

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra evropských studií

Diplomová práce

2023

Simona Ježková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra evropských studií

**Svobodná strana Rakouska (FPÖ) a její evropská
politika v letech 1986-2007**

Diplomová práce

Autor práce: Simona Ježková

Studijní program: Evropská studia

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Kunštát, Ph.D.

Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 3.května 2023

Simona Ježková

Bibliografický záznam

JEŽKOVÁ, Simona. *Svobodná strana Rakouska (FPÖ) a její evropská politika v letech 1986-2007*. Praha, 2023. 85 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, Katedra evropských studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Miroslav Kunštát, Ph.D.

Rozsah práce: 115 485

Abstrakt

Diplomová práce „Svobodná strana Rakouska (FPÖ) a její evropská politika v letech 1986-2007“ analyzuje více než dvacetileté období, ve kterém strana pod vedením Jörga Haidera zaznamenala velký ideologický posun. Od liberálního proevropského smýšlení se FPÖ zcela vzdálila. V devadesátých letech se ze strany stalo euroskeptické populistické hnutí blízke krajní pravici. Cílem práce je analyzovat, zda lze i v případě FPÖ aplikovat teorii akademiků Nicka Sittera, Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka, kteří se domnívali, že vliv na míru euroskepticismu má mimo jiné i účast na vládě. Podle nich v případě, že se euroskeptická strana podílí na vládě (je součástí vládní koalice nebo podporuje menšinovou vládu), se její rétorika stává umírněnější. Během sledovaného období byla Svobodná strana Rakouska ve vládní koalici hned třikrát. Zároveň se od roku 1986 udály významné události, prostřednictvím kterých lze pozorovat chování FPÖ. Jmenovitě: postoj ke vstupu do ES/EU, smlouvy upravující fungování EU, předsednictví v Radě EU v letech 1998 a 2006, volby do Evropského parlamentu a působení v něm a přístup k rozšiřování EU. Práce ukazuje, že i v případě FPÖ došlo k určitému zmírnění během účasti na vládě, a naopak ke značné radikalizaci rétoriky po návratu do opozice. Zajímavým jevem je však zjištění, že jsou zde odlišnosti na národní a unijní úrovni, pro členy Evropského parlamentu je typické pragmatické chování, které není ovlivněno postavením strany na národní politické scéně.

Abstract

This master's thesis, titled Freedom Party of Austria (FPÖ) and its Approach to European Integration 1986–2007, analyses an era of twenty-plus years in which the party, led by Jörg Haider, underwent a major ideological shift. The FPÖ abandoned its original liberal pro-European position and, in the 1990s, became a Eurosceptic populist movement akin to the far right. This work aims to assess whether these shifts can be described using the theories formulated by Paul Taggart and Aleks Szczerbiak and by Nick Sitter – who postulate that a party's participation in government is among the factors influencing the degree to which it is Eurosceptic. They suggest that a party's rhetoric regarding the European Union tamps down if the party participates in the government, becoming a part of a coalition government or

supporting a minority government. During the period examined in this thesis, the FPÖ was a part of three governing coalitions. It was also a period of significant events which enable us to analyse the FPÖ's conduct – in particular, the Austrian accession to the EC/EU, the adoption of treaties modifying the functioning of the EU, the Austrian presidencies of the Council of the EU in 1998 and 2006, the European Parliament elections and their representative's activities in the EP, the process of enlargement of the European Union and the party's attitude towards it. The thesis demonstrates that there was indeed a certain calming of the party's rhetoric when it was a part of the government, while a return to the opposition ushered in more radicalisation. It is interesting to note, however, the differences between the national and the European spheres: characterised by pragmatism, the conduct of the EP members is not influenced by the party's positions in domestic politics.

Klíčová slova

euroskepticismus, FPÖ, Svobodná strana Rakouska, Jörg Haider, populismus, politická kampaň, evropská integrace

Keywords

Euro scepticism, FPÖ, Freedom party of Austria, Jörg Haider, populism, political campaign, European integration

Title/název práce

Freedom Party of Austria (FPÖ) and its European policy 1986-2007

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především vedoucímu diplomové práce PhDr. Miroslavu Kunštátovi PhD., který mi poskytl cenné rady a byl mi nápomocný během konzultací. Také bych ráda poděkovala za podporu během studia rodině a kamarádům, jmenovitě Andree Krajčovičové, Jakubu Fikejzlovi a Evě Koryntové.

Obsah

1	Úvod	2
1.1	Cíle práce.....	3
1.2	Prameny a literatura.....	6
2	Historie a vývoj Svobodné strany Rakouska	8
3	Teoretická východiska	17
3.1	Základní teoretické ukotvení.....	17
3.2	Euroskepticismus.....	18
3.2.1	Vymezení Taggarta a Szczerbiaka.....	18
3.2.2	Vymezení Kopeckého a Muddeho	20
3.2.3	Vymezení Chrise Flooda a Simona Usherwooda	21
3.2.4	Reflexe terminologie v českém prostředí.....	22
3.3	Euroskepticismus a účast na vládě.....	22
3.3.1	Nick Sitter	23
3.3.2	Taggart a Szczerbiak	24
3.4	Specifika rakouského euroskepticismu.....	26
4	Metodologie	29
5	Analýza postojů FPÖ ke klíčovým tématům evropské politiky	32
5.1	Vstup do Evropské unie a společná měnová politika.....	32
5.2	Sankce proti Rakousku	35
5.3	Východní rozšíření.....	37
5.4	Rakouská předsednictví 1998 a 2006	44
5.4.1	První předsednictví v roce 1998	44
5.4.2	Druhé předsednictví v roce 2006.....	45
5.5	Unijní smlouvy.....	47
5.5.1	Amsterodamská smlouva	47
5.5.2	Niceská smlouva	49
5.5.3	Smlouva o Ústavě pro Evropu a cesta k Lisabonské smlouvě	51
5.6	Volby do EP	53
5.6.1	Volby v roce 1999.....	54
5.6.2	Volby v roce 2004.....	57
6	Vyhodnocení analýzy	60
	Resumé	65
	Summary	66
	Použitá literatura	67
	Rejstřík zkratk	81
	Seznam tabulek	82

1 Úvod

Navzdory tomu, že v posledních letech je Svobodná strana Rakouska (*Freiheitliche Partei Österreichs*, FPÖ) vnímána jako populistická, především euroskeptická strana blízká krajní pravici, nebylo tomu tak vždy. FPÖ svůj přístup, a to nejen k evropské integraci, postupem let velmi razantně změnila.

FPÖ má dlouhodobě pozici strany tzv. „třetího tábora“, která doplňuje dvě tradiční křídla – křesťanské konzervativce a sociální demokraty. Její voliči poměrně výrazně fluktuují, a tím je pro FPÖ náročné najít správnou strategii pro získání větších skupin voličů. Petr Fiala uvádí tři hlavní období působení FPÖ, přičemž mezi to první řadí izolaci strany od 50. let; od 60. let počínající přijetí strany a následně od roku 1986 politický vzestup FPÖ pod vedením Jörga Haidera. Právě to poslední třetí období je zlomovým pro stranu, neboť začala výrazně sílit.¹ Následným zlomem, který uzavřel etapu Jörga Haidera, byl rozpad strany a založení Aliance pro budoucnost Rakouska (*Bündnis Zukunft Österreich*, BZÖ). Tím započalo pro FPÖ nové období pod vedením Hanse Christiana Stracheho.²

FPÖ dlouhodobě představovala nepřilíši silnou opozici velké vládní koalici tvořené Rakouskou lidovou stranou (*Österreichische Volkspartei*, ÖVP) se Sociálně demokratickou stranou Rakouska (*Sozialdemokratische Partei Österreichs*, SPÖ),³ která ovšem po druhé světové válce až do roku 1991 nesla název Socialistická strana Rakouska. I přes kontroverzní vnímání FPÖ, se podařilo zlomit stigma spojené s členy s nacistickou minulostí a strana získala koaliční potenciál.⁴ Do vlády se dostala jako partner sociálních demokratů v 80. letech hned dvakrát – v kabinetech kancléře Sinowatze (1983–1986) a v prvním kabinetě kancléře Vranitzkého (1986-1987), další příležitost vládnout získala až na počátku nového tisíciletí, tentokrát s lidovci. Od roku 2000 do roku 2004 byla FPÖ součástí Schüsselova kabinetu⁵, který byl ještě před svým sestavením opřen kritikou

---

¹ Petr Fiala, „Svobodomyšlná strana Rakouska (FPÖ)“, in: *Nacionalistické politické strany v Evropě*, Břetislav Dančák, Petr Fiala, (Brno: Masarykova univerzita, 1999), 53-55.

² Martin Ager, „Geschichtspolitik der Freiheitlichen Partei Österreichs (FPÖ) unter Jörg Haider (1986-2005)“, *Historia.scribere* 6 (2014), 225-255, https://webapp.uibk.ac.at/ojs2/index.php/historia_scribere/article/view/2202, (staženo dne 1.2.2023).

³ Pavel Hynčica a kol., *Euroskepticismus ve střední Evropě*, (Academia: Praha, 2016), 141.

⁴ Vít Hloušek, *Konflikt versus konsensus* (Brno: IIPS, 2008), 177-181.

⁵ „Regierungen seit 1945“, Bundeskanzleramt, <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/bundeskanzleramt/geschichte/regierungen-seit-1945.html>, (staženo dne 30.4.2021).

ohledně složení, a to i ze strany ostatních členů EU.⁶ Cílem výzkumu bude pozorovat, jak a zda vůbec v případě zapojení strany do vlády oslabuje euroskeptická rétorika. Je totiž zřejmé, že od nástupnictví Jörga Haidera došlo k určitému posunu v přístupu k Evropské unii. Zatímco i za jeho přítomnosti ve vedení ještě na počátku 90. let byla strana nejsilnějším hlasem bojujícím za vstup do Evropského společenství (ES), do té doby tradičně proevropským elementem, od roku 1993 nastal obrat a již o rok později Haider v referendu vstup Rakouska do ES razantně odmítal a vedl proti evropské integraci konfrontační diskurz.⁷

Tabulka č.1: Vládní koalice s přítomností FPÖ/BZÖ v letech 1986-2007. ⁸

Období	Spolkový kancléř	Vicekancléř
6.6. 1986 – 21.1.1987	Franz Vranitzky (SPÖ)	Norbert Steger (FPÖ)
4.2.2000 – 28.2. 2003	Wolfgang Schüssel (ÖVP)	Susanne Ries-Passerová (FPÖ)
28.2. 2003 – 11.2.2007	Wolfgang Schüssel (ÖVP)	Vicekancléř Herbert Haupt (FPÖ), od 21.10.2003 Hubert Gorbach (FPÖ, od 17.4.2005 BZÖ)

1.1 Cíle práce

Předmětem zájmu práce je období mezi lety 1986 až 2007, které obsahuje i tři vládní koalice – první kabinet kancléře Vranitzkého, stěžejní je první Schüsselův kabinet a druhý Schüsselův kabinet (v letech 2000–2007), ve kterých byla FPÖ členem, respektive velká část jejích členů pod značkou BZÖ. Právě proto je do zkoumání zařazena i BZÖ, která v druhém Schüsselově kabinetu převzala pomyslnou koaliční štafetu od FPÖ, a pokračovala ve vládní koalici opět pod vedením Jörga Haidera.

Vliv na politické chování má podle Nicka Sittera i podíl na vládě. V takovém případě lze předpokládat, že za účelem zisku co nejvíce voličů, bude strana svá euroskeptická

⁶ Michael Gehler, „Rakousko jako člen Evropské unie 1995-2005: Bilance desetiletého členství“, in: *Česko a Rakousko po konci Studené války*, ed. Gernot Heiss a kol., (Ústí nad Labem: Kristina Kaiserová, 2008), 327.

⁷ Michael Gehler, *Der lange Weg nach Europa* (Innsbruck: StudienVerlag, 2002), 279-280.

⁸ Autorčina vlastní dle dat „Regierungen seit 1945“, Bundeskanzleramt, <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/bundeskanzleramt/geschichte/regierungen-seit-1945.html>, (staženo 1.2.2023).

prohlášení co nejvíce limitovat.⁹ Podobně smýšlí i politologové Paul Taggart a Aleks Szczerbiak, kteří také ve svém výzkumu analyzují změny chování v souvislosti s vládním postavením a stejně jako Nick Sitter se domnívají, že zde lze sledovat propojení. Shodně tvrdí, že přítomnost strany ve vládě euroskepticismus obměkčuje a rétorika této strany následně oslabuje.¹⁰ Oba tyto výzkumy jsou však velmi široké svým rozsahem v počtu sledovaných států a stran, hodně generalizují a nepřiliš podrobně chování stran rozvádějí prostřednictvím konkrétních příkladů. A proto byla jednou z motivací snaha záběry Sittera a dvojice Taggarta se Szczerbiakem otestovat na podrobnějším výzkumu.

Cílem práce je tedy zodpovědět výzkumnou otázku: „*Platí výše uvedená teorie i v případě Svobodné strany Rakouska a jejího chování v letech 1986-2007?*“ O to se bude snažit vyhodnocení analytické části, ve které bude názorový posun FPÖ zkoumán i na základě hlavních typologií euroskepticismu.

Původní záměr byl aplikovat tuto teorii na poslední koalici ÖVP a FPÖ (2017-2019), ve výsledku bude však práce sledovat a porovnávat proměny postoje FPÖ k evropským záležitostem od roku 1986, kdy se po innsbruckém sjezdu strany stal předsedou Jörg Haider, až do zmiňovaného roku 2007, tedy konce koalice. To umožní práci nejen porovnávat větší časový celek a hledat opakované rysy chování, ale také mapovat postoje k zásadním otázkám evropské integrace včetně vstupu do Evropské unie.

Jörg Haider byl rozhodně klíčovou osobou, jehož způsob směřování strany zásadně ovlivnil následující vývoj FPÖ. I přestože později již nebyl předsedou strany, stále byl výraznou osobností, a to především díky svému charismatu, disponoval vlivem na voliče ale i na stranické kolegy. Po stranických rozporech své sympatizanty dokázal přesvědčit k založení nové strany – již zmíněné Aliance pro budoucnost Rakouska.¹¹ Je tedy zřejmé, že jakožto hlavní osoba, bude především Jörg Haider sledován skrze jeho projevy či tisková vyjádření. Není to však jen on, jehož veřejná vystoupení budou posuzována, kromě stranických členů Národní a Spolkové rady, kteří se vyjadřovali dle své expertízy, je

---

⁹ Leonard Ray, „Mainstream Euroscepticism: Trend or Oxymoron?“, *Acta Politica* 42, (2007), 153–172. <https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1057/palgrave.ap.5500189>, staženo dne 1.2.2023. Nick Sitter, “The Politics of Opposition and European Integration in Scandinavia: Is Euro-Scepticism a Government- Opposition Dynamic?”, *West European Politics* 24, č. 4 (2007): 22–39.

¹⁰ Paul Taggart a Aleks Szczerbiak, “Coming in from the Cold: Euroscepticism, Government Participation and Party Positions on Europe”, in: *Journal of Common Market Studies* 51, č. 1 (2013), 17–37, <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip.shib&db=edshol&AN=edshol.hein.journals.jcmks51.4&lang=cs&site=eds-live&scope=site>, (staženo dne 30.4.2021).

¹¹ Hloušek, *Konflikt versus konsensus*, 224.

kladen důraz také na pozdější vicekancléřku Susanne Ries-Passerovou, výrazného europoslance Andrease Mölzera nebo Huberta Gorbacha a další představitele strany, kteří se vyjadřovali k evropské politice.

Jak bylo avizováno, vyjma samotných Svobodných je předmětem výzkumu i Aliance pro budoucnost. Svobodné straně Rakouska se po roce 2000 nedařilo dosahovat již tak povzbudivých výsledků a její popularita začala klesat. Na to byly navázány i vnitrostranické problémy, které vyústily ve velké změny ve straně, a především v odchod výrazných osobností.

Naprostá většina členů, která vstoupila v roce 2004 do nově založené Aliance pro budoucnost, byla původními členy FPÖ, a to včetně zakladatelské trojice – Jörga Haidera, jeho sestry Ursuly Haubnerové a Huberta Grobacha.¹² Proto se logicky nabízí zahrnout i toto období do analýzy práce a v podstatě pozorovat obě strany, ať už zbylé členy v po roce 2004 opoziční Svobodné straně Rakouska, tak přeběhlíky ve vládní Alianci pro budoucnost, a to navíc pod vedením Jörga Haidera.

Výrazným problémem týkajícím se Evropské unie, který nastolil debatu ještě před vstupem, byla ochrana rakouské neutrality. Vstup do EU ji mohl ohrozit, později se debata o neutralitě objevila několikrát v souvislosti s přijímáním nových smluv o EU. V řadě dalších důležitých tématem bylo blokování rozšíření Evropské unie o nové členské státy z bývalého východního bloku. Asi nejvýraznější odpor nastal v případě České republiky, a to kvůli nově postavené jaderné elektrárně Temelín, která by musela být před vstupem do Evropské unie odstavena. Druhý problémový bod představovaly Benešovy dekrety, které upravovaly konfiskaci majetku sudetských Němců a jejich vysídlení po druhé světové válce.¹³

---

¹² „Gründung des BZÖ“, *ORF*, 4.4.2005, <https://tvthek.orf.at/history/Landeshauptleute-und-Politik/10963467/Gruendung-des-BZOe/11429262>, <https://tvthek.orf.at/history/Landeshauptleute-und-Politik/10963467/Gruendung-des-BZOe/11429262>, (staženo dne 1.2.2023).

¹³ Franz Fallend, „Euro-scepticism in Austiran Political Parties: Ideologically Rooted or Strategically motivate?“, in: *Opposing Europe?: The Comparative Party Politics of Euroscepticism : Volume 1: Case Studies and Country Surveys*, Aleks Szczerbiak, and Paul Taggart, (Oxford: OUP Oxford, 2008), <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=218062&lang=cs&site=ehost-live>, 213-218, (staženo dne 1.2.2023).

Nejen toto, ale i další témata představovala důležité body, kterým FPÖ věnovala pozornost a prostor, a proto byly zahrnuty do analytické části. Ta má celkem 6 tematických bloků, ve kterých jsou zkoumány projevy a vyjádření stranických zástupců k dané problematice. V první řadě je to samotný vstup do EU a přijetí jednotné společné měny, přijetí evropských smluv (Amsterdamská smlouva, Niceská smlouva a Smlouva o Ústavě pro Evropu), předsednictví v Radě Evropské unie, volby do Evropského parlamentu a působení europoslanců, sankce proti Rakousku a výše uvedené východní rozšíření.

1.2 *Prameny a literatura*

Obecný rámec k tématu Rakouska a jeho cestě k integraci, ale zároveň i evaluace let, po vstupu do EU, tvoří publikace historika moderních dějin Michaela Gehlera. Dějiny rakouské integrace komplexně představuje obsáhlá monografie *Der lange Weg nach Europa: Österreich vom Ende der Monarchie bis zur EU*¹⁴, jež se věnuje letem 1918–2002, tedy včetně velmi zevrubně zachyceného necelého prvního desetiletí Rakouska v EU. Gehler se zde zabývá těmi nejvýraznějšími momenty rakouského členství v EU, ze kterých vyplývá určitá zdrženlivost v otázkách evropské integrace. Podobně jako Michael Gehler, se nejnovějšími dějinami Rakouska zabývá také politolog Anton Pelinka. Pelinka s dalšími autory přispěl do sbírky *Česko a Rakousko na konci studené války: Různými cestami do nové Evropy*,¹⁵ kde se zabírali bilancí desetiletého členství Rakouska a jeho přístupem k rozšiřování. Jejich texty se částečně obsahově prolínají. Konkrétně popisují problematiku státní neutrality před vstupem do mezinárodních institucí; sporné body účasti FPÖ na vládě či otázku rakouského spojení se zeměmi střední Evropy. Ovšem současně dávají prostor i debatě o zablokování vstupu České republiky do EU kvůli dostavbě jaderné elektrárny (JE) Temelín, které iniciovali právě členové FPÖ. Autoři také vysvětlují odmítavý rakouský postoj k otázce tureckého členství, který je daný převahou geograficky-hodnotového konceptu Evropy. Pelinka a Gehler se shodují, že po diplomatické stránce Rakousko nevstoupilo do EU šťastnou nohou, a jelikož nedisponuje trvalými partnery, zůstalo izolováno, a to především díky rozepřím podporovanými ze strany FPÖ.¹⁶

---

¹⁴ Michael Gehler, *Der lange Weg nach Europa: Österreich vom Ende der Monarchie bis zur EU*, (Innsbruck: StudienVerlag, 2002).

¹⁵ Gernot Heiss, *Česko a Rakousko po konci Studené války*, (Ústí nad Labem: Kristina Kaiserová, 2008), 327.

¹⁶ Michael Gehler, „Rakousko jako člen Evropské unie 1995-2005: Bilance desetiletého členství“ in: *Česko a Rakousko po konci Studené války*, ed. Gernot Heiss a kol., (Ústí nad Labem: Kristina Kaiserová, 2008), 319-

Při hodnocení stranického přístupu k evropským věcem a současně k posouzení evropeizace politických stran bylo klíčové použití několika publikací Vlastimila Havlíka, mezi které patří i *České politické strany a evropská integrace (2009)*¹⁷ a také metodologický článek *Jak měřit? Přístupy a metody analýzy postojů stran k evropské integraci (2008)*.¹⁸

Nesmí být opomenuty ani pro práci zásadní texty od politologů Nicka Sittera¹⁹ a dvojice Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka²⁰, které daly práci teoretický základ.

Vzhledem k provázanosti tématu na fungování Evropské unie a na evropské právo byla cenná i sbírka *Evropská unie*, kterou editoval Petr Fiala²¹ a *Evropské právo* od Luboše Tichého²². Obě publikace pomohly správně interpretovat některé pojmy nebo opatření vyplývající ze smluv.

Co se týká samotných zdrojů pro analytickou část, je zde hojně využito stenografických protokolů z jednání Spolkové a Národní rady Rakouska a Evropského parlamentu, které jsou v digitalizované verzi přístupné na internetu. Kromě toho bylo využito také Rakouské tiskové agentury APA, jež na webových stránkách své kanceláře APA-OTS zveřejňuje tisková sdělení, které například samy politické strany nebo přímo vládní instituce sdílely. Využito bylo v neposlední řadě i archivu Svobodné strany Rakouska, respektive vzdělávacího institutu FPÖ (*Freiheitliches Bildungsinstitut, FBI*), a to prostřednictvím jejich online archivu a emailové komunikace.

---

348. Anton Pelinka, „Rakousko a rozšíření EU“, in: *Česko a Rakousko po konci Studené války*, ed. Gernot Heiss a kol., (Ústí nad Labem: Kristina Kaiserová, 2008), 349-360.

¹⁷ Vlastimil Havlík, *České politické strany a evropská integrace. Evropeizace, evropanství, euroskepticismus?*, (Brno: Masarykova univerzita 2009).

¹⁸ Vlastimil Havlík, *Jak je měřit? Přístupy a metody analýzy postojů politických stran k evropské integraci*, *Středoevropské politické studie* 10 č.4 (2008), 340–369.

¹⁹ Nick Sitter, “The Politics of Opposition and European Integration in Scandinavia: Is Euro-Scepticisma Government-Opposition Dynamic?” *West European Politics* 24, č. 4 (2007), 22–39, <https://www.tandfonline.com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/abs/10.1080/01402380108425463>, (staženo 1.1.2023).

²⁰ Paul Taggart a Aleks Szczerbiak, “Coming in from the Cold: Euroscepticism, Government Participation and Party Positions on Europe” in: *Journal of Common Market Studies* 51, č. 1 (2013), 17–37, <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip.shib&db=edshol&AN=edshol.hein.journals.jemks51.4&lang=cs&site=eds-live&scope=site>. staženo (staženo 30.4.2021).

²¹ Petr Fiala a kol., *Evropská unie* (Brno: CDK, 2018).

²² Luboš Tichý a kol., *Evropské právo* (Praha: C.H.Beck, 2011).

2 Historie a vývoj Svobodné strany Rakouska

Svobodná strana Rakouska vznikla v roce 1956 jako nástupce Svazu nezávislých (*Verband der Unabhängigen*, VdU), a navázala tak na nacionalistický liberalismus. Dlouhodobě svými kontroverzemi a svou diskutabilností působí jako dynamický prvek v rakouském politickém systému.²³ A to i díky skutečnosti, že základy strany v roce 1955 položil bývalý člen Národně socialistické německé dělnické strany (NSDAP) Anton Reinthaller, čímž se do strany stáhly i jiné osoby s nacistickou minulostí, což se odrazilo i na jejím přístupu s vypořádáváním se s druhou světovou válkou. Postupné rozkrývání bývalých nacistů v jejich řadách vedlo k separaci strany od těch etablovaných, která trvala v podstatě až do druhé poloviny 60. let.²⁴ Sama strana však mezi svými zakládajícími body uvádí odmítnutí extremismu a profilaci jako středové politické síly.²⁵

FPÖ poměrně dlouho působila v Národní radě jako jediná opozice, díky čemuž získala označení „třetí tábor“ nebo také „třetí strana“, jinými slovy další prvek doplňující sociální demokracii a lidovce. Její příznivce je tudíž obtížné přesně definovat.²⁶ Třetí tábor reprezentoval z počátku především Národní svaz německých liberálů (*Nationalverband der deutschfreiheitlichen Abgeordneten*), který vznikl na počátku 20. století jako protipól mezi tehdejšími sociálními demokraty a Křesťanskou sociální stranou. Na rozdíl od obou stran se Svaz nehlásil k „mezinárodnímu“ charakteru hnutí, nýbrž k hájení národních zájmů. Hlavní odlišností však byl deklarovaný liberalismus. Ačkoli mnohým svým vystupováním, např. přístupem k židům, tomuto tvrzení odporovali, propagovali svobodu slova a vystupovali silně antiklerikálně. Stranou zastupující „třetí tábor“ se stala v roce 1920

---

²³ Vít Hloušek, Lubomír Kopeček, *Politické strany* (Havlíčkův Brod: Grada, 2007), 132-133; Hloušek, *Konflikt versus konsensus*, 177-178.

²⁴ Blanka Řihová, *Západoevropské politické strany* (Praha: VŠE, 2009), 203. Hloušek, Kopeček, *Politické strany*, 132-133.

Hloušek, *Konflikt versus konsensus*, 177-178.

²⁵ Brigitte Bailer, Wolfgang Neugebauer, „Die FPÖ: Vom Liberalismus zum Rechtsextremismus“, in: Brigitte Bailer, Wolfgang Neugebauer, *Handbuch des österreichischen Rechtsextremismus*, (Viedeň: Stiftung Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes, 1993), 328.

²⁶ Fiala, „Svobodomyšlná strana Rakouska (FPÖ)“, 54. Günter Bischof, „Watchenmann der europäischen Erinnerung? Internationale Image und Vergangenheitspolitik der Schüssel/Riess-Passer ÖVP/FPÖ-Koalitionsregierung“, Michael Gehler, Anton Pelinka a Günter Bischof, *Österreich in der Europäischen Union: Bilanz seiner Mitgliedschaft*, (Wien: Böhlau, 2003), 446.

Všelidová německá strana (*Großdeutsche Volkspartei*, GdP),²⁷ po druhé světové válce jí byl Svaz nezávislých, na kterou navázala FPÖ.²⁸

V 50. letech nově vzniklá FPÖ se zasazovala o podporu evropské politiky, později pod vedením Norberta Stegera začala zdůrazňovat své liberalistické prvky. Navzdory problematickým členům strany se FPÖ v roce 1983 stala poprvé koaličním partnerem vládní strany, a to SPÖ ve vládě spolkového kancléře Freda Sinowatze, která trvala do roku 1986 a následně velmi krátce v prvním kabinetu Franze Vranitzkého do ledna 1987.²⁹ Tehdejší předseda FPÖ Norbert Steger se zasadil nejen o liberální směřování, ale i méně útočnou rétoriku. Díky Stegerovi se Svobodní zařadili mezi ostatní umírněné liberální strany a mohli se stát rakouskou variantou Svobodné demokratické strany (*Freie Demokratische Partei*, FDP) v Německu.³⁰ V 70. letech FPÖ dokonce považovala členství v Evropském sdružení volného obchodu (ESVO) za nedostatečné a rovnou prosazovala přijetí Rakouska do Evropského společenství a současně i do Atlantické aliance (NATO). A opět to byla FPÖ, která se společně s Lidovci zasadila o reinterpetaci termínu „neutralita“, který následně umožnil vstup Rakouska do některých mezinárodních institucí a nakonec i do Evropského společenství v roce 1994.³¹

Sociálně liberální období strany ovšem netrvalo věčně. Přestože se Steger snažil do významných pozic obsazovat liberálně smýšlející osobnosti, nedošlo k očekávanému přílivu stejně naladěných nových členů a podporovatelů strany.³² Stegerovo liberální smýšlení a koalice se sociálními demokraty nevyhovovala části strany, obzvláště tehdejšímu mladému předsedovi korutanské FPÖ, Jörgu Haiderovi. Svůj nesouhlas se

---

²⁷ Lothar Höbelt, *Die erste Republik Österreich (1918-1938): Das Provisorium*, (Viedeň: Böhlau Verlag, 2018), 95-100.

²⁸ Říhová, *Západoevropské politické strany*, 203.

²⁹ Regierungen seit 1945“, Bundeskanzleramt,

<https://www.bundeskanzleramt.gv.at/bundeskanzleramt/geschichte/regierungen-seit-1945.html>, (staženo 1.2.2023).

³⁰ Kurth Richard Luther, „Electoral Strategies and Performance of Austrian Right-Wing Populism, 1986-2006“, in: Bischof, Günter, a Fritz Plasser, *The Changing Austrian Voter*, (New Brunswick: Transaction Publishers, 2008), 105–106.

³¹ Frank Decker, „Die FPÖ Unter Jörg Haider: Erfolgsbedingungen Einer Rechtspopulistischen Partei“, *Zeitschrift für Parlamentsfragen* 28, č. 4 (1997), 649–64. <http://www.jstor.org/stable/24231736>, (staženo 1.1.2023).

Stegerovým vedením dával hlasitě na odív a nebral si servítky s jeho kritikou, která si našla své příznivce.³³

Obratem v dosavadním směřování strany byl innsbrucký sjezd v roce 1986, na kterém nacionalistické křídlo strany jasně převážilo. Do čela strany byl zvolen právě Jörg Haider, který pocházel z výrazně vlastenecky laděných Korutan.³⁴ Haider tehdy získal 263 hlasů, zatímco dosavadní předseda Norbert Steger jen 179. Ihned po sjezdu došlo také k personální obměně a bezprostředně se objevila i výrazná nacionalistická a protizidovská prohlášení.³⁵

Z proevropské strany se tedy díky Haiderově dravé volební strategii, dráždicí etablované tradiční politické elity, přistěhovalce a akcentující rakouskou identitu, stala populistická strana hraničící s pravicovým extremismem, která tak otočila pomyslným kormidlem o 180 stupňů.³⁶ Pod Haiderovým vedením se opět strana vrátila k odkazu na Svaz nezávislých, protěžování vlastenectví a německé identity, a naopak zase zaujala konfrontační postoj vůči elitám a cizincům.³⁷ Haider si vytyčil jako hlavní cíl získání hlasů a zaujal nový politický styl, který nejvíce škodil SPÖ. Oproti úsilí ostatních stran, kladla FPÖ velký důraz na negativní kampaň, získávání veřejné pozornosti, a především protěžování mediálního obrazu předsedy Haidera. Úsilí strany se přes hrubost projevilo jako efektivní.³⁸

Samy dvě velké politické strany ÖVP a SPÖ díky vlastním politickým skandálům připravily ideální podloží pro budoucí úspěch FPÖ. Rovněž vzrostl počet pravicových voličů, které mimo jiné oslovil program FPÖ počítající se snižováním daní.³⁹

---

³³ Bailer a Neugebauer, „Die FPÖ: Vom Liberalismus zum Rechtsextremismus“, 335-38.

³⁴ Piero Ignazi, *Extreme Right Parties in Western Europe*, (New York: Oxford, 2003), 112. a Decker, „Die FPÖ Unter Jörg Haider: Erfolgsbedingungen Einer Rechtspopulistischen Partei“, 649–64.

³⁵ Bailer a Neugebauer, „Die FPÖ: Vom Liberalismus zum Rechtsextremismus“, 340.

³⁶ Franz Fallend, „Eurosepticism in Austria Parties: ideologically rooted or strategically motivated?“, in: *Opposing Europe? Volume 1: Case Studies and Country Surveys: The Comparative Party Politics of Eurosepticism*, ed. Aleks Szczerbiak, Paul Taggart (Oxford: OUP Oxford, 2008), 210-214. Hloušek, *Konflikt versus konsensus*, 177-181.

³⁷ Ota Konrád a spol., *Ztráta starých jistot*, (Praha: NLN, 2020), 141-142.

³⁸ Kurth Richard Luther, „Electoral Strategies and Performance of Austrian Right-Wing Populism, 1986-2006“, in: Bischof, Günter, and Fritz Plasser, *The changing Austrian voter*, (New Brunswick: Transaction Publishers, 2008), 106.

³⁹ Bailer a Neugebauer, „Die FPÖ: Vom Liberalismus zum Rechtsextremismus“, 342-3.

Haiderova nová strategie zabrala a od 90. let byl její vzestup tak dynamický, že někteří autoři mluví o tzv. Haider-efektu, protože především jeho osobnost stála za úspěchem strany.⁴⁰

Strana hned po vstupu Haidera do jejího čela zaznamenala 4,5% přírůstek podpory, která od roku 1986 až do roku 1999 i nadále rostla. Do té doby měli lidovci spolu se Sociálními demokraty téměř většinu hlasů, a proto bylo šokující změnou, že FPÖ se v roce 1999 dostala na druhé místo hned za SPÖ, a tím o pár stovek hlasů předběhla ÖVP. Nakonec právě s ÖVP také utvořila koalici v rámci Schüsselova kabinetu.⁴¹ Takový výsledek byl nad očekávání, neboť znamenal, že téměř třetinu hlasů získala strana blízká extrémní pravici. I pro strategii vedení FPÖ byl strmý vzestup signálem, že zatímco sociálně-liberální program stranu téměř potopil, razantní až extremistické postoje povedou stranu snáze k volebnímu úspěchu.⁴²

Nelze opomenout, že za vzestupem strany stál rovněž deník *Kronen-Zeitung*, který de facto nahrával otevřeně do karet FPÖ a vydával takové články, které straně, a především Haiderově osobnosti, lichotily, a naopak ostatní konkurenci kritizovaly.⁴³

Odklon FPÖ od své původní trajektorie v 90. letech se nelíbil části strany, která silně nesouhlasila s vedením Jörga Haidera a v roce 1993 si skupina poslanců okolo Heide Schmidt založila Liberální fórum (*Liberales Forum*, LIF). LIF se profilovalo jako proevropské liberální hnutí v hospodářských a sociálních otázkách, ale i v těch společenských – např. názorech na sňatky pro všechny. Volební výsledky však hovořily proti úspěchu strany, a tak postupně LIF ztrácelo na významu a relevanci. V roce 2012 se podařilo založit navazující hnutí NEOS (*NEOS – Das Neue Österreich und Liberales Forum*), které se spojilo s dalšími menšími uskupeními a podařilo se mu nejednou překonat 4% hranici pro účast v Národní radě.⁴⁴

---

⁴⁰ Hloušek, *Konflikt versus konsensus*, 199.

⁴¹ Reinhard Heinisch, Kristina Hauser, „Rechtspopulismus in Österreich: Die Freiheitliche Partei Österreichs,“ in: Frank Decker, *Rechtspopulismus und Rechtsextremismus in Europa* (Baden-Baden: Nomos, 2015), 91-110.

⁴² Fiala, „Svobodomyšlná strana Rakouska (FPÖ)“, 53-57.

⁴³ Bailer a Neugebauer, „Die FPÖ: Vom Liberalismus zum Rechtsextremismus“, 344.

⁴⁴ Emilie van Haute and Caroline Close, „Liberal Parties in Europe“, (Londýn: Routledge, 2019), 131-133, <https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9781351245500/liberal-parties-europe-emilie-van-haute-caroline-close>, (staženo dne 1.2.2023).

Na konci 90. let úřadující spolkový kancléř Viktor Klima za SPÖ a vítěz voleb si přál zachování velké koalice s lidovci, ale Wolfgang Schüssel se nakonec rozhodl pro netradiční spojení se Svobodnými. S tím nesouhlasili nejen demonstrující Rakušané, ale zděšení z koalice se stranou blízké krajní pravici projevilo i 14 unijních členů, kteří proti Rakousku uvalily tzv. sankce, jak o diplomatických restrikcích nepřesně hovoří i většina literatury.⁴⁵ Unijní státy pod taktovkou portugalského předsednictví v Radě EU tehdy omezily prostor kandidátům FPÖ, kteří by se případně ucházeli o posty v orgánech EU, a také rakouským diplomatům v EU ponechaly jen „technické“ pravomoci.⁴⁶ Vypjatá situace nastala ještě před ustanovením koalice, když po neúspěšném vyjednávání s vítěznou sociální demokracií, vzešla nakonec vládní koalice s ÖVP-FPÖ.⁴⁷ O zavedení zvláštních opatření proti Rakousku bylo rozhodnuto 4. února 2000, ovšem doopravdy žádné skutečné kroky podniknuty nebyly – kromě nepřátelského chování v Bruselu vůči Rakousku – jako například nezdravení a přehlížení rakouských politiků nebo opouštění sálu, když se o slovo hlásil rakouský ministr. Sankce nakonec byly v září téhož roku zrušeny. Reakce 14 členů Evropské unie se jevila jako přehnaná a unáhlená. Tehdejší rozhodnutí bylo bezprecedentní, jelikož žádné sankce či jiná opatření nenásledovala po úspěších a podílu na vládě dalších stran podobného charakteru.⁴⁸

Do tehdejších bouřlivých debat se zapojil i spolkový prezident Thomas Klestil, který v jednom z mediálních rozhovorů řekl, že by nejmenoval vládu ÖVP a FPÖ, což následně působilo na veřejnost jako diplomatická dohoda mezi Thomasem Klestilem-Viktorem Klimou a předními představiteli evropských států. To poté iniciovalo i novou debatu o prezidentských pravomocích. Nakonec o pár dní později vládní koalici akceptoval, během jmenování vlády však proběhly před prezidentským kancléřstvím masivní protesty podporovatelů SPÖ, Zelených a odborářů.⁴⁹ Později se proti rozhodnutí 14 členských států postavil i Klestil, který napsal do Bruselu otevřený dopis, ve kterém apeloval na zrušení

---

⁴⁵ Michael Gehler, *Der lange Weg nach Europa*, (Innsbruck: Studienverlag, 2002), 437-440.

⁴⁶ Michael Gehler, „Preventive Hammer Blow‘ or Boomerang?: The EU ‚Sanction,‘ Measures against Austria 2000”, in: Anton Pelinka, Michael Gehler, *Austria in the European Union*, (New Brunswick: Transaction Publishers, 2002), 181-222.

⁴⁷ Gehler, *Der lange Weg nach Europa*, 437-440, 454-455, 466-467.

⁴⁸ Günter Bischof, „Watchenmann der europäischen Erinnerung? Internationale Image und Vergangenheitspolitik der Schüssel/Riess-Passer ÖVP/FPÖ-Koalitionsregierung“, Michael Gehler, Anton Pelinka a Günter Bischof, *Österreich in der Europäischen Union: Bilanz seiner Mitgliedschaft*, (Vídeň: Böhlau, 2003), 455.

⁴⁹ Kurt Piringer, „Chronologie der FPÖ-Entwicklung“, in: *Republik im Wandel*, Lothar Höbelt (München: Universitas Verlag, 2001), 451.

sankcí. Kritizoval nejen jejich důsledky pro Rakousko, ale rovněž v dopise navrhl i standardizovaný postup, jak by si bylo vhodné v případě podobného incidentu počínat ještě před samotným uvalením sankcí.⁵⁰ Podle některých historiků jako je Michael Gehler nebyly sankce ze strany EU podepřeny dostatečnými argumenty, sám tehdejší předseda FPÖ Haider neměl na rozdíl od bývalého prezidenta Waldheima sám přímou vazbu na nacistickou minulost.⁵¹

Ve výsledku však setrvání v koalici nebylo pro Svobodné výhrou. Naopak lze konstatovat, že jim vlastní úspěch, respektive účast na vládě uškodila.⁵² Schüsselovi se podařilo využít pozici kancléře k vzestupu ÖVP v následujících volbách, a to na úkor FPÖ, které po rekordním nárůstu na konci tisíciletí začalo ztrácet.⁵³ Stranu po strmém úspěchu čekal prudký pád, který se projevil již při následujících volbách do rakouské Národní rady v roce 2002, kde FPÖ získala 10 % hlasů, oproti tomu koaliční ÖVP posílila a získala 42,3 % hlasů.⁵⁴ Neúspěch vládní účasti způsobilo několik faktorů. Za prvé, FPÖ spoluzodpovídala za vládní kroky, ale žila ve stínu velkého partnera. Za druhé, sama měla slabé personální obsazení ministerstev a některé její kroky byly v nesouladu s tím, co bylo programem strany. Zatímco Svobodní ovládali politické kampaně a opoziční kritiku, neuměli si obhájit vládní rozhodnutí a úspěchy. Ve volbách v roce 2002 již nebyl stěžejní osobností kampaně Jörg Haider, který postupně ztrácel na kredibilitě i u části svých spolustraníků.⁵⁵

Jelikož to byl právě Jörg Haider, kdo stál za úspěchem strany, je důležité zmínit jeho osobnost a charakter. Jörg Haider se narodil 26. ledna 1950 v Bad Goisner u Halštatského jezera. Podobně jako jiní členové „třetího tábora“, byl Haiderův otec Robert členem Hitlerjugend, SA a v roce 1937 vstoupil do NSDAP, po válce byl pak také aktivním členem FPÖ. Haiderovo rodinné zázemí zřejmě formovalo jeho budoucí názory a

---

⁵⁰ Ulrich Glauber, „Präsident Klestil beschwert sich bei der EU“, *Tagesspiegel*, 22.3. 2000, <https://www.tagesspiegel.de/politik/prasident-klestil-beschwert-sich-bei-der-eu-667033.html>, (staženo dne 12.4.2023).

⁵¹ Michael Gehler, „Preventive Hammer Blow“ or Boomerang?: The EU “Sanction” Measures against Austria 2000“, 181-222.

⁵² „Nationalratswahl 2002“, Bundesministerium Inneres, https://www.bmi.gv.at/412/Nationalratswahlen/Nationalratswahl_2002/start.aspx, (staženo dne 25.10. 2022).

⁵³ Oliver Rathkolb, „Rakouský politický vývoj po roce 1989“, in: Gernot Heiss a kol., *Česko a Rakousko na konci studené války*, (Ústí nad Labem: Kristina Kaiserová, 2008), 302.

⁵⁴ Nationalratswahl 2002, Bundesministerium Inneres.

⁵⁵ Kurth Richard Luther, „Electoral Strategies and Performance of Austrian Right-Wing Populism, 1986-2006“ in: Bischof, Günter, a Fritz Plasser, *The Changing Austrian Voter*, (New Brunswick: Transaction Publishers, 2008), 108-109.

zlehčující postoj ke zločinům druhé světové války.⁵⁶ Samotný Jörg Haider byl již od dětství členem mládežnické odnože Svobodných, kterého se stal i předsedou. Později se přestěhoval do Korutan, kde se stal součástí pravicové bašty FPÖ, které od roku 1983 i předsedal. Po celou dobu byl velmi ambiciózní a stranicky aktivní, mimo jiné se věnoval jako šéfredaktor i lokálnímu tisku „Kärntner Nachrichten“. Od roku 1979 byl poslancem v Národní radě. V roce 1989 se stal zemským hejtmanem (tzv. Landeshauptmann) za Korutany.⁵⁷

To, co udělalo z Haidera silného autoritativního lídra, byl bezesporu jeho charakter. Kromě toho, že dokázal být drsný na své odpůrce a novináře, byl tvrdý i vůči svým kolegům a přátelům. Neohlížel se příliš na druhé, a tak se mu povedlo prodrat se konkurencí, a to i ve vlastní straně.⁵⁸ Jörg Haider vystupoval jako charismatický lídr a řídil stranu tak, aby přitahovala co nejvíce voličů, dokázal měnit své postoje dle nálad ve společnosti ale dle situace, ve které se nacházel.⁵⁹

V červnu 2004 se konaly volby do Evropského parlamentu (EP), kde na Svobodné čekala další překážka v podobě úspěchu „odpadlíka“ z SPÖ Hanse Petra Martina, jenž si založil hnutí *Liste Hans Peter Martin*, které díky svému obsahově podobnému programu zvládlo předběhnout FPÖ.⁶⁰ Zatímco Hans Peter Martin získal se svou stranou 14 % hlasů, tedy 2 mandáty v EP, Svobodní získali pouze 6,3 % hlasů a pouze jeden jediný mandát a pokračovali v propadu svých preferencí od parlamentních voleb v roce 2002.⁶¹ Tento mandát získal Andreas Mölzer, bývalý poradce Jörga Haidera.⁶²

Navzdory tomu, že Jörg Haider od roku 2000 nestál v čele strany, stále byl klíčovou osobou pro její fungování. Po evropské kritice vládní koalice ÖVP a FPÖ, stanula poprvé

---

⁵⁶ Brigitte Bailer a Wolfgang Neugebauer, *Haider und die „Freiheitlichen“ in Österreich* (Berlín: Elefanten Press, 1997), 24-25.

⁵⁷ Brigitte Bailer, Wolfgang Neugebauer, „Die FPÖ: Vom Liberalismus zum Rechtsextremismus“, in: Brigitte Bailer, Wolfgang Neugebauer, *Handbuch des österreichischen Rechtsextremismus*, (Víděň: Stiftung Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes, 1993), 327-428.

⁵⁸ Brigitte Bailer a Wolfgang Neugebauer, *Haider und die „Freiheitlichen“ in Österreich* (Berlín: Elefanten Press, 1997), 31-32.

⁵⁹ Stefano Grazioli, *Ve jménu lidu*, (Praha: KMa, 2007), 9-16.

⁶⁰ Michael Gehler, „Rakousko jako člen EU“, in: *Česko a Rakousko na konci studené války*, ed. Gernot Heiss a kol, (Ústí nad Labem: Kristina Kaiserová, 2008), 341.

⁶¹ Bundesministerium Inneres, „Europawahlen, Europawahl 2004“, https://www.bmi.gv.at/412/Europawahlen/Europawahl_2004/start.aspx#pk_02, (staženo dne 11.1.2023).

⁶² Gehler, „Rakousko jako člen EU“, 341.

ve vedení žena Susanne Ries-Passerová, která ovšem o dva roky později na svůj post rezignovala v důsledku stále zvyšujícího se vnitrostranického napětí. Po jejím odchodu se vystřídal několik předsedů a stranu opustila celá řada členů, za zmínku stojí skutečnost, že v roce 2004 stranu krátce vedla Ursula Haubnerová, sestra Jörga Haidera.⁶³

Tabulka č.2: Předsedové Svobodné strany Rakouska 1986-2007.⁶⁴

Období	Předseda strany
1986-2000	Jörg Haider
2000-2002	Susanne Riess-Passerová
2002	Herbert Schneibner Mathias Reichhold
2002-2004	Herbert Haupt
2004-2005	Ursula Haubnerová
2005	Hilbert Kamas
2005-2019	Heinz-Christian Strache

Neúspěch a vnitrostranické spory způsobily, že v roce 2005 Jörg Haider stranu opustil s většinou tehdy nejvýznamnějších stranických kolegů a založil si vlastní hnutí Aliance pro budoucnost Rakouska (*Bündnis Zukunft Österreich*, BZÖ), které na několik pár let FPÖ ve vládě vystřídal a fakticky vyznávalo stejné hodnoty jako Svobodní. Vzniklo krátce po vyloučení europoslance Andream Mölzera v dubnu 2004.⁶⁵ Andreas Mölzer totiž ostře kritizoval tehdejší vedení FPÖ včetně předsedkyně strany Ursuly Haubnerové. Členové představenstva FPÖ odhlasovali Mölzerovo vyloučení, to se ovšem ukázalo později jako neplatné, neboť bylo dosaženo pouze nadpoloviční většiny, nikoli dvoutřetinové.⁶⁶ I to mohlo být dalším impulsem pro vznik nového hnutí Aliance pro budoucnost, jehož předsedou se stal opět Haider, který už v posledních letech mluvil o potřebě založení „nové FPÖ“. Jádrem FPÖ se postupně rozpadalo a přesouvalo se do nově vzniklé BZÖ včetně celého silného korutanského křídla a také poslanců. Tím se naskytla příležitost pro Alianci

⁶³ Hloušek, *Konflikt versus konsensus*, 220-224.

⁶⁴ FPÖ, *Österreich zuerst 1956-2016*, (Viedeň: FPÖ-Bildungsinstitut, 2016), 12, https://www.fbi-politikschule.at/fileadmin/user_upload/www.fpoe-bildungsinstitut.at/Publikationen/Oesterreich_zuerst_-_60_Jahre_FPOE.pdf, (staženo 1.2.2023).

⁶⁵ Hloušek, *Konflikt versus konsensus*, 224-227.

⁶⁶ OTS, „Mölzer war nie ausgeschlossen!“, 11.4.2005, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20050411_OTS0207/moelzer-war-nie-ausgeschlossen, (staženo dne 1.4.2023).

pro budoucnost, aby vyměnila Svobodné v účasti na vládě a tvořila koalici s ÖVP i nadále pod vedením Wolfganga Schüssela.⁶⁷

Ještě v roce 2006 se Aliance pro budoucnost Rakouska těsně dostala do Národní rady. Po tragické dopravní nehodě v roce 2008, při které Jörg Haider zahynul, relevance BZÖ zmizela a strana se postupně vytratila z rakouského politického spektra.⁶⁸ Do čela Svobodných v roce 2005 nastoupil Haiderovi podobně charismatický politik Hans-Christian Strache, který opět začal budovat stranu na jejím opozičním protestním charakteru a nacionalismu. Strache se zaměřil na to, co fungovalo Haiderovi, štvavá kampaň cílená na protimigrační politiku a také odpor proti rozšiřování Evropské unie a prohlubování evropské integrace.⁶⁹

Z vývoje posledních let lze shrnout, že se FPÖ postupem času stala předlohou pro vznik obdobných populistických hnutí jako je např. Alternativa pro Německo (*Alternative für Deutschland*, AfD). Její problematičnost nespočívá pouze v jejích kontroverzních postojích, ale také v členech strany, mezi kterými byli bývalí či skrytí podporovatelé nacistického režimu. Úspěšnost strany spočívá ve schopnosti se přizpůsobit náladě voličstva, která je pro pravicový populismus typická. FPÖ těží z tématu ochrany identity a hodnot, díky čemuž si udržuje voliče.⁷⁰ Kromě důrazu na identitu, úspěšnost strany závisí i na rozpoložení domácí politiky a zařazení do kampaně témat jako jsou krátkodobé socioekonomické problémy (například krize eurozóny, dopady migrační krize) ale i dlouhodobě zakořeněných témat v trvajících historických a politických neshodách.⁷¹

---

⁶⁷ Hloušek, *Konflikt versus konsensus*, 226-227.

⁶⁸ Říhová, *Západoevropské politické strany*, 205.

⁶⁹ Vít Hloušek, *Konflikt versus konsensus* (Brno: IIPS, 2008), 224.

⁷⁰ Reinhard Heinisch, „Die FPÖ – Ein Phänomen im internationalen Vergleich. Erfolg und Misserfolg des identitären Rechtspopulismus“, *Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft* 33, č. 3 (2004), 247–261, <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/6065#>, (staženo dne 30.4.2020).

⁷¹ Hynčica a kol., *Euroskepticismus ve střední Evropě*, 137-151.

Tabulka č. 3: Vývoj FPÖ ve volbách do Národní rady v letech 1983-2006.⁷²

Volby do Národní rady konané v roce:	Výsledek / počet mandátů
1983	5,0 % / 12
1986	9,7 % / 18
1990	16,6 % / 33
1994	22,5 % / 42
1995	21,9 % / 41
1999	26,9 % / 52
2002	10,0 % / 18
2006	11,0 % / 21

3 Teoretická východiska

3.1 Základní teoretické ukotvení

Na euroskepticismus se dá nahlížet pomocí teorií evropské integrace. Jelikož je přístup FPÖ k evropské politice zkoumán v rámci dvou dekád (ačkoli akcentována jsou období dvou Schlüsselových kabinetů), je nejvhodnější problematiku zkoumat díky teorii sociálního konstruktivismu, který detailně studuje chování a vztahy a současně jejich proměny, které nemusí být vždy racionální a maximálně výhodné. Sociální konstruktivismus se zabývá souborem norem a chování, díky kterým vzniká identita zkoumaného subjektu. Jak název napovídá, aktéry mohou být jakékoliv sociální konstrukty – samotná EU, členské státy, její občané anebo přímo strana, která občany zastupuje. Aktéři nemusí kontinuálně hájit stejná stanoviska, nýbrž se jejich sledované zájmy mohou proměňovat. Velký vliv na ně má historie a národnostní kontext, který pak má dopad na přístup k evropské integraci. FPÖ je příkladem strany, která proměnou prošla díky prohlubujícímu se procesu evropeizace – nejprve z integraci podporujícího hnutí se stalo euroskeptické hnutí, které tím oslovilo část „nezastoupené“ společnosti.⁷³ V tomto případě tedy lze sledovat nejen transformaci identity strany, ale i jejich voličů a rakouských občanů, a to ve vztahu k Evropskému společenství, které prošlo významnou proměnou. Díky Maastrichtské smlouvě došlo k výraznému prohloubení integrace, které změnilo i typ společenství na unii. Rakousko se na konci 80.let hlásilo do jiné instituce, než kterou se EU stala během 90.let. Lze tedy shrnout, že cílem konstruktivistů je mapovat a zdůrazňovat

⁷² Autorčina vlastní tabulka vypracovaná dle „100 Jahre Wahlen“, Haus der Geschichte Österreichs, <https://www.hdgoe.at/wahlen/>, (staženo dne 17.10. 2022).

⁷³ Petr Kratochvíl, *Teorie evropské integrace*, (Praha: Portál, 2008),179-188.

proměnu, vývin aktérů, nikoli jejich trvalý jednotný stav, a proto je tato teorie nejlépe hodící se i pro účely této magisterské práce.

3.2 *Euroskepticismus*

Postoj k Evropské unii a otázkám spjatými s evropskou integrací, je stále více důležitý pro mnohé strany i voliče. Prohlubování integrace pak vede k nutnosti vymezení si určitých pojmů, které budou následně stěžejní i pro správné vyhodnocení analytické části.

Přestože unijní představitelé mají čím dále větší zodpovědnost za důležitá rozhodnutí, volby do Evropského parlamentu zdaleka nedosahují takového zájmu a pozornosti jako národní volby. Definice pojmu euroskepticismus a proměně postojů k evropské integraci je obtížná a vede k diskusi mezi předními politology a v případě českého prostředí, množství publikací na toto téma je malé.⁷⁴

3.2.1 **Vymezení Taggarta a Szczerbiaka**

Dá se říci, že zakladatelem termínu „euroskepticismus“ byl právě politolog Paul Taggart, který se jako první chopil jeho definice. Původní teoretické vymezení je bráno z širší perspektivy: „*euroskepticismus vyjadřuje myšlenku kvalifikované či nekvalifikované opozice proti procesu evropské integrace.*“⁷⁵ Neurčitost termínu Taggart vysvětlil jeho oblíbeností v běžném užívání, ale také tím, že do sebe zahrnuje všechny, kteří nestojí za současným stavem EU. Druhem odporu či vzepření se proti integraci, bylo například vyjádření nesouhlasu s Maastrichtskou smlouvou.

Typů politických uskupení, uchopujících euroskepticismus do svého programu, je několik. Může se jednat o strany, pro které je smyslem existence odpor vůči EU, často se může jednat o původní frakce stran nebo naopak hnutí, která následně pojmu širší program. Euroskeptické strany mohou být také protestního charakteru vůči zavedeným systémům. Do této skupiny zařadil Taggart i Svobodnou stranu Rakouska. V neposlední řadě se jedná

---

⁷⁴ Petr Kaniok, „Měkký a tvrdý euroskepticismus: dva projevy téhož?“, *Politologický časopis* 7, č. 2 (2005), 152-153, https://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2005/2/Polcas_2005_2_pp_152_163.pdf, (staženo dne 1.1.2023).

⁷⁵ Paul Taggart, „A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems“, *European journal of political research* č.33 (3/1998), 366, <https://ejpr.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1475-6765.00387>, (staženo dne 1.2.2023).

o etablované strany, které mají negativní postoj vůči EU a také frakce, které se typicky líhnou v radikálnějších křídlech stran.⁷⁶

Důležité bylo pak spojení akademických sil Taggarta s Aleksem Szczerbiakem, kteří o několik let později přinesli základní rozdělení euroskepticismu na „tvrdý“ a „měkký“, a to pomocí analýzy politických stran kandidátských států ve střední a východní Evropě. Podle této dvojice je nutné rozlišovat mezi tím, kdo zcela oponuje evropské integraci, a tím, kdo pouze kritizuje její současnou podobu. „Tvrdý“ euroskepticismus označuje odmítnutí celého projektu evropské integrace a všech jejích forem, včetně zamítavého postoje ke členství v Evropské unii. Naproti tomu měkký „euroskepticismus“ kritizuje stav evropské integrace nebo její prvky, prioritizuje národní zájmy, nevylučuje možné členství nebo dokonce podporu společného evropského projektu.⁷⁷ Vzhledem ke kritickým ohlasům na závěry své práce byli Taggart se Szczerbiakem nuceni své poznatky o rok později upravit a reflektovat některé podněty. Proto došlo k pozměnění a zpřesnění původního vymezení, kdy „tvrdý euroskepticismus“ již nemusí znamenat odmítnutí členství v EU, ale obecně negativní postoj vůči delegování rozhodovacích procesů z národních institucí na evropské instituce. A tato základní výtka „měkkým“ euroskeptikům chybí.⁷⁸

Taggart svůj výzkum později rozšířil ještě ve spolupráci s Andreou Pirrem, ve kterém autoři došli k závěru, že strany i nadále jsou populistické a euroskeptické, ale nejsou zcela anti-systémové. Nejčastěji se dají zařadit k měkkému euroskepticismu, díky kterému mají koaliční potenciál.⁷⁹ Může se rovněž jednat o nesouhlas s rozšiřováním členů Evropské unie, prohlubování pravomocí, které Evropská unie ve svých rukou drží a současně změna

---

⁷⁶ Paul Taggart, „A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems”. *European journal of political research* č.33 (3/1998), 366, <https://ejpr.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1475-6765.00387>, (staženo dne 1.2.2023).

⁷⁷ Paul Taggart a Aleks Szczerbiak, „Europeanisation, euroscepticism and party systems: Party-based euroscepticism in the candidate states of Central and Eastern Europe,” *Perspectives on European politics and society* č.3 (1/2002), 23-41. <https://web.s.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=7d53e7a3-3d89-4885-9c36-26063f029a15%40redis>, (staženo dne 1.2.2023).

⁷⁸ Petr Kaniok, „Měkký a tvrdý euroskepticismus: dva projevy téhož?“, *Politologický časopis* 7, č. 2 (2005), 152-153, https://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2005/2/Polcas_2005_2_pp_152_163.pdf, (staženo dne 1.1.2023).

⁷⁹ Paul Taggart a Andrea L. P. Pirro, “European Populism before the Pandemic: Ideology, Euroscepticism, Electoral Performance, and Government Participation of 63 Parties in 30 Countries,” *Italian Political Science Review/Rivista Italiana Di Scienza Politica* (Duben 2021), 281-304, <https://www-proquest-com.ezproxy.is.cuni.cz/docview/2585305103?accountid=195367&pq-origsite=primo&forcedol=true>, (staženo dne 1.1.2023).

vyvážení pravomocí mezi členy a samotnými unijními institucemi⁸⁰. Strany se stanou radikálně euroskeptickými, pakliže je integrace v rozporu s jejich ideologií a stranickým programem, byla by problematická pro jejich cílové voličstvo či proti ní nevystupuje žádná jiná opozice.⁸¹ Lze tedy za euroskeptickým vystupováním hledat i hodnoty a stanov y strany, také pragmatický strategický přístup k zájmům voličů.⁸²

3.2.2 Vymezení Kopeckého a Muddeho

Kopecký a Mudde ve svém článku reagovali na nerevidované rozdělení euroskepticismu Taggarta a Szczerbiaka, a stali se tak jedněmi z jejich kritiků. V první řadě Kopecký a Mudde považují definici euroskepticismu za příliš širokou. Tím pak může být chybně připsán euroskeptický charakter i proevropským stranám a obecně vést k nejasné míře odporu vůči EU.⁸³

Proto se dvojice sama rozhodla k vlastnímu rozdělení, lépe řečeno kategorizaci euroskepticismu, který je podrobnější a přesněji definuje stranický postoj. Základní dimenzí je rozdělení na podporovatele EU – eurooptimisty, europesimisty, podporovatele evropské integrace – eurofil y, eurofóby a následně jejich vnitřní dělení na euroentuziasty, europragmatiky, euroskeptiky a euroodpůrce (vzhledem ke komplexnosti kategorizace viz Tabulka č.4).

Eurofilové jsou příznivci základních bodů integrace, vidí EU jako federalistický koncept nebo možnost ekonomického profitu. Eurofóbové naopak víru v klíčové myšlenky nemají, většinou z nacionalistických důvodů a nedůvěry v smazávání hranic mezi tak rozdílnými státy. Eurooptimisté důvěřují v další (i plánovaný) vývoj EU, zatímco europesimisté jsou jím znepokojení. Z podkategorií pak zbývají euroentuziasté, kteří věří v unijní hodnoty a instituce, jejich protipól jsou euroodmítači a europragmatici, kteří nejsou přímými zastánci EU, ale vidí určitý profit z členství v ní. Samotní euroskeptici jsou pak zastánci základních myšlenkových kamenů integrace, avšak jsou pesimističtí směrem k jejich realizaci.⁸⁴

---

⁸² Aleks Szczerbiak a Paul Taggart, „Introduction: Euroscepticism in European Party Systems: A Comparative and Theoretical Research Agenda“ in: . *Opposing Europe?: the Comparative Party Politics of Euroscepticism : Volume 2: Comparative and Theoretical Perspectives*. Szczerbiak, Aleks, a Taggart, Paul, eds. (Oxford: Oxford University Press, Incorporated, 2008), 1-27.

⁸³ Kopecký and Mudde, “The Two Sides of Euroscepticism”, 299-304.

⁸⁴ Kopecký and Mudde, “The Two Sides of Euroscepticism”, 299-304.

Tabulka č. 4: Rozdělení dle Kopeckého a Muddeho. ⁸⁵

		Podpora evropské integrace	
		Eurofilové	Eurofobové
Podpora EU	Eurooptimisté	Euroentuziasté	Europragmatici
	Europesimisté	Euroskeptici	Euroodmítači

3.2.3 Vymezení Chrise Flooda a Simona Usherwooda

Typologie Flooda a Usherwooda následně reagovala na dělení Kopeckého a Muddeho, kteří do své teorie začlenili i politickou strategii, na druhou stranu kvůli svému komplexnímu přístupu dvojice upozaduje stranickou ideologii a snaží se přenastavit již zavedený pojem „euroskepticismus/euroskeptik“, který už je ve veřejném prostoru známý v určité konotaci. Flood a Usherwood se rozhodli navrhnout vlastní alternativní členění do kategorií, které je založené na principu stupnice. Zvažovali i číselnou škálu, která by avšak potřebovala kvantitativní měření, a proto se rozhodli užít klasické „nálepkování“ jednotlivých kategorií, které by měly být, pokud možno, co nejvíce neutrální, což by mělo zabránit právě zmiňovanému opomenutí nebo špatnému určení ideologického charakteru.

V tabulce možných typů přístupu k EU uvádějí šest kategorií, a to od té nejvíce proevropské, k té nejméně: *maximalisté* (podporují rychlou integraci), *reformisté* (podporují integraci, ale požadují nápravu nedostatků), *gradualisté* (podporují pomalou integraci), *minimalisté* (souhlasí se současným stavem, nechtějí prohlubování integrace), *revizionisté* (požadují návrat k dřívějšímu stavu integrace), *odmítači* (odmítají integraci).⁸⁶

⁸⁵ Autorčina vlastní dle Petr Kopecký and Cas Mudde, “The Two Sides of Euroscepticism“, 299-304.

⁸⁶ Christopher Flood a Simon Usherwood, „Positions, Dispositions, Transitions: A Model of Group Alignment on EU Integration“. Prezentovaný text z Political Studies Association. 55. výroční konference v Leeds v roce 2005,

https://www.researchgate.net/publication/228490382_Positions_Dispositions_Transitions_A_model_of_Group_Alignment_on_EU_Integration, (staženo 1.2.2023).

3.2.4 Reflexe terminologie v českém prostředí

Z českého akademického prostředí se asi nejvíce věnuje teoretickému vymezení Petr Kaniok, který disputuje nad základním dělením euroskepticismu, které vybízí k rozlišení na „tvrdý“ a „měkký“, a je tak pouze odlišením toho stejného charakteru, který se liší od sebe svou hloubkou. Navíc „měkký“ euroskepticismus ve své definici má souhlasný postoj vůči evropské integraci, Kaniok zpochybňuje, zda může být takový přístup kategorizován vůbec jako euroskepticismus. V Kopeckého a Muddově práci vidí problém s termínem „europragmatik“, který je dle něj jen těžko aplikovatelný na nějakou z politických stran.⁸⁷

Ve spojení s Vlastimilem Havlíkem upozorňují na skutečnost, že dosavadní teorie nemusí být aplikovatelná na novější členy a nemusí umět dostatečně reflektovat historii daného státu, obzvláště v případě komunistické zkušenosti.⁸⁸

3.3 Euroskepticismus a účast na vládě

V evropských státech se důraz na evropskou integraci v politické debatě liší. Ve státech s limitovanou soutěží, Evropská unie není vůbec zásadním tématem, a to díky velkým etablovaným stranám, které se dlouhodobě hlásí k evropské integraci a obecně její podpora není předmětem debat. To ovšem neznamená, že by euroskepticismus zcela neexistoval. Může být velmi umírněný, ale nejčastěji je otázkou stranické frakce či křídla. Před vznikem AfD jedním z takových příkladů mohlo být Německo, ve kterém ani jedna ze čtyř nejvíce etablovaných stran nebyla protievropská a ostatní strany, které by takový charakter vykazovaly, nebyly relevantní.

V jiných zemích je soutěž omezená či naopak zcela otevřená. V případě otevřené soutěže, tedy v situaci, že více stran má potenciál být zastoupeno ve vládě alespoň jako koaliční partner, je euroskepticismus důležitou součástí politického spektra. Příkladem otevřené soutěže je právě Rakousko, kde je přístup k Evropské unii jedním z aspektů, podle kterého

---

⁸⁷ Petr Kaniok, „Měkký a tvrdý euroskepticismus: dva projevy téhož?“, 155-161.

⁸⁸ Vlastimil Havlík a Petr Kaniok, „Specifika výzkumu a euroskepticismu ve Střední Evropě“, *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy*, Vlastimil Havlík a Petr Kaniok, eds. (Brno: Masarykova univerzita, 2006), 23-30.

se volič rozhoduje a současně, kde došlo k velkému posunu napříč stranami od kritice integrace k silné podpoře a naopak.⁸⁹

3.3.1 Nick Sitter

Významným autorem v otázce účasti na vládě euroskeptických stran je Nick Sitter, který zkoumá oblast Skandinávie, jakožto regionu, ve kterém je úplné odmítnutí evropské integrace zastoupeno případem Norska nebo jsou zde pozorovatelné zjevné výhrady jako v případě Švédska a Dánska. Sám říká, že euroskepticismus se spíše než jako podnět ke vzniku nových stran, etabloval do těch již existujících. Euroskepticismus vzniká jako politika opozice, je de facto přirozeným odporem k vládě, a tím i nepřímo nastoluje politickou diskuzi, neboť vláda na něj musí reagovat. Míra a vývoj euroskepticismu je ovlivněná vztahem k vládě, který může být rovněž proměnlivý. Nejčastějším jevem je euroskepticismus jako vymezení se vůči doposud vládnoucí straně, přičemž tak pomáhá formovat nové strany na okraji stranického systému. Euroskepticismus však není zastřešující pojem, který by znamenal nesouhlas s evropskou integrací jako konkrétní politikou, nýbrž zastupuje širokou škálu možností, jakým způsobem a do jaké míry je možné se vymezit vůči prohlubování evropské integrace.⁹⁰ Dle Nicka Sittera je důvodem euroskepticismu taktické strategické rozhodnutí, neslučitelnost zájmů strany nebo vymezení se vůči doposud vládnoucí straně. Vzájemně mezi sebou pak mohou soupeřit všelidové strany, strany zaměřující se na „jedno“ téma a antisystémové strany. Dále Sitter říká, že euroskepticismus těží se své flexibility, díky které se vyvíjí dle zájmů voličů a volebních průzkumů. Strany, které jsou založeny na euroskepticismu, kritiku evropské integrace používají jako zbraň při snaze oslabit vládu. Rovněž jako Taggart se Szczerbiakem i Sitter říká, že je možné dle jejich postavení ve vládě pozorovat odlišný dopad na politickou scénu. Fenomémem jsou euroskeptické populistické strany, které jsou ideologicky vpravo, strany se silným hodnotovým názorem a antisystémové, protestní a populistické strany. Během voleb je rétorika nejvíce vyostřená, aby se strany mohly

---

⁸⁹ Paul Taggart a Aleks Szczerbiak, „Conclusion: Opposing Europe? Three patterns of party competition over Europe“, in: *Opposing Europe?: the comparative party politics of Euroscepticism, Volume 1: Case studies and country surveys* (Oxford: Oxford University Press, 2008), 348-363.

⁹⁰ Nick Sitter, „The Politics of Opposition and European Integration in Scandinavia: Is Euro-Scepticism a Government-Opposition Dynamic?“, *West European Politics* 24, č. 4 (2007), 22–39, <https://www.tandfonline.com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/abs/10.1080/01402380108425463>, (staženo 1.1.2023).

distancovat od vlády a hájením národní suverenity, oslovit voliče. Dle Sittera velká část stran balancuje na pomyslném levém a pravém břehu právě podle toho, jak je to strategicky nejvýhodnější. Takové chování je typické pro všelidové strany.⁹¹ Je nutné Sittera doplnit, že není výjimkou pozorovat euroskepticismus ani u tradičně levicových stran. Odmítavý přístup k EU byl dříve spjat se zelenými stranami, radikální levicí jako jsou například komunisté. Levicoví euroskeptici se domnívají, že prohlubování integrace vede k upořádání společenských zájmů, a naopak upřednostňuje ekonomický rozměr politiky.⁹²

3.3.2 Taggart a Sczerbiak

Paul Taggart a Aleks Sczerbiak poukazují na skutečnost, že euroskepticismus se z okrajového jevu stal nedílnou součástí většiny evropských politických systémů. Jedním z milníků byla Maastrichtská dohoda, která rozpoutala další diskuse o směřování EU. S rostoucí podporou a počtem euroskeptických stran není nezvyklou situací, že se takový subjekt dostane do vládní koalice (ať už jako hlavní strana nebo partner), jako podpora menšinové vlády, anebo dokonce jako jediná vládní strana. Oproti Taggartovým vlastním předpokladům, takové strany a hnutí nejsou nerelevantní a mají vládní potenciál. Ve svém textu oba autoři uvádějí, že podobný výzkum již proběhl v případě zelených, extrémní pravice i levice, kde byl zaznamenán „změkčující efekt“ při účasti na vládě nebo při vyhlídce vládní účasti. Taggart a Sczerbiak krátkými analýzami 12 států ukazují, že postavení strany ve vládě často mění přístup k evropské politice a poukazují na skutečnost, že se euroskepticismus zmírní, pakliže strana není v opozici. Jedním z příkladů je právě Rakousko a vláda FPÖ a ÖVP od roku 1999. Během černo-modré koalice si sice špičkoví představitelé dovolili kritizovat Brusel, ale jejich kritika byla měkčí, a především zapadala ve stínu proevropských kroků spoluvládnuocí ÖVP a kancléře Schüssela. Vládnoucí vedení strany se také oddálilo od členské základny, čímž došlo k pozdějším stranickým sporům. Proto Taggart a Sczerbiak míní, že Svobodní jsou příkladem primárního zmírnění

---

⁹¹ Nick Sitter, “The Politics of Opposition and European Integration in Scandinavia: Is Euro-Scepticisma Government-Opposition Dynamic?”, *West European Politics* 24, č. 4 (2007), 22–39, <https://www.tandfonline.com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/abs/10.1080/01402380108425463>, (staženo 1.1.2023).

⁹² Paul Taggart a Aleks Sczerbiak, “Coming in from the Cold: Euroscepticism, Government Participation and Party Positions on Europe” in: *Journal of Common Market Studies* 51, č. 1 (2013), 17–37, <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=edshol&AN=edshol.hein.journals.jcmks51.4&lang=cs&site=eds-live&scope=site>, (staženo 30.4.2021).
a Lubomír Kopeček, „Euroskeptici, europeanisté, euroentuziasté, eurofobové – jak s nimi pracovat?“, *Politologický časopis* č. 3 (2004), 240–262, politologickycasopis.cz/userfiles/file/2004/3/Polcas_2004_3_pp_240_262.pdf, (staženo dne 1.4.2023).

rétoriky. Současně je u nich viditelná radikalizace v reakci na nefungující účast na vládě. Dalšími příklady může být Švédsko, kde Strana zelených své názory zmírnila natolik, až se strana stala k Evropské unii tolerantní. V případě Irska se jednalo také o zelené. Ti byli proti přijetí Niceské smlouvy, k Lisabonské smlouvě však již byli smířlivější.⁹³

Naopak politolog Thomas Winzen upozorňuje na nízký koaliční potenciál euroskeptických stran a poukazuje na konkrétní příklady, ve kterých pro euroskeptickou vládní stranu převládly výhody pramenící z integrace, např. vzájemná ekonomická provázanost, společná měna apod. I Winzen souhlasí s Taggartem a Szczerbiakem a poukazuje na euroskepticismus jako formu volební strategie. Záleží také na doposud vedené parlamentní evropské politice. Pokud je křehká, je euroskepticismus pro ni hrozbou, pokud má pevné kořeny, snahy o euroskeptické hlasy oslabují a nemají na vládu zásadní vliv.⁹⁴

Jinak na vliv vládní participace euroskeptických stran nahlíží Petr Kopecký s Casem Mudde, kteří naopak zdůrazňují roli stranické ideologie, která názorový posun umožňuje. Věří, že změna je vždy vertikální – např. z euroentuziasty může být euroskeptik ale nikoli euroodmítač. Zároveň autoři vidí potenciál v opětovném posilování kritiky EU při odchodu z vlády do opozice, přesto to není pravidlem, a dodávají, že se pozice strany odvíjí spíše od její ideologie.⁹⁵

O středoevropský euroskepticismus se z českých autorů zajímá mimo jiné politolog Petr Kaniok, který upozorňuje, že se při postupném rozšiřování ES/EU staly novými členy i státy, které původně ani přistoupit nechtěly či v otázce jejich členství panoval nesoulad, tím se dle Kanioka postupně zvyšovala různorodost postojů k evropské integraci v rámci EU. Nejednalo se primárně o monotematické strany mobilizující voliče proti Evropské

---

⁹³Taggart a Szczerbiak, “Coming in from the Cold: Euroscepticism, Government Participation and Party Positions on Europe”, 17–37.

⁹⁴ Thomas Winzen, „Government Euroscepticism and differentiated integration“, *Journal of European Public Policy* 27, č. 12 (2020), 1819–1837, <https://www-tandfonline-com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/full/10.1080/13501763.2019.1703789>, (staženo 30.4.2021).

⁹⁵ Petr Kopecký and Cas Mudde, “The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe”, *European Union Politics* 3, č. 3 (září 2002), 297–326, <https://doi.org/10.1177/1465116502003003002>, (staženo 30.4.2021).

unii, ale spíše o protestní strany, etablované strany (případně jejich frakce), které mají širší záběr, ale zároveň vystupují euroskepticky jako právě FPÖ.⁹⁶

3.4 *Specifika rakouského euroskepticismu*

Rakouské postavení vůči integrační politice bylo vždycky specifické, díky neutralitě získané v roce 1955. To, jestli se Rakousko vůbec může podílet na evropském integračním procesu bylo předmětem dlouhých diskusí. Nakonec se k takovému kroku rozhodlo především kvůli obchodním a ekonomickým výhodám, které z členství v Evropském společenství plynuly. Do určité míry přispěla i podpora ze strany Spolkové republiky Německo. Posléze se v roce 1992 Národní rada shodla, že Rakousko se může podílet na vývoji kolektivní evropské bezpečnosti. Právě ohrožení neutrality bylo základním kamenem pro rakouský euroskepticismus.⁹⁷

S euroskepticismem v různých formách je v Rakousku obeznámena většina stran s výjimkou lidovců, kteří byli vždy nakloněni především společné evropské ekonomice. Sociální demokracie byla po druhé světové válce odpůrcem prohlubování evropské integrace, ovšem když začala v 80. letech výrazně ztrácet hlasy, obrátila a stala se jejím silným stoupencem. To se straně vyplatilo, neboť voliči SPÖ či občané, kteří ji jako volbu zvažují, jsou proevropsky naladěni. Také Zelení razantně odmítali vstup do Evropského společenství, a to ještě v 80. letech, kdy tento postoj sdíleli jako jediní společně s rakouskými komunisty. Vadilo jim, že Evropské společenství je orientováno pouze ekonomicky, kritika se přetavila v náklonnost v momentě, kdy k politice ES, posléze EU, byly připojena i sociální a environmentální témata.⁹⁸ Kromě toho i sankce proti Rakousku byly tím posledním klíčovým předělem, po kterém Zelení i začali hájit eurooptimismus, zatímco Svobodní ještě přitvrdili ve své antipatii.⁹⁹

---

⁹⁶ Petr Kaniok, „Stranický euroskepticismus: teoretické modely klasifikace politických stran podle opozičních postojů k evropské integraci“, in: *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy* (Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2006), 9–23.

⁹⁷ Michael Gehler, „17. Juli 1989: Der EG-Beitrittsantrag. Österreich und die europäische Integration 1945-1995“, in: *Österreich im 20. Jahrhundert*, ed. Rolf Steininger, Michael Gehler, (Viedeň: Bohlau, 1997), 548-561.

⁹⁸ Franz Fallend, „Euro-scepticism in Austiran Political Parties: Ideologically Rooted or Strategically motivate?“, in: *Opposing Europe?: The Comparative Party Politics of Euroscepticism : Volume 1: Case Studies and Country Surveys*, Aleks Szczerbiak, and Paul Taggart, (Oxford: OUP Oxford, 2008), 207-210.

⁹⁹ Anton Pelinka, „Austrian Euroscepticism: The Shift From the Left to the Right“, in: *Euroscepticism: Party Politics, National Identity and European Integration*, (Amsterdam: Brill, 2004), 207-224.

Od 80. let nastala diskuse o vhodnosti vstupu Rakouska do tehdejšího Evropského hospodářského společenství, neboť tím by byla do jisté míry narušena neutralita Rakouska. Nakonec Rakousko oficiálně požádalo o vstup do EU ministrem zahraničí Aloisem Mockem 17. července 1989. Přístupové rozhovory začaly počátkem roku 1993 a rakouská vláda se začala připravovat na možný vstup i z hlediska úpravy legislativy. Rozhodnutí o vstupu mělo být stvrzeno i prostřednictvím referenda, o jehož výsledku nebylo jasno do poslední chvíle. Nakonec Rakušané vstup do EU 12. června 1994 posvětili, když se pozitivně vyjádřilo 66 % obyvatel. Zároveň je nutné zdůraznit, že referenda se zúčastnilo přes 81 % Rakušanů, což předčilo zájem o hlasování i v jiných členských zemích. Hlavní motivací, proč země usilovala o vstup do EU, byly ekonomické důvody. Rakousko bylo dlouhodobě svázané domácím trhem a velkým podílem státního vlastnictví v průmyslovém sektoru. V členství byla vkládána naděje spojená s jistotou rozvoje a dalších hospodářských příležitostí.¹⁰⁰

FPÖ je v současnosti hlavním proudem odporu vůči Evropské unii. Ovšem od svého vzniku od roku 1955 podporovala evropskou integraci. Ve svém zakládacím programu z 12. listopadu 1955 například zdůrazňuje potřebu evropského spolku Svobodných a sobě rovných států:

„V duchu svobody se hlásíme k Západu, a proto chceme evropskou konfederaci svobodných a rovnoprávných národů a států.“¹⁰¹

O dva roky později pak FPÖ na spolkovém sjezdu v Klagenfurtu zdůrazňovala neutralitu jako brzdu, díky které nemá Rakousko záruku jistoty a bezpečí. Ve svém programu z roku 1964 Svobodní dokonce nevyklučovali ani možnost členství v Evropském hospodářském společenství, které dle jejich mínění patří k vývoji rakouské ekonomiky.¹⁰² Na počátku 70. let ve svém liberálním období strana usilovala o Dohodu o volném obchodu mezi Evropským společenstvím a Rakouskem. I po Haiderově nástupu ještě v roce 1989, na

---

¹⁰⁰ Reinhard Heinisch, „Austria: Confronting Controversy,“ in: *The European Union and the Member States. Cooperation, Coordination, and Compromise*, Eleanor Zeff, (Boulder: Lynne Rienner Publisher 2001), 267-284, https://www.demokratiezentrum.org/wp-content/uploads/2021/05/heinisch_controversy.pdf, (staženo dne 12.4.2023).

¹⁰¹ Klaus Brechtold, *Der Kuzrprogramm der Freiheitlichen Partei Österreichs, 1955. Österreichische Parteiprogramme 1886- 1966*, (Viedeň: R. Oldenburg München, 1967), 492-493.

V originálním znění: „*Im Geiste der Freiheit bekennen wir uns zum Abendlande und wollen daher den Europäischen Bund freier und gleichberechtigter Nationen und Staaten.*“

¹⁰² Brechtold, *Der Kuzrprogramm der Freiheitlichen Partei Österreichs*, 492-493.

rozdíl od zelených, Svobodní podpořili přihlášku pro členství v Evropském společenství. Ze strategických důvodů se následně Haider odštěpil od většinového názoru „etablovaných stran“ (*Altenpartein*). Od roku 1997 pak Svobodní zanesli i protiintegrační rétoriku do svého volebního programu. Svobodní se nevymezovali proti evropské integraci jako takové, ale ostře kritizovali formu, kterou Evropskému společenství udávala Maastrichtská smlouva. To vyvolávalo obavy, aby vůbec chystané referendum právě o přijetí Maastrichtské smlouvy dopadlo souhlasem, proto se tehdejší ministři za ÖVP a SPÖ zúčastnili stranického sjezdu Svobodných, kde se snažili přítomné přemluvit. To se ani tak nepodařilo, neboť podpora Haidera byla většinová. Haiderův radikální odpor opřený o často protichůdné argumenty vyústil i v částečný stranický rozkol. V důsledku však jeho negativní přístup postupně přesvědčil nejen členy strany ale rovněž i voliče.¹⁰³

Například v 90. letech během debaty o vstupu Rakouska do Evropské unie ještě FPÖ na chvíli obrátila a stavěla se k integračnímu projektu pozitivně, ovšem od té doby téměř tři desetiletí působí v rakouském stranickém systému jako populistický a euroskeptický element. Je však nutné podotknout, že ačkoli se strana dlouhodobě staví negativně vůči rozšiřování EU, odebrání suverenity členských států a rozšiřování pravomocí unijních orgánů, na rozdíl od jiných euroskeptických stran nepožaduje vystoupení z Evropské unie, spíše její výraznou reformu.¹⁰⁴

FPÖ v té době nebylo jediným oponentem vstupu do ES. Negativně jej vnímali zpočátku i Zelení, kteří shodně se Svobodnými zdůrazňovali význam neutrality. FPÖ přímo požádalo své voliče, aby v referendu volili proti ratifikaci smluv. Poté, co se straně integrační proces nepovedlo zastavit, vyvolali další lidové hlasování (tzv. *Volksbegehren*) proti členství v Evropské monetární unii v roce 1998 a rovněž vystupovali proti rozšiřování EU o nové členské státy včetně České republiky.¹⁰⁵

---

¹⁰³ Franz Fallend, „Eurocepticism in Austiran Political Parties: Ideologically Rooted or Strategically motivate?“, in: *Opposing Europe?: The Comparative Party Politics of Eurocepticism : Volume 1: Case Studies and Country Surveys*, Aleks Szczerbiak, and Paul Taggart,(Oxford: OUP Oxford, 2008), 210-213.

¹⁰⁴ Franz Fallend, „Eurocepticism in Austria Parties: ideologically rooted or strategically motivated?“, in: *Opposing Europe? Volume 1: Case Studies and Country Surveys: The Comparative Party Politics of Eurocepticism*, ed. Aleks Szczerbiak, Paul Taggart (Oxford: OUP Oxford, 2008), 210-214.

¹⁰⁵ Anton Pelinka, „Austrian Eurocepticism: The Shift from the left to the right“, in: *European Studies*, ed. Robert Harmsen a Menno Spiering, (University of Amsterdam, New York, 2004), 213-217.

V rámci poskytnutí komplexního obrazu o euroskeptickém přístupu v Rakousku je potřeba zařadit i komunistickou stranu Rakouska, která sice nedosahuje na zastoupení v Národní radě, ale je relevantní pro komunální a zemskou politiku, především ve spolkové zemi Štýrsko, kde se jí dlouhodobě daří překonávat hranici pro zvolení do zemské vlády. Kritika EU spočívá v její hospodářské politice a měnové politice, kterou nutí státy přijmout bankovní kapitalismus.¹⁰⁶

Kromě toho je také důležité zmínit, že euroskepticismus má v Rakousku zvláštní postavení, neboť se Rakušané dlouhodobě řadí k těm, kteří nejvíce negativně vnímají evropskou integraci. EU jako dobrou věc hodnotilo na konci sledovaného v roce 2006 jen 32 % obyvatel.¹⁰⁷

4 Metodologie

Pro zvolený cíl práce bude vhodné užití diskurzivní analýzy, díky které bude možné analyzovat projevy a tisková vyjádření zástupců FPÖ, jež byla klíčová pro interpretaci postojů strany. Tato metodologie se jeví jako vhodná pro zpracování práce, neboť díky ní lze zkoumat texty či projevy v určitém sociálním prostředí, a tím i analyzovat jeho vztah s ním a případně i jeho vliv na něj.¹⁰⁸

Samotný diskurz a diskurzivní analýzu je obtížné přesně definovat.¹⁰⁹ Diskurz je napojen na konkrétní zasazení do kontextu, ve kterém má funkci jazykového prostředku. Diskurz je potřebné hodnotit v souvislosti s událostí či situací, ke které se vztahuje.¹¹⁰ Diskurzivní analýza v politickém prostředí primárně sleduje rétoriku, jak říká Jiří Kraus „*jako jeden z typů sdělení fungujících v institucionální komunikaci.*“ Rovněž upozorňuje na vyjednávací funkci politických projevů za účelem prosazení vlastního zájmu. V projevech je následně možné pozorovat členské kategorie, například rozdělení na relační páry (my a oni) nebo označení skrze sociální kategorie. Politické prostředí je typické tím, že ho charakterizují výroky pronesené nejen přímo na půdě odpovídajících institucí, ale rovněž

---

¹⁰⁶ Hynčica a kol., *Euroskepticismus ve střední Evropě*, 155-156.

¹⁰⁷ Michael Gehler, „Rakousko jako člen Evropské unie 1995-2005: Bilance desetiletého členství“, in: *Česko a Rakousko po konci Studené války*, ed. Gernot Heiss a kol. (Ústí nad Labem: Kristina Kaiserová, 2008), 343.

¹⁰⁸ Petr Drulák, *Jak zkoumat politiku*, (Praha: Portál, 2008), 92-94.

¹⁰⁹ Soňa Schneiderová, *Analýza diskurzu a mediální text* (Praha: Karolinum, 2015), 20-21.

¹¹⁰ Jindřiška Svobodová, *Manipulace a argumentace v politickém a mediálním diskurzu*, Olomouc (Univerzita Palackého v Olomouci, 2016), 5-20.

v médiích. Tím se liší i publikum, s kterým je komunikace vedena, a to nejen odborností ale také počtem recipientů.¹¹¹

Politické prostředí, ve kterém je použito diskurzní analýzy mapuje nejrozsáhleji Ruth Wodaková. Ačkoli to nemusí být samotný politik, který svou řeč napsal, je řečník ztotožňován s autorem textu a v podstatě určitou silou do něj vznáší právě on sám. Wodaková upřesňuje, že při diskurzivní analýze musí být vzato v potaz i několik vrstev kontextu: vztah mezi textem a projevem a jeho přesah, původ vzniku textu/projevu a současně situace, při které se projev vyskytuje. Následně rozlišuje dle typu oblasti výskytu i politický žánr – přesným příkladem pro tuto práci je propagace politické strany, přičemž užitými žánry zde jsou volební programy a brožury, slogany, projevy, plakáty apod.¹¹²

Euroskepticismus jako jeden z výsledků postupného procesu evropeizace může být zkoumán různými metodami sledování postojů politických stran. Asi nejpřehledněji jejich výčet shrnuje Vlastimil Havlík:

- analýza jednání politických stran (členství v nadnárodních stranických strukturách, průběh a výsledky hlasování)
- analýza programových dokumentů (především volební programy)
- výzkum reputace politické strany (výzkumy veřejného mínění, expertní šetření)
- analýza postojů příznivců a/nebo představitelů politických stran (interview, dotazníková šetření)

Žádná z výše uvedených metod není bezchybná, často jsou získaná data nepřesná či jejich získání je příliš časově náročný či nákladný.¹¹³ Pro účely diplomové práce lze jako nejvhodnější použít behaviorální analýzu (analýzu jednání politických stran) a následně rozbor postojů představitelů politických stran. Vhodné je i případné doplnění o volební programy a další stranické dokumenty. V první řadě behaviorální analýza strany může být také zavádějící tím, že je složité najít chování společné pro celou stranu.¹¹⁴ Pro rozbor

---

¹¹¹ Svobodová, *Manipulace a argumentace v politickém a mediálním diskurzu*, 39.

¹¹² Ruth Wodak, *The Discourse of Politics in Action*, (New York: Palgrave Macmillan, 2009), 34-38.

¹¹³ Vlastimil Havlík, *České politické strany a evropská integrace. Evropeizace, evropanství, euroskepticismus?*, (Brno: Masarykova univerzita 2009), 40-53.

¹¹⁴ Leonard Ray, „Validity of measured party positions on European integration: Assumptions, approaches, and a comparison of alternative measures,“ *Electoral studies* 26, č.1 (2007), 11-22, <https://www.sciencedirect-com.ezproxy.is.cuni.cz/science/article/pii/S0261379406000333>, (staženo dne 1.1.2023).

politických programů je obtížné najít metodu vyhodnocování textu, aby nedošlo k subjektivnímu výkladu a současně určit jejich vypovídající hodnotu. Programy se liší leckdy i způsobem stylu, kterým jsou podány, a proto je mnohdy těžké je mezi sebou srovnávat.¹¹⁵ Volební program může mít také různé formy, ať už se jedná o seriózní formální závazek nebo jednoduché heslovité sdělení podobné reklamě.¹¹⁶ Klíčová pro práci je analýza představitelů politické strany. Zde může být obtížné určit, kdo je vhodný k zařazení do výzkumu. Odhlédne-li se od postavy předsedy strany, pak je náležité zařadit stranické experty, kteří se konkrétní oblastí zabývají.¹¹⁷

Dalším podstatným krokem je vymezení klíčových oblastí. Havlík si pro svou studii vytyčil oblasti následující: *akceptace/odmítnutí primárního evropského práva, role jednotlivých institucí EU, vstup do EU, přijetí společné evropské měny a existence vnitřního trhu, podpora společné zahraniční a bezpečnostní politiky*.¹¹⁸ Stejně jako v Havlíkově studii budou tyto oblasti použity i pro následující magisterskou práci za pomoci řešerše „milníkových“ momentů dle literatury Micheala Gehlera.

Lze tedy shrnout, že mezi nejvýznamnější způsoby, jakými je vedena politická reklama jsou tiskové zprávy, televizní vysílání a stranické akce, v neposlední řadě dalším komunikačním prostředkem jsou volební spoty a plakáty, které budou analyzovány v následující kapitole.¹¹⁹

---

¹¹⁵ Vlastimil Havlík, „Jak je měřit? Přístupy a metody analýzy postojů politických stran k evropské integraci“, *Středoevropské politické studie* 10/ 4 (2008), 340-369. <https://www.ceeol.com.ezproxy.is.cuni.cz/search/viewpdf?id=123193>, (staženo 27.1.2022).

¹¹⁶ Leonard Ray, „Validity of measured party positions on European integration: Assumptions, approaches, and a comparison of alternative measures“, *Electoral studies* 26, č.1 (2007), 11-22, <https://www.sciencedirect.com.ezproxy.is.cuni.cz/science/article/pii/S0261379406000333>, (staženo dne 1.1.2023).

¹¹⁷ Havlík, *České politické strany a evropská integrace*, 59.

¹¹⁸ Havlík, „Jak je měřit?“, 340-369.

¹¹⁹ Franziska Marquart, „Rechtspopulismus im Wandel. Wahlplakate der FPÖ von 1978-2008“, *Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft* 42, č. 4 (2013), 354-358. <https://webapp.uibk.ac.at/ojs/index.php/OEZP/article/view/1474/1159>, (staženo dne 1.2.2023).

5 Analýza postojů FPÖ ke klíčovým tématům evropské politiky

5.1 Vstup do Evropské unie a společná měnová politika

V 90. letech byla rakouská společnost a politická scéna plná nadšení ohledně vlastního vstupu do Evropského společenství (ES). Pro Jörga Haidera a Svobodné se tím vytvořil prostor pro cílenou kampaň proti ES, která se upevnila a zesílila rokem 1992.¹²⁰

Pozdější euroskeptické chování mohlo být pro mnohé překvapivým, před nastoupením Haidera do čela strany se FPÖ stavěla velmi pozitivně k možnosti členství v Evropském společenství. V publikaci, která vyšla k třicetiletému výročí od založení strany tehdejší předseda Norbert Steger uvedl, že „evropská konfederace je jedním z cílů“ a věřil, že je možné členství bez narušení rakouské neutrality.¹²¹

Rok po svém zvolení do čela strany v létě 1987 sám Haider vyjádřil podporu pro hlasování o vstupu a na stranickém sjezdu argumentoval tím, že členství je nutné:

„Pouze plnohodnotné členství může zabránit tomu, aby se z Rakouska stala rozvojová země přímo v Evropě.“ Později to také byli Svobodní, kteří dravě žádali o co nejrychlejší podání žádosti o vstup do Evropské unie.¹²²

Dnes již výrazná euroskeptická rétorika a programový obrat nastal počátkem 90.let. To se následně projevilo i v hlasování o přístupové smlouvě do Evropské unie v roce 1994. Tehdy FPÖ hlasovalo proti jejímu přijetí. Přesto se jim příznivce vstupu nepodařilo přehlasovat.¹²³ Přijetí do Evropského společenství nejprve mohlo zhatit potencionální odmítnutí Maastrichtské smlouvy, ale nejvýraznější překážkou byla rakouská neutralita. A to především kvůli skutečnosti, že v obsahu smlouvy byla zahrnuta společná zahraniční a bezpečnostní politika.¹²⁴

---

¹²⁰ Gehler, *Der Lange Weg nach Europa*, 312-313.

¹²¹ Norbet Steger, „Der FPÖ zum dreißigsten Geburtstag“, in: 30 Jahre Freiheitlichen Partei Österreichs, FPÖ (Wien: Freiheitliches Bildungswerk, 1986), 97, https://www.fbi-politikschule.at/fileadmin/user_upload/www.fpoe-bildungsinstitut.at/Publikationen/Freiheitliches_Bildungswerk_Hrsg._30_Jahre_Freiheitliche_Partei_OEst_erreichs_1986.pdf, (staženo 1.2.2023).

¹²² Meret Baumann, „Es gab keinen Plan B“, *Neue Züricher Zeitung*, 10.6.2014, <https://www.nzz.ch/es-gab-keinen-plan-b-ld.818534?reduced=true>, (staženo 1.2.2023).

¹²³ Michael Gehler, *Der Lange Weg nach Europa*, 324.

¹²⁴ Michael Gehler, „Rakousko jako člen Evropské unie“, in: *Česko a Rakousko na konci studené války*, ed. Gernot Heiss a kol. (Ústí nad Labem: Kristina Kaiserová, 2008), 327-329.

Před vstupem Rakouska do EU vyjádřil předseda FPÖ Jörg Haider pochybnosti ohledně výhod členství. Haider se domníval, že rakouské firmy a podnikatelé nebudou konkurenceschopní kvůli vstupu na unijní trh, který bude nabízet nižší ceny. Celkově vstup Rakouska do EU bude zátěží pro vládu legislativně a především finančně. Mimo jiné se obával, aby se z Rakouska nestala tranzitní země. Rakousko by se pak díky volnému pohybu muselo vypořádávat se zvýšenou migrací, kterou Haider dával do souvislosti s organizovaným zločinem.¹²⁵ Stranický sjezd ve Villachu se pak shodl na postoji FPÖ vůči blížící se mu hlasování o vstupu do EU. Předseda vyjádřil zdrženlivost vůči vstupu kvůli přílišné byrokracii a dirigismu z Bruselu. Důsledkem byla usnesení sjezdu, že strana doporučuje „*hlasovat proti odsouhlasení vstupu Rakouska do EU a s ním spojenými ústavními změnami.*“¹²⁶

Negativní kampaň se projevila i v rámci plakátů proti vstupu do Evropské unie, ve kterých FPÖ zneužila staré citáty kancléře Vranitzkého a snažila se zabránit vstupu do Evropské unie.¹²⁷ Na jiných plakátech bylo možné vidět slogany typu „*NE... tranzitnímu peklu v Rakousku, ano rakouskému modelu*“ v dalších variantách se vyskytovala hesla „*NE...bezmezná kriminalitě, zrušení šilinku, 70 tisícům dalších nezaměstnaných*“ nebo „*zrušení přímé demokracie*“.¹²⁸ Haider ve svých projevech mluvil hanlivým a primitivním způsobem o potencionálním členství, který vedl k tomu, že naopak přesvědčil část voličů, aby hlasovali pro vstup.¹²⁹ Vstup do Evropské unie si odhlasovalo 66, 58 %, největší skepse vůči EU byla centralizována do Tyrolska, ve kterém hlasovalo pro vstup jen 56,4 %. Haider bezprostředně odmítl, že by výsledek značil vládní úspěch.¹³⁰

---

¹²⁵ Video: Haider, Jörg: Rede am 2.3.1994 in: „EU-Beitritt Österreichs“, Demokratiezentrum Wien, <https://www.demokratiezentrum.org/bildung/ressourcen/wissensstationen/eu-beitritt-oesterreichs/>, (staženo 1.2.2023).

¹²⁶ Kurt Piringer, „Chronologie der FPÖ-Entwicklung“, in: *Republik im Wandel*, Lothar Höbelt (Mnichov: Universitas Verlag, 2001), 397.

¹²⁷ Gehler, *Der Lange Weg nach Europa*, obrázková příloha.

¹²⁸ Demokratiezentrum, Plakate zur EU-Volksabstimmung 1994, <https://www.demokratiezentrum.org/wp-content/uploads/2021/03/Plakate-zur-EU-Volksabstimmung-1994-.pdf>, (staženo 1.2.2023).

¹²⁹ Gehler, *Der Lange Weg nach Europa*.

¹³⁰ Kurt Piringer, „Chronologie der FPÖ-Entwicklung“, 399.

Tehdejší neúspěch opozice byl pravděpodobně zaviněn i mnohem menšími finančními prostředky vyhrazenými na kampaň a také množstvím nepodložených hypotéz, co bude vstup do EU pro Rakousko znamenat, pro které chyběly kvalitní vědecké analýzy.¹³¹

Největší krok hned po samotném vstupu do EU, bylo přijetí společné měny. Rakousko se svým vstupem zavázalo i k přijetí Maastrichtské smlouvy, která nabyla účinnosti již v roce 1993. Součástí jejího obsahu bylo mimo jiné vytvoření měnové unie na základě Delorsovy smlouvy, přičemž etapy měnové unie byly rozvrženy do tří kroků. Součástí třetí etapy, tedy od 1. ledna 1999 bylo i zavedení společné měny.¹³²

Přestože ekonomické výsledky ukázaly, že Rakousko dosahuje potřebné hospodářské a ekonomické úrovně a prokazuje stabilní míru inflace, členové FPÖ se obávali katastrofických scénářů, jako je mnohem obtížnější plánování rozpočtového balíčku. Také měli strach, že Itálie ani Belgie nebudou schopné reagovat na přijetí eura, a tím ohrozí země, které jsou členy měnové unie. Navrhovali tak odložení zavedení měny.¹³³ Později se dokonce FPÖ snažila o odstoupení od Maastrichtské smlouvy na základě Vídeňské úmluvy o smluvním právu.¹³⁴

Debata v podobném duchu dále proběhla znovu v roce 1997, když se Rakušané připravovali na přijetí eura. Haider znovu varoval před krizí pracovního trhu, na kterém by došlo k rušení míst a rovněž ke znehodnocování vkladních knížek. Celou antikampaň prezentoval s heslem „*ANO euru, znamená NE Rakousku.*“ Vedení FPÖ se obklopovalo ekonomy, kteří jednotné měně nevěřili – jako byl vysokoškolský profesor Bernd-Thomas Bamb, dle jehož slov je euro „*politicky katastrofální a kriminální koncept.*“¹³⁵ Mimo jiné Haider protěžoval petici občanů za „*Schilling-Volksabstimmung*“, tedy za zřízení referenda, ve kterém by se občané sami rozhodli pro či proti přijetí eura. Lidové hlasování,

---

¹³¹ Michael Gehler, „17.Juli 1989: Der EG-Beitrittsantrag. Österreich und die europäische Integration 1945-1995“, in: Rolf Steininger, Michael Gehler, ed., *Österreich im 20. Jahrhundert* (Vídeň: Bohlau, 1997), 553-554.

¹³² Fiala a kol. *Evropská unie*, 135-148.

¹³³ Parlament Österreich, „Hauptausschuss analysiert die Startbedingungen für den Euro“, 22.4.1998, https://www.parlament.gv.at/aktuelles/pk/jahr_1998/pk0251, (staženo 1.2.2023).

¹³⁴ OTS, „Euro-Volksbegehren“, 27.8.1997, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_19970827_OTS0143/euro-volksbegehren, staženo dne 1.2.2023.

¹³⁵ „Haider statt Europa für Österreich“, *TAZ*, 24.11.1997, <https://taz.de/Haider-statt-Europa-fuer-Oesterreich/!1371964/>, (staženo 1.2.2023).

iniciativu tzv. *Volksbegehren* zastupovala jeho stranická kolegyně, spolková radní Susanne Riess-Passerová. Na přelomu listopadu a prosince 1997 Svobodní sbírali podpisy, kterých nakonec získali čtvrt milionu, což sice stačilo na projednání v Národní radě (iniciativa překročila 100 000 podpisů, ale referendum se nekonalo).¹³⁶ Národní rada se možností o vypsání referenda zaobírala, ale zamítla jej. Poslance nepřesvědčil ani názor, že FPÖ není vyloženě proti přijetí eura, avšak se domnívá, že by měli Rakušané rozhodnout sami, „protože se jedná o vyvrcholení integračního procesu.“ Naopak ze strany poslanců zazníval názor, že přijetí eura bylo rozhodnuto již v referendu o vstupu do Evropské unie a odvolání měnové reformy by bylo porušením stanovených kritérií.¹³⁷

K lidovému hlasování také vyšla brožura, ve které dokonce hned úvodním citátem Gerharda Schrödera, tehdejšího člena dolnosaského Zemského sněmu, vyvrátili, že by odmítání eura znamenalo odmítání celého konceptu Evropské unie. Svobodní se domnívali, že rakouský šilink je stabilní měnou, a že měnová reforma přináší příliš vysoká rizika a malý užitek. A především vycházeli z přesvědčení, že Rakousko krátce po vstupu není na přijetí eura zcela připravené.¹³⁸

Společná unijní měna byla i přesto v Rakousku zavedena 1. ledna 2002. Tím se alpská země přidala do skupiny 12 států z 15 členů, které platily eurem. Přes obecně euroskeptické naladění rakouské společnosti, byla adaptace na euro poměrně rychlá.¹³⁹

5.2 Sankce proti Rakousku

Sankce proti Rakousku vznikly jako reakce na vytvoření koalice Rakouské lidové strany a jejich všeobecná problematika je popsána v druhé kapitole s názvem Historie a vývoj Svobodné strany Rakouska. Následující část se věnuje bezprostřední reakci FPÖ na jejich uvalení.

---

¹³⁶ Bundesministerium Inneres, *Volksbegehren "Schilling-Volksabstimmung*, https://www.bmi.gv.at/411/Volksbegehren_der_XX_Gesetzgebungsperiode/Volksbegehren_Schilling_Volksabstimmung/start.aspx, (staženo 1.2.2023).

¹³⁷ Parlament Österreich, „Nationalrat debattiert Schilling-Volksbegehren“, 17.6.1998, https://www.parlament.gv.at/aktuelles/pk/jahr_1998/pk0428, (staženo 1.2.2023).

¹³⁸ Schilling-Volksbegehren, FPÖ (brožurka), https://www.fbi-politikschule.at/fileadmin/user_upload/www.fbi-politikschule.at/blaus_oesterreich/Plebiszite/1997-11-24_-_12-01_Broschuere_Volksbegehren_Schilling-Volksabstimmung_komplett.pdf, (staženo 1.2.2023).

¹³⁹ Gehler, *Der Lange Weg nach Europa*, 475-476.

Haider vnímal sankce od států Evropské unie jako pokus o vměšování se do ryze rakouských národních zájmů. Zastával názor, že i přes kritický postoj 14 členských států musí být sestavena vláda bez ústupků, a mimo jiné i právě proto odmítl udělat personální změny.¹⁴⁰

Nakonec od svého původního stanoviska upustil, neboť v únoru 2000 se vzdal svého postu předsedy strany, které po něm převzala vicekancléřka Susanne Riess-Passerová. Haider odmítl, že by snad odstoupil pod tlakem unijních států, přesto připustil, že nechtěl být překážkou pro fungování rakouské vlády.¹⁴¹ Později už jen jako řadový člen strany, respektive „pouhý“ předseda korutanských Svobodných prohlásil, že sankční opatření jsou útokem na svobodu a suverenitu. Především ostře kritizoval sociální demokracii, a to nejen tu rakouskou ale na celoevropské úrovni, a to včetně tehdejšího portugalského premiéra Antonia Guterrese, člena Socialistické strany, který vedl probíhající předsednictví Portugalska v radě EU. Sankce poznamenaly všeobecnou náladu ve straně. Předseda hornorakouské FPÖ soudce Hans Achatz vinil z postoje Bruselu bývalého kancléře Viktora Klimu a unijní jednání označil doslova za „*politický rasismus*.“¹⁴²

Na zahraničně politickém výboru jeho místopředseda Karl Schweitzer vyzval k vypracování rezoluce proti sankcím 14 členským státům. Schweitzer se domníval, že „*nespravedlivý a nepřiměřený postoj EU-14 vůči Rakousku je v rozporu s duchem unijních smluv; musí být ukončen, než budou naší zemi způsobeny ještě větší škody.*“ A poté vybídl i opoziční strany, aby se k rezoluci přidaly.¹⁴³

---

¹⁴⁰ „Jörg Haider zu den EU-Sanktionen“, *ORF*, video ze dne 31.1.2000, <https://tvthek.orf.at/profile/Archiv/7648449/Joerg-Haider-zu-den-EU-Sanktionen/9469802/Joerg-Haider-zu-den-EU-Sanktionen/9496404>, (staženo 1.2.2023).

¹⁴¹ „FPÖ-Chef Haider tritt zurück“, *Der Spiegel*, 29.02.2000, <https://www.spiegel.de/politik/ausland/oesterreich-fpoe-chef-haider-tritt-zurueck-a-66866.html>, (staženo dne 11.1.2023).

¹⁴² OTS, „FPÖ-Aschermittwochstreffen in Ried“, 9.3. 2000, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20000309_OTS0136/fpoe-aschermittwochstreffen-in-ried, (staženo 1.2.2023).

¹⁴³ OTS, „Schweitzer: Einladung an alle Parteien für gemeinsame Resolution gegen Sanktionen der EU“, 8.3.2000, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20000308_OTS0151/schweitzer-einladung-an-alle-parteien-fuer-gemeinsame-resolution-gegen-sanktionen-der-eu, (staženo 1.2.2023).

V originálním znění: „*Diese unfaire und unverhältnismäßige Haltung der EU-14 gegenüber Österreich widerspricht dem Geist der Unionsverträge; dieser Sanktionswettlauf muß endlich aufgegeben werden, bevor ein noch größerer Schaden für unser Land entsteht.*“

Následně poslanci Andreas Khol z ÖVP s poslancem za FPÖ Peterem Westenthalerem požádali o solidaritu proti diskriminačním sankcím vůči Rakousku. Ty dle jejich písemného prohlášení porušovaly Smlouvu o EU, jelikož pro ně nebylo právní odůvodnění. Tím docházelo k diskriminaci Rakouska, která měla přímý dopad na Rakušany a která je v rozporu s hodnotami, ke kterým se unijní státy zavázaly. V prohlášení se poslanci dožadovali toho, aby Rakousko bylo mezi členskými státy vnímáno rovnocenně a aby „evropské instituce, obzvláště aby Evropská komise, opatrovnice smluv, garantovala, že nebude docházet k diskriminaci Rakouska.“¹⁴⁴

5.3 Východní rozšíření

Jednou z neustále aktuálních otázek Evropské unie, je její rozšiřování. Po vstupu Rakouska v roce 1995, se kterým vstoupily skandinávské státy Finsko a Rakousko, byla na pořadí dne otázka vstupu postkomunistických států střední a východní Evropy, dále Malty a Kypru. Jedná se doposud o největší rozšíření členské základny EU.¹⁴⁵ Část společnosti se obávala hospodářské a pracovní konkurenceschopnosti, kterou by mohly ohrozit nové členské státy.¹⁴⁶ Průjezd Rakouskem a geografická poloha činící z Rakouska tranzitní zemi byla nejen obavou z ekologické zátěže pro místní ovzduší. Dopad na něj tématizovala i FPÖ z úst tehdejšího stranického ministra dopravy a infrastruktury Mathiase Reichholda. Stávající znečišťování ovzduší bylo důvodem pro domněnku, že po východním rozšíření EU by bylo Rakousko tranzitně ještě vytíženější a ekologická situace by byla ještě horší.¹⁴⁷

Pro FPÖ představovalo problém několik bodů, které vstup nových zemí doprovázely. V roce 1998 na zasedání Národní rady Jörg Haider odmítal, aby rozvoj kandidátských zemí byl finančně podporován „pokud se někdo může podílet na velkém finančním trhu, tak je to dostatečná výhoda, ale nemusí být navíc financován.“¹⁴⁸

---

¹⁴⁴ Parlament Österreich, „Entschließungsantrag“, https://www.parlament.gv.at/dokument/XXI/A/105/fname_599969.pdf, (staženo 1.2.2023).

¹⁴⁵ Evropský parlament „Rozšiřování Unie“, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/167/rozsirovani-unie>, (staženo dne 11.1.2023).

¹⁴⁶ Reinhard Heinisch, „Austria: Confronting Controversy“, in: *The European Union and the Member States. Cooperation, Coordination, and Compromise*, ed. Eleanor Zeff (Boulder: Lynne Rienner Publisher: 2001), 267-284, https://www.demokratiezentrum.org/wp-content/uploads/2021/05/heinisch_controversy.pdf, (staženo 1.2.2023).

¹⁴⁷ Gehler, *Der Lange Weg nach Europa*, 478-480.

¹⁴⁸ Stenografický protokol ze 154. zasedání Národní rady, 16.-17.12.1998, 20. volební období, https://www.parlament.gv.at/dokument/XX/NRSITZ/154/SEITE_0110.html, (staženo 1.2.2023).

Svobodní se obávali rozšíření z důvodu přílivu migrantů ze zemí východní Evropy, a to především na pracovní trh, protože odborné pracovní síly v Rakousku jsou mnohonásobně dražší a nebyly by konkurenceschopné. Haider dožadoval, aby po vzoru politiky Margaret Thatcherové byly upřednostňovány národní zájmy nad zájmy unijními.¹⁴⁹

Některým členům opozice především vadila jednání se Slovinskem a s Českou republikou. V případě Slovinska se jednalo o dosud neuznanou starorakouskou menšinu, byla požadována úprava jejích práv ve slovinské ústavě.¹⁵⁰ V roce 1944 byla na nařízení Antifašistické rady národního osvobození Jugoslávie (AVNOJ) přijata opatření proti německému obyvatelstvu, která podobně jako v poválečném Československu vedla k vyhnání tisíců Němců a současně i zmiňované rakouské menšiny. To, co budilo největší rozpory, byla skutečnost, že i Slovinsko jako následnický stát Jugoslávie, toto nařízení zachovalo. Sice bylo možné požádat v restitučním řízení částečné náhrady škod, ale žadatel musel sám prokázat, že byl odsunut nespravedlivě.¹⁵¹

V otázce vstupu České republiky byly středem kritiky Benešovy dekrety a plánované zprovoznění jaderné elektrárny Temelín, která dle některých pro Rakousko, jakožto zemi bez jádra, představovala potencionální ohrožení. K Benešovým dekretům se vyjádřil například Jörg Haider v roce 1998 na zasedání Národní rady následovně:

„Čtu vám vyhlášku, která nebyla vydána za války, ale 26. října 1945! Jedná se o vyhlášku o propadnutí majetku v Československu s názvem „Dekret“ (...) To bylo již po ukončení druhé světové války, s kontinuitou k dnešní Československé republice.“¹⁵²

V Rakousku dlouhodobě panuje odpor vůči atomové energii, obzvlášť po tom, co sami Rakušané v referendu odmítli v roce 1978 zprovoznění jediné rakouské jaderné elektrárny

---

¹⁴⁹ Stenografický protokol ze 133. zasedání Národní rady, 7.-8.7.1998, 20. volební období, str. 46-47, https://www.parlament.gv.at/dokument/XX/NRSITZ/133/SEITE_0001.html, (staženo 1.2.2023).

¹⁵⁰ Stenografický protokol ze 141. zasedání Národní rady, 7.10. 1998, 20. volební období, str. 116. https://www.parlament.gv.at/dokument/XX/NRSITZ/141/SEITE_0116.html, (staženo dne 1.2.2023).

¹⁵¹ Demokratizentrum, „Avnoj-Bestimmungen“, <http://www.demokratizentrum.org/bildung/ressourcen/lexikon/avnoj-bestimmungen/>, (staženo dne 1.2.2023).

¹⁵² Stenografický protokol ze 141. zasedání Národní rady, 7.10. 1998, 20. volební období, str. 116. https://www.parlament.gv.at/dokument/XX/NRSITZ/141/SEITE_0116.html, (staženo dne 1.2.2023).
V originálním znění: *„Ich lese Ihnen eine Verfügung vor, die nicht im Krieg erlassen wurde, sondern am 26. Oktober 1945! Es ist dies eine Verfügung über Vermögensverfall in der Tschechoslowakei mit dem Titel "Dekret" (...) Meine Damen und Herren! Das war nach dem Ende des Zweiten Weltkrieges, das war in der Kontinuität dieser jetzigen Tschechischen Republik.“*

Zwentendorf.¹⁵³ V tomto ohledu byla i pozice FPÖ stabilní, která se vyjadřovala proti jádru. Svobodní chtěli odstavení od jaderné energie prosadit na evropské úrovni a podmiňovali tím i vstup nových členských států, které by se musely ke konkrétnímu datu zavázat k ukončení jejího využívání.¹⁵⁴ Např. poslankyně Anna Elisabeth Aumayrová ostře kritizovala stav a bezpečnostní úroveň elektráren zemí střední a východní Evropy „*rakouské obyvatelstvo má právo být chráněno před smrtícími účinky zchátralých východních jaderných elektráren.*“¹⁵⁵ Její výrok ukazuje nejen obavu z případné havárie elektrárny, ale také předsudky vůči bezpečnostním opatřením v zemích bývalého východního bloku. Tím se naskytla příležitost blokovat vstup České republiky kvůli plánované výstavbě jaderné elektrárny Temelín, kterou část rakouské veřejnosti považovala za nebezpečnou. Vstup České republiky chtěli členové FPÖ blokovat a případně proti němu vypsát referendum, a to již v pozici vládní strany, koaličního partnera lidovců.

*„Kandidátským zemím musí být jasné, že každý, kdo chce být členem nějakého společenství, musí také dodržovat a respektovat jeho pravidla. To platí zejména pro Temelín. To je existenční otázka pro rakouské obyvatelstvo nejen v Horních Rakousích, v pohraničí, ale pro celou zemi.“*¹⁵⁶

Ovšem součástí téhož projevu byl už mnohem smířlivější přístup k otázkám národnostních menšin, vicekancléřka Susanne Riesová Passerová vyžadovala spravedlivý přístup v majetkových restitucích a nastolení debaty o rozhodnutí Antifašistické rady národního osvobození (AVNOJ) ve Slovinsku a Benešových dekretech, ovšem již s klidnou rétorikou.¹⁵⁷

---

¹⁵³ Demokraziezentrum, „Atomkraftwerk Zwentendorf“, <https://www.demokraziezentrum.org/bildung/ressourcen/wissensstationen/zwentendorf/>, (staženo dne 1.2.2023).

¹⁵⁴ Stenografický protokol z 83. zasedání Národní rady, 11.7.1997, 20. volební období, https://www.parlament.gv.at/dokument/XX/NRSITZ/83/SEITE_0130.html, (staženo dne 1.2.2023).

¹⁵⁵ Stenografický protokol z 83. zasedání Národní rady, 11.7. 1997, 20. volební období, https://www.parlament.gv.at/dokument/XX/NRSITZ/83/SEITE_0122.html, (staženo dne 1.2.2023).

¹⁵⁶ Stenografický protokol ze 676. zasedání Spolkové rady, 19.dubna 2001, https://www.parlament.gv.at/dokument/BR/BR/SITZ/676/SEITE_0098.html, (staženo dne 1.2.2023).

V originálním znění: „*Es muss auch den Beitrittskandidatenländern klargemacht werden, dass jemand, der Mitglied einer Gemeinschaft sein möchte, auch die Spielregeln dieser Gemeinschaft zu achten und zu respektieren hat. Das gilt insbesondere auch für Temelín.*“

¹⁵⁷ Stenografický protokol ze 676. zasedání Spolkové rady, 19.4 2001, https://www.parlament.gv.at/dokument/BR/BR/SITZ/676/SEITE_0098.html, (staženo dne 1.2.2023).

I na půdě Evropského parlamentu byla tematizována problematika vstupu České republiky do EU s ohledem na stále platné Benešovy dekrety a jadernou elektrárnu Temelín, a to připomínkami Daniely Raschhoferové k jeho bezpečnosti. Europoslankyně Raschhoferová také kritizovala tehdejšího komisaře Güntera Verheugena za označení Temelínu „za nejbezpečnější jadernou elektrárnu“, což bylo dle jejích slov kontraproduktivním jednáním i s ohledem na snahu od jádra upustit.¹⁵⁸

Na podzim roku 2001 se nakonec povedlo uzavřít dohodu mezi Wolfgangem Schüsslem a Milošem Zemanem, ve které se Rakousko smířilo s výstavbou jaderné elektrárny Temelín a spokojilo se alespoň se závazkem české strany k přijetí speciálních bezpečnostních opatření.¹⁵⁹

Ovšem ani to nepřispělo k utišení situace, a proto nakonec v lednu 2002 došlo k lidové iniciativě (*Volksbegehren*) „Veto proti Temelínu“, které podpořilo svým podpisem 15 % obyvatel. Ve hře byl i možný pád vlády a vypsání nových voleb, ovšem FPÖ si bylo vědomo poklesu preferencí, a díky tomu k patovému scénáři v podobě vypovězení koalice nedošlo ihned.¹⁶⁰ Ještě na konci roku v listopadu 2002 europoslanec Hans Kronberger vyjadřoval pochybnosti nad závazky, které Česká republika měla splnit a požadoval, aby byly vyhodnoceny jako nedostatečné.¹⁶¹

K otázce možného tureckého členství v Evropské unii Rakousko zaujalo zdrženlivý postoj.¹⁶² Již na přelomu milénia na plenárních rozpravách řešili europoslanci ve Štrasburku možné přistoupení Turecka. Europoslankyně Raschhoferová se v listopadu 2000 domnívala, že přístup Turecka do Evropské unie je v dohledné době nemožný, a to zejména kvůli nevyřešeným problémům s etnickými menšinami, sporu o kyperská území a nefungující demokracii. I přes pochyby, zda je načase udělit Turecku kandidátský statut,

---

¹⁵⁸ Evropský parlament, Plenardebatten, „Fortschritte der 12 Beitrittskandidaten auf dem Weg zum Beitritt (2000)“, Daniela Raschhoferová, 4. 10.2001, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-5-2001-09-04-INT-2-074_DE.html, (staženo dne 12.4.2023).

¹⁵⁹ Michael Gehler, „Rakousko jako člen EU“, in: Gernot Heiss, ed., *Česko a Rakousko na konci studené války*. (Ústí nad Labem: Kristina Kaiserová, 2008), 335-336.

¹⁶⁰ Gehler, „Rakousko jako člen EU“, 337-338.

¹⁶¹ Evropský parlament, Debates, Hans Kronberger, Progress report on enlargement“, 19.11.2002, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-5-2002-11-19-INT-2-137_EN.html, (staženo dne 1.2.2023).

¹⁶² Gehler, „Rakousko jako člen EU“, 343.

považovala za nezpochybnitelné, že Turecko potřebuje od Unie pomoc na cestě k demokratizaci.¹⁶³

Například bývalý novinář Andreas Mölzer, který se stal europoslancem po Raschhoferové v roce 2004 a ve své funkci setrval dvě funkční období, až do roku 2014, byl k možnému rozšiřování Evropské unie kritický, a to v diskuzi o možném vstupu Turecka ale i Bulharska a Rumunska.¹⁶⁴

V případě Turecka se Andreas Mölzer stavěl zásadně proti jeho vstupu a argumentoval tím, že ačkoli Turecko je spojenec a privilegovaný partner, na předpoklady pro členství nedosahuje a zdůrazňoval, že „*občané Evropy jsou ve velké většině proti.*“¹⁶⁵ Svůj názor nezměnil a později kritizoval především nedostatečnou transformaci systému směrem k demokratizaci, nedořešené spory s Kyprem a neuznání arménské genocidy:

„*Turecké reformy existují pouze na papíře jen proto, aby mohly být oslavovány jako pokrok!... Turecko prostě stále není na Evropu připraveno.*“¹⁶⁶

Znemožnění tureckého členství v Evropské unii je i jedním z bodů, které měla FPÖ i ve svém programu z roku 2006, ve kterém vztah EU-Turecko přirovnávala k nevyrovnanému partnerství.¹⁶⁷

Turecké členství bylo později i předmětem referenda „Rakousko, zůstaň svobodné“, které iniciovala FPÖ v roce 2006 tehdy už pod taktovkou nového předsedy klubu Hanse-Christiana Stracheho. Ten se stal automaticky také tváří kampaně. Vyvolaný sběr podpisů měl tři hlavní cíle – prvním z nich bylo zachování rakouské neutrality, která je zaručena spolkovou ústavou, druhým byl nesouhlas s návrhem evropské ústavy (viz kapitola

---

¹⁶³ Evropský parlament, Plenardebatten, Daniela Raschhoferová, „Türkei“, 14.11.2000, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-5-2000-11-14-INT-2-073_DE.html, (staženo 1.4.2023).

¹⁶⁴ „Andreas Mölzer“, *Parlament Österreich*, <https://www.parlament.gv.at/person/1225>, (staženo dne 11.1.2023).

¹⁶⁵ Evropský parlament, Plenardebatten Andreas Mölzer, „Fortschritte der Türkei auf dem Weg zum Beitritt“, 13.12.2004, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-6-2004-12-13-INT-1-094_DE.html, (staženo dne 1.2.2023).

¹⁶⁶ Evropský parlament, Plenardebatten Andreas Mölzer, „Fortschritte der Türkei auf dem Weg zum Beitritt“, 26. 9. 2006, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-6-2006-09-26-INT-2-208_DE.html, (staženo dne 11.1.2023).

¹⁶⁷ „Wahlprogramm der Freiheitlichen Partei Österreichs, 2006“, Freiheitliches Bildungsinstitut, https://www.fbi-politikschule.at/fileadmin/user_upload/www.fbi-politikschule.at/blaus_oesterreich/Wahlprogramm/2006_Wahlprogramm_NRW.pdf, (staženo dne 11.1.2023).

Smlouva o Ústavě pro Evropu), a právě třetím bodem bylo odmítnutí přijetí Turecka do Evropské unie. Hlavními důvody, proč s přístupem Turecka Svobodní nesouhlasí jsou primárně kodaňská kritéria.¹⁶⁸ Kodaňská kritéria jsou přístupové podmínky, které uchazečský stát musí splnit. Mezi nimi je institucionální stabilita, demokracie, hospodářská konkurenceschopnost a schopnost přijmout závazky vyplývající z členství v Evropské unii.¹⁶⁹ A právě ta podle FPÖ Turecko nezvládá přijmout – není dostatečně ekonomicky stabilní a nerespektuje lidská práva. Nadto není členství Turecka slučitelné s evropskými hodnoty a vlastně ani geograficky nespadá do klasického vymezení Evropy.¹⁷⁰

FPÖ pod vedením Hanze-Christiana Stracheho využilo situace, kdy bylo opět v opozici a opřelo se do ostatních stran včetně odtržené BZÖ kvůli podpoře Smlouvy o Ústavě pro Evropu. Strache posměšně přirovnal strany pomocí jejich tradičních barev „černé, červené, zelené a oranžové“ ke zbytečnému barevnému slepému střevu. Tvrdil, že názor Rakušanů není brán v potaz, a naopak jsou protěžovány bruselské hodnoty, čímž vyjádřil obavu o možné přijetí Turecka mezi členy EU.¹⁷¹

Dalšími dvěma státy, které vstoupily do Evropské unie v roce 2007, bylo Bulharsko a Rumunsko. Smlouvy o jejich přístupu byly podepsány již v roce 2005.¹⁷²

Během debat ve Spolkové radě za Svobodné promluvil Herbert Scheibner, který podotkl, že FPÖ bývá velice kritická k rozšiřování Evropské unie, „*ale zde nedávné aktivity (...) ukázaly, že jednáme správně.*“ Dále Scheibner dodal, že je sice na škodu, že se státy nebyly schopné shodnout na Smlouvě o ústavě EU, ale i tak je vstup obou států pro Rakousko výhodný. „*Rakousko je největším investorem v těchto dvou zemích. (...) A*

---

¹⁶⁸ Bundesministerium Inneres, „Text des Volksbegehrens Österreich bleibt frei“, https://www.bmi.gv.at/411/Volksbegehren_der_XX_Gesetzgebungsperiode/Volksbegehren_Oesterreich_blei_b_frei/files/Text_VB_bleibfrei.pdf, (staženo dne 1.2.2023).

¹⁶⁹ EUR-Lex, „Přístupová kritéria (kodaňská kritéria)“, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM:accession_criteria_copenhagen, (staženo dne 1.2.2023).

¹⁷⁰ Bundesministerium Inneres, „Text des Volksbegehrens Österreich bleibt frei“, https://www.bmi.gv.at/411/Volksbegehren_der_XX_Gesetzgebungsperiode/Volksbegehren_Oesterreich_blei_b_frei/files/Text_VB_bleibfrei.pdf, (staženo dne 1.2.2023).

¹⁷¹ OTS, „Strache: Nationalrat: "Brüsseler Allianz" verhöhnt Bevölkerung“, 21. 6. 2006, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20060621_OTS0120/strache-nationalrat-bruesseler-allianz-verhoeht-bevoelkerung, (staženo dne 1.2.2023).

¹⁷² Evropská centrální banka, „Vstup Bulharska a Rumunska do Evropské unie“, https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2007/html/pr070102_1.cs.html, staženo dne 1.1.2022.

samozřejmě máme také zájem diskutovat bezpečnostní standardy s ohledem na ‚kriminální‘ turistiku, která přichází právě z východní Evropy. ¹⁷³

V únoru 2006 se velice pozitivně k jejich vstupu do EU vyjadřoval na půdě Národní rady Karl Schweitzer, který mluvil o přistoupení Rumunska a Bulharska v lednu 2007 jako o společném cíli, a naopak se obával možného doporučení odkladu vstupu jedné nebo obou zemí. *„Ještě jednou bych rád zdůraznil, že je naším společným zájmem, aby obě země vstoupily do EU do ledna 2007, to ve všech ohledech podporujeme a samozřejmě bychom se měli zamyslet i nad tím, co by případný odklad vstupu mohl spustit.* ¹⁷⁴

Jeho stranická kolegyně Barbara Rosenkranzová byla mnohem přísnější. Domnívala se, že *„stále existují nedostatky, a to velmi závažné, v otázce právního státu a také korupce. To není něco, co nám může být lhostejné. Otázka bezpečnosti hranic se nás také hluboce týká.*“ Rosenkranzová dále upozorňovala na nutnost přijetí smlouvy upravující fungování Evropské unie, bez které prohlubování integrace nemůže být zcela efektivní. ¹⁷⁵

Podobně se vyjadřoval i europoslanec Andreas Mölzer a souhlasně jako Barbora Rosenkranzová mluvil o Bulharsku a Rumunsku *„samozřejmě jako o součástech Evropy na rozdíl od Turecka“*, Mölzer měl výhrady k finančním problémům a stavu demokracie v obou zemích, a vyzýval k rychlé nápravě. ¹⁷⁶ Ještě v roce 2006, necelý rok před vstupem Bulharska a Rumunska do EU, nebyl Mölzer spokojen s pokrokem, a na rozdíl od svých spolustraníků zpochybňoval připravenost a navrhoval *„změnit předpokládané datum přistoupení“*. ¹⁷⁷

---

¹⁷³ Stenografický protokol ze 135. zasedání Národní rady, 22. volební období, 25.1.2006, https://www.parlament.gv.at/dokument/XXII/NRSITZ/135/SEITE_0199.html, (staženo dne 1.3.2023).

¹⁷⁴ Stenografický protokol z 731. zasedání Spolkové rady, 9.2.2006, https://www.parlament.gv.at/dokument/BR/BRSITZ/731/SEITE_0073.html, (staženo dne 1.2.2023).

¹⁷⁵ Stenografický protokol ze 135. zasedání Národní rady, 22. volební období, 25.1.2006, https://www.parlament.gv.at/dokument/XXII/NRSITZ/135/SEITE_0203.html, (staženo dne 1.3.2023).

¹⁷⁶ Evropský parlament, Andreas Mölzer, „Bulgarien und Rumänien: Fortschritte auf dem Weg zum Beitritt“, 25.10.2005, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-6-2005-10-25-INT-2-156_DE.html, (staženo dne 1.2.2023).

¹⁷⁷ Evropský parlament, Andreas Mölzer, 26.4.2006, „Beitritt Bulgariens und Rumäniens zur Europäischen Union,“ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-6-2006-04-26-INT-3-052_DE.html, (staženo dne 11.1.2023).

5.4 Rakouská předsednictví 1998 a 2006

5.4.1 První předsednictví v roce 1998

Rakousko mělo příležitost předsedat v Radě EU poprvé v druhém semestru roku 1998, jen krátce po svém vstupu do Evropské unie 1. ledna 1995. Celkem se zhostilo předsednictví třikrát, v roce 2006 a naposledy v roce 2018.¹⁷⁸ Předsednictví v Evropské unii znamená vedení Rady ministrů, přičemž předsedající stát funguje jako organizátor a koordinátor důležitých událostí a prostředník mezi EU-institucemi a členskými státy.¹⁷⁹

Oběma rakouskými předsednictvími rezonovalo téma rozšiřování Evropské unie o nové členské státy a obecně nízká podpora rakouské společnosti vůči EU.¹⁸⁰

Předsednictví v Radě EU bylo považováno za největší událost po Vídeňském sjezdu v roce 1815, kdy se středoevropská metropole opět ocitla ve středu pozornosti celé Evropy.¹⁸¹

V roce 1998 bylo hlavní úlohou Rakouska zasadit se o nové pracovní pozice, přijetí unijní měny a také Agenda 2000, tedy hospodářský rámcový program na období let 2000-2006, který počítal i s přijetím východních států.¹⁸² Pokrok v Agendě 2000 se podle odborníků nepodařil, a to ani na Vídeňském summitu, od kterého panovala vysoká očekávání.¹⁸³

Nebylo dosaženo žádných konkrétních výsledků, kromě toho sílící vliv extrémní pravice upozornil na nejednotnost rakouské společnosti např. v otázce rozšiřování unie.¹⁸⁴

První předsednictví se nesešlo s úspěchem ani u předsedy Jörga Haidera. Podle něj se Rakušanům během jejich vedení Rady EU nepovedlo překonat problémová místa, která musí řešit další stát v pomyslné štafetě – Německo. Haider použil i přirovnání španělského

---

¹⁷⁸ „Österreichische EU-Präsidentschaft - 2. Halbjahr 2018“, Bundesministerium Arbeit und Wirtschaft, Bundesministerium für Arbeit und Wirtschaft, <https://www.bmaw.gv.at/Themen/Europa/OesterreichinderEU/EU-Ratsvorsitz-2018.html>, (staženo dne 11.1.2023).

¹⁷⁹ Pavel Dvořák, *Evropský valčík pod rakouskou taktovkou? Analýza rakouského předsednictví v Radě EU v letech 1998 a 2006*, (Praha: Dokořán, 2012), 35-41.

¹⁸⁰ Dvořák, *Evropský valčík pod rakouskou taktovkou*, 9.

¹⁸¹ „Totale politische Katastrophe“, *Spiegel*, <https://www.spiegel.de/politik/totale-politische-katastrophe-a-98d59e4f-0002-0001-0000-000007925456>, (staženo 11.1.2023).

¹⁸² Pavel Dvořák, *Evropský valčík pod rakouskou taktovkou? Analýza rakouského předsednictví v Radě EU v letech 1998 a 2006*, (Praha: Dokořán, 2012), 57-58.

¹⁸³ Dvořák, *Evropský valčík*. 74-75.

¹⁸⁴ Sonja Puntischer Riekmann, Isabella Eiselt a Monika Mokre, „Ein ehrlicher Makler in schwierigen Zeiten“ (PDF brožura), Institut für Europäische Integrationsforschung, Österreichische Akademie der Wissenschaften,

Die österreichische Präsidentschaft der Europäischen Union, https://eif.univie.ac.at/downloads/veranstaltungen/2006/NotreEurope_Studie.pdf, (staženo dne 1.2.2023).

deníku, že ve Vídni konaný summit byl jako nejedoucí vlak, protože jeho strojvedoucí se nemohou rozhodnout, kam pokračovat a doplnil, že „*neurčité směřování bylo důvodem, proč nebyly znatelné konkrétní výsledky.*“ Především terčem jeho kritiky byly vysoké výlohy za zahraniční cesty kancléře Klimy a budoucího koaličního partnera Schüssela, které výsměšně přirovnal k cestovní kanceláři.¹⁸⁵

Hodnocení nebylo nikterak pozitivní ani z úst dalších členů FPÖ. Přestože se snažili najít hlavně stinné stránky a nedostatky na uplynulém půl roce, na rozdíl od Haidera uměli najít i slova chvály jako např. člen Spolkové rady John Gudenus, který pochválil organizační schopnosti rakouských úředníků, a i spolkového ministra obrany Wenera Fasslabenda, který se výrazně zapojil do diskuze o bezpečnostní politice Evropské unie s ohledem na specifický rakouský charakter. Naopak Gudenus vytkl nedostatky v případě vrcholných summitů ve Vídni a v korutanském Pörschachu na jezeře Wörthersee, které výrazně omezili život běžných občanů. Kritizoval přístup ministra zahraničí Schüssela, který na setkáních vyjádřil podporu při bombardování Iráku. Celkově vyhodnotil počínání Rakouska jako slabé, neboť si nedokázalo najít cestu k dialogu s Evropskou komisí.¹⁸⁶

5.4.2 Druhé předsednictví v roce 2006

Druhé předsednictví v roce 2006 proběhlo po stranickém štěpení uvnitř FPÖ, jejíž místo v koalici zaujala následně BZÖ. FPÖ se postavila do opozice a zaujala kritické stanovisko i vůči předsednictví, které považovala za nedostatečně průbojné a aktivní. Kromě toho zdůrazňovala jeho finanční nákladnost.¹⁸⁷

Tehdy prožívala Evropská unie krizi po neúspěšném přijetí Smlouvy o Ústavě pro Evropu ve Francii a Nizozemí, a proto byl patrný tlak na rakouský stát, aby podnikl kroky k vyřešení tohoto problému. Kancléři Schüsselovi se nedařilo najít východisko, neboť tehdejší koaliční partner BZÖ nepodporoval využití v referendech odmítnutého textu jako základ pro novou smlouvu.¹⁸⁸

---

¹⁸⁵ Stenografický protokol z 154. zasedání Národní rady, 16.-17.12.1998, 20. volební období, https://www.parlament.gv.at/dokument/XX/NRSITZ/154/SEITE_0001.html, (staženo dne 1.2.2023).

¹⁸⁶ „Länderkammer bewertet EU-Präsidentschaft Österreichs“, Parlament Österreich, 14.1.1999, https://www.parlament.gv.at/aktuelles/pk/jahr_1999/pk0010, (staženo dne 1.2.2023).

¹⁸⁷ Michal Kořán, „Mezi předsednictvím EU a volbami: Letní rakouské přemítání“, *Mezinárodní politika* 30, č. 9 (2006), <https://www.dokumenty-ijr.cz/MP/MPArchive/2006/MP092006.pdf>, staženo 11.1.2023. 21-22.

¹⁸⁸ Dvořák, *Evropský valčík*. 85-86, 96-99.

Nejvýraznějším bodem kritiky vůči vedení předsednictví bylo téma možného tureckého vstupu, Haider zdůraznil, že „*je ostudné, že vyjednávání s Tureckem začíná pod vedení Rakouska*“.¹⁸⁹

Opoziční Svobodná strana Rakouska logicky nemohla hodnotit práci na předsednictví pod taktovkou lidovců a BZÖ pozitivně. Generální tajemník strany Herbert Kickl hovořil o „*katastrofě*“, protože Rakousko nedokázalo vyřešit žádný z palčivých problémů a hájit zájmy Rakušanů, naopak utratilo za přípravu předsednictví příliš mnoho peněz. Navíc Kickl kritizoval kancléře Schüssela za podporu rozšiřování EU „*Během těchto šesti měsíců pracoval Schüssel tak energicky proti zájmům Rakušanů, že by se dalo myslet, že vyhrál volby do Národní rady v roce 2002 v Ankaře*.“¹⁹⁰ Také srovnával náklady na předsednictví s prostředky, které hodlalo vynaložit Finsko jakožto další země v pořadí. Finský rozpočet byl ve srovnání s Rakouskem o desítky milionů eur nižší, a proto Kickl tyto výdaje označil za „*neslýchaně vysoké, které zatěžují daňové poplatníky*“.¹⁹¹ Andreas Mölzer si později při hodnocení předsednictví nebral servítky. V celkové bilanci podobně jako Kickl jen obtížně hledal pozitivního slova, dle něj byl uplynulý semestr „*více než smutný*“, předně hovořil o nedostatečné obhajobě rakouských zájmů v případě EU-ústavy a Turecka. Jako „*prvotřídní skandál*“ označil Schüsselovy aktivity ve snaze přesvědčit Kypr, aby i přes diplomatický konflikt kvůli ostrovnímu území, podpořil případný vstup Turecka do EU.¹⁹²

Aliance pro budoucnost v té době vystupující jako koaliční vládní strana naopak neměla důvod se do ostré kritiky pouštět. Předseda parlamentního klubu BZÖ Herbert Scheibner hodnotil pozitivně počínání Rakouska. Dle Scheibnera ve srovnání s předchozím předsednictvím v roce 1998 během vlády sociální demokracie pod vedením Viktora Klimy

---

¹⁸⁹ „Strache: Beschämendes Durchpeitschen der Türkei-Verhandlungen unter österreichischer Federführung“, OTS, 12.6.2006, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20060612_OTSO181/strache-beschaemendes-durchpeitschen-der-tuerkei-verhandlungen-unter-oesterreichischer-federfuhrung, (staženo dne 1.3.2023).

¹⁹⁰ „Kickl: EU-Vorsitz: Schüssel zieht selbstverliebt "Bilanz"“, OTS, 12.7. 2006, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20060712_OTSO166/kickl-eu-vorsitz-schuessel-zieht-selbstverliebt-bilanz, (staženo dne 1.2.2023).

¹⁹¹ „Kickl: EU-Vorsitz hat Unsummen verschlungen und hat nichts gebracht“, OTS, 4. 7. 2006, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20060704_OTSO093/kickl-eu-vorsitz-hat-unsummen-verschlungen-und-hat-nichts-gebracht, (staženo dne 1.2.2023).

¹⁹² „Mölzer: Ratspräsidentschaft gegen die Interessen der Bürger“, OTS, 26. 6. 2006, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20060626_OTSO062/moelzer-ratspraesidentschaft-gegen-die-interessen-der-buerger, (staženo dne 1.2.2023).

se nyní dařilo odvést lepší práci: „*je patrné uznání za to, že malá země jako Rakousko se tohoto velkého úkolu chopila ambiciózně a profesionálně*“. I on zmiňoval rakouské zájmy, které je dle jeho slov těžké hájit mezi tolika členskými státy. Také se Scheibner vyjádřil k přístupovým dohodám s Tureckem, kde rovněž jako jeho bývalí spolustraníci z FPÖ vyjádřil skepsi nad plněním základních předpokladů pro vstup. Mimo jiné se v reakci na evropskou ústavu vyslovil pro vícerychlostní model evropské integrace, který by byl lépe adaptovatelný pro všechny členské státy.¹⁹³

Jedním z dalších představitelů hnutí BZÖ, který promluvil ku příležitosti rakouského předsednictví, byl vicekancléř Hubert Gorbach. Stalo se tak při příležitosti oslavy 250 let od narození Wolfganga Amadea Mozarta na kongresu „Sound of Europe“, který Rakousko hostilo ve skladatelově rodišti, Salcburku. Cílem konference bylo mimo jiné rozpoutat debatu o budoucnosti Evropy, a to se zástupci členských států.

V projevu, který pronesl Gorbach, byla patrná nedůvěra v prohlubování integračního procesu, a to s ohledem na neúspěšná referenda ve Francii a Nizozemí, která dle jeho slov ukázala „*že změny, které EU zaznamenala v posledních několika letech, jsou nejen vnímány jako příležitost, ale i kriticky zpochybnovány*“, a proto je dle Gorbacha důležité, aby občané EU mohli vyjádřit svůj souhlas s další integrací, kterého lze docílit lepší komunikací s veřejností.¹⁹⁴

5.5 Unijní smlouvy

5.5.1 Amsterodamská smlouva

Velkou společenskou debatu vyvolávají evropské smlouvy, které musí být schváleny všemi členy EU, a které revidují znění těch původních.¹⁹⁵

První smlouvou, jejíž přijetí bylo předmětem vyjednávání po vstupu Rakouska do Evropské unie byla Amsterodamská smlouva (podepsána 1997, v platnosti od roku 1999). Důvodem jejího vzniku byla především potřeba zjednodušit a doplnit stávající smlouvy

---

¹⁹³ „Scheibner: „Österreichische Positionen verstärkt in Europa einbringen“, OTS, 12.7. 2006, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20060712_OTSO202/scheibner-oesterreichische-positionen-verstaerkt-in-europa-einbringen, (staženo dne 1.2.2023).

¹⁹⁴ „Gorbach zu Sound of Europe: Vertiefung geht vor Erweiterung“, OTS, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20060127_OTSO190/gorbach-zu-sound-of-europe-vertiefung-geht-vor-erweiterung, (staženo dne 1.2.2023).

¹⁹⁵ Evropská unie, „Zakládající smlouvy“, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/founding-agreements_cs, (staženo dne 1.2.2023).

např. o posílení parlamentu, vícerychlostní model integrace či zakotvení základních unijních hodnot. Ve většině států došlo k jejímu schválení pouze parlamentem, přičemž v Rakousku k tomu došlo v červenci 1998.¹⁹⁶ Cesta k ratifikaci nebyla zcela jednoduchá, neboť Amsterdamská smlouva měnila částečně unijní primární právo, čímž zadala podnět pro debatu. Za prvé, zda vůbec není v rozporu s rakouskou ústavou vzhledem k neutralitě a za druhé, jakým způsobem začlenit změny vycházející z Amsterdamské smlouvy. Členové FPÖ se domnívali, že se jedná o ohýbání ústavy. Podle druhého místopředsedy Národní rady Wilhelma Braunedera byla snaha tvořit jednotné evropské právo chybou, a pokud dojde k změně rakouské ústavy, je nutné ještě předtím vyhlásit referendum.¹⁹⁷ Smlouvu Svobodní nepodpořili především kvůli oslabování rakouské suverenity, např. v migrační politice bylo zjednodušeno vydávání víz a rovněž smlouvu kritizovali za nízké zapojování se Evropské unie do ekologických a klimatických otázek.¹⁹⁸

Stále vnořujícím se problémem byla neutralita, která se zdála být v ohrožená díky Amsterdamské smlouvě, a to kvůli možnému spojení EU přímo s NATO. Do jejího obsahu byly zahrnuty i „petersberské úkoly“, tedy případná humanitární pomoc, záchranné a mírové operace.¹⁹⁹

Právě proto se Svobodní vymezovali vůči článku J.7, ve kterém je blíže popsána společná bezpečnostní a obranná politika a její budování a případné zapojení zemí do jejího chodu. Tím by došlo k posílení bezpečnostní úlohy Evropské unie, a naopak by tím byla ohrožena neutralita Rakouska. To představovalo zásadní problém, neboť by takový výklad smlouvy mohl vybízet k jejímu zrušení.²⁰⁰

Tehdy řadová poslankyně Susanne Riess-Passerová kritizovala i nepřibližování Evropy občanům, naopak její oddalování, a to díky úpravě pravomocí národních parlamentů, které dle Riess-Passerové tím oslabily.²⁰¹

---

¹⁹⁶ Fiala a kol. *Evropská unie*, 156-159.

¹⁹⁷ „Erster Schritt zur Ratifizierung des Amsterdamer Vertrags Gesetz“, 7.5. 1998, Parlament Österreich, [parlament.gv.at/aktuelles/pk/jahr_1998/pk0298](https://www.parlament.gv.at/aktuelles/pk/jahr_1998/pk0298), (staženo dne 1.2.2023).

¹⁹⁸ „SP-VR-L-Mehrheit im Verfassungsausschuss für Amsterdamer Vertrag“, Parlament Österreich, https://www.parlament.gv.at/aktuelles/pk/jahr_1998/pk0403, (staženo dne 1.2.2023).

¹⁹⁹ Michael Gehler, „Rakousko jako člen Evropské unie, 327-329.

²⁰⁰ 642. zasedání Spolkové rady, 2.-3.7.1998, https://www.parlament.gv.at/dokument/BR/BRsITZ/642/SEITE_0027.html, (staženo dne 1.2.2023).

²⁰¹ Parlament Österreich, Bundesrat bestätigt ersten Verfassungsschritt zu Amsterdamer Vertrag, 4.6.1998, https://www.parlament.gv.at/aktuelles/pk/jahr_1998/pk0384, (staženo dne 1.2.2023).

5.5.2 Niceská smlouva

Vzhledem ke skutečnosti, že Amsterdamská smlouva nesměřovala dostatečně na reformu evropských institucí a blížící se rozšíření počtu členských států, bylo důležité, aby došlo především k pozměnění rozhodovacích procesů v Radě a v Komisi. Smlouva z Nice přitáhla k sobě pro svou důležitost mnoho pozornosti, ale primárně vzbudila rozruch kvůli irskému referendu, ve kterém smlouva byla přijata až napodruhé. Smlouva vstoupila finálně v platnost v roce 2003.²⁰² Pro rakouské zastoupení v Evropské unii mělo přijetí smlouvy rovněž přímé dopady, kvůli budoucímu rozšíření počtu členských států, se snížil počet poslanců v Evropském parlamentu o čtyři (na 17 mandátů), naopak nové úpravy přinesly zvýšení počtu členů Rady EU na celkový počet deseti členů.²⁰³

V Rakousku byla přijata oběma komory Národní radou a poté i Spolkovou radou na podzim 2001 na základě speciálního ústavního zákona, který přijetí předcházel. Mezi vládními stranami panoval však rozdílný názor.²⁰⁴ Zatímco vládní kolega Franz Gruber (ÖVP) považoval smlouvu za „*pokrok pro Evropu*“,²⁰⁵ poslanec Peter Böhm (FPÖ) s kritikou nešetřil, například Svobodní požadovali přesnější definici národní suverenity a principu subsidiarity. Flexibilní integraci považovali za způsob, kterým si může trio Velká Británie – Francie – Německo upevnit své postavení. Böhm shrnul smlouvu z Nice jako „*zklamání pro všechny, kdo doufali v perspektivní a soudržnou reorganizaci Evropské unie*.“ Avšak doplnil, že se poslanci FPÖ rozhodli k jejímu přijetí, jelikož „*byla učiněna však alespoň nezbytná institucionální opatření, aby bylo umožněno rozšíření EU*.“²⁰⁶ Ve své kritice navázal i na slova stranického kolegy Johna Gudena, který se bránil „*vnucování rychlého tempa nevídaného všemi členy*“²⁰⁷, podobně jako Wolfgang Jung, který kritizoval bleskově rychlou integraci: „*Cítíme se být Evropou ochromeni. Tempo je příliš vysoké*.“²⁰⁸

---

²⁰² Fiala a kol. *Evropská unie*, 173-179.

²⁰³ Michael Gehler, „Rakousko jako člen Evropské unie“, 327-329.

²⁰⁴ Fiala a kol. *Evropská unie*, 173-179.

²⁰⁵ Stenografický protokol z 682. zasedání Spolkové rady, 6.-7.12. 2001, https://www.parlament.gv.at/dokument/BR/BRSITZ/682/SEITE_0113.html, (staženo dne 1.2.2023).

²⁰⁶ Stenografický protokol z 682. zasedání Spolkové rady, 6.-7.12. 2001, https://www.parlament.gv.at/dokument/BR/BRSITZ/682/SEITE_0110.html, (staženo dne 1.2.2023).

²⁰⁷ Stenografický protokol z 681. zasedání Spolkové rady, 8.11.2001, https://www.parlament.gv.at/dokument/BR/BRSITZ/681/SEITE_0080.html, (staženo dne 1.2.2023).

²⁰⁸ Stenografický protokol z 83. zasedání Národní rady, 21. volební období, https://www.parlament.gv.at/dokument/XXI/NRSITZ/83/SEITE_0112.html, (staženo dne 1.2.2023).

Stejně reagovali i ostatní členové, kteří viděli irské rozhodnutí nepřijmout smlouvu jako podnět k otevřené diskuzi, která nemůže být vedena jen v bruselských kuloárech za zavřenými dveřmi. O tom hovořila například Daniela Raschhoferová, tehdejší poslankyně Svobodných v Evropském parlamentu.²⁰⁹

Vicekancléřka Susanne Riess-Passerová, tehdy nejvýše postavená zástupkyně FPÖ považovala odmítnutí niceské smlouvy Iry jako jasný signál, zdvižený prst, který upozorňuje EU na nutnost sebereflexe. Sama se domnívala, že chybí důležité zapojení občanů, bez kterého nejde dále unii rozšiřovat. Terčem její kritiky se stalo nedostatečné ukotvení principu subsidiarity, protože se domnívala, že nejvíce efektivní jsou rozhodnutí přijímaná na lokální úrovni. Větší pravomoci, respektive kontrolní funkci a dohled nad financováním EU, by měl mít dle Riess-Passerové evropský parlament, orgán volený občany. Sama však připouštěla, že v určitých tematických resortech, jako je například životní prostředí a ochrana klimatu, bezpečnost nebo energetika, je naopak pro členské státy výhodné postupovat společně.²¹⁰ Při stejné příležitosti parlamentního dotazování se vyjádřil i poslanec Gerhard Kurzmann, ten považoval Smlouvu z Nice za nedokonalý kompromis, který vypomůže k větší transparentnosti EU. I on zmiňoval stejně jako vicekancléřka, že problémem Unie zůstává demokratický deficit, tedy vzdálenost rozhodovacích pravomocí od běžného občana, a rovněž tak zdůraznil roli Evropského parlamentu a posílení jeho kompetencí.²¹¹

I přes výhrady byla nakonec Smlouva z Nice přijata hlasováním jednomyslně, přičemž návrh usnesení ohledně rozšiřování Evropské unie byl přijat většinou.²¹²

---

²⁰⁹ Raschofer: „Zahlreiche offene Fragen auf dem Weg zur Erweiterung ungelöst“, OTS, 3.7. 2001, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20010703_OT0079/raschhofer-zahlreiche-offene-fragen-auf-dem-weg-zur-erweiterung-ungeloest, (staženo dne 1.2.2023).

²¹⁰ „Parlamentarische Enquete über die Zukunft der Europäischen Union (1)– Konsens über stärkere Rolle der nationalen Parlamente in Europa“, OTS, 20.6.2001, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20010620_OT0187/parlamentarische-enquete-ueber-die-zukunft-der-europaeischen-union-1-konsens-ueber-staerkere-rolle-der-nationalen-parlamente-in-europa, (staženo dne 1.2.2023).

²¹¹ „Parlamentarische Enquete ENQUETE (2) Caspar Einem: Interessen der Bürger in den Mittelpunkt stellen“, OTS, 20.6. 2001, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20010620_OT0188/parlamentarische-enquete-2-caspar-einem-interessen-der-buerger-in-den-mittelpunkt-stellen, (staženo dne 1.2.2023).

²¹² „Einhellige Zustimmung des Nationalrats für den Vertrag von Nizza“, Österreich Parlament, https://www.parlament.gv.at/aktuelles/pk/jahr_2001/pk0801, (staženo dne 1.2.2023).

5.5.3 Smlouva o Ústavě pro Evropu a cesta k Lisabonské smlouvě

V případě Smlouvy o ústavě pro Evropu se jednalo o neúspěšný projekt, který nikdy nevstoupil v platnost. Myšlenkou stojící za jejím vznikem bylo sjednotit v jedné listině primární právo EU. Smlouva byla podepsána v říjnu 2004 v Římě a mezi její hlavní body patřilo sloučení s Listinou lidských práv Evropské unie, dále úprava způsobu rozhodování v Radě nebo připojení části o možném vystoupení státu z Evropské unie.²¹³

Například člen Spolkové rady Reinhard Eugen Bösch stejně jako jiní Svobodní hlasoval pro ratifikaci Smlouvy, věřil, že je to krok k napravení tehdejších chyb. Především byla vyzdvižována možnost odejít z Evropské unie a také princip subsidiarity, tedy zásada, ze které vyplývá, že rozhodovat by se mělo pokud možno na té nejnižší úrovni.²¹⁴ Svobodní si přáli, aby se i samotná konečná ratifikace Smlouvy odehrála prostřednictvím referenda, které by přiblížilo tvorbu evropské integrace blíže k občanům, a o které se pokoušeli neúspěšně od počátku debat.²¹⁵ Tehdejší vicekancléř a spolkový ministr dopravy, inovace a technologií Hubert Grobach dokonce použil slova chvály a velkého očekávání změn: „*Se Smlouvou o Ústavě pro Evropu jsme všichni přijali velkou výzvu dát Evropské unii novou kvalitu.*“²¹⁶ Dále hovořil pozitivně o úspěšném kompromisu dohod, kdy se povedlo prosadit větší transparentnost, posilování suverenity členských států a vložit do textu občanskou iniciativu, jako další instrument přímé demokracie.²¹⁷

Obecný postoj k ratifikaci shrnul Klaus Wittauer, který podpořil smlouvu, ale dodal, že „*byl raději, kdyby všichni Rakušané mohli odevzdat svůj hlas.*“²¹⁸

Nakonec však proces ratifikace Smlouvy o ústavě byl dokončen jen v 16 z 25 členských států. Výhrady k jejímu přijetí hlasitě zaznívaly i v Německu, jehož prezident Horst Köhler i po úspěšném přijetí parlamentem požadoval vyjádření Spolkového ústavního soudu, než připojil ke smlouvě svůj podpis. Ve výsledku však Smlouva o Ústavě byla odmítnuta

---

²¹³ Luboš Tichý a kol., *Evropské právo* (Praha: C.H. Beck, 2011), 33-35.

²¹⁴ Luboš Tichý a kol., *Evropské právo* (Praha: C.H. Beck, 2011). 93-94.

²¹⁵ Stenografický protokol ze 109. zasedání Národní rady, 22.volební období, 11.5.2005, https://www.parlament.gv.at/dokument/XXII/NRSITZ/109/SEITE_0062.html, (staženo dne 1.2.2023).

²¹⁶ Stenografický protokol ze 109. zasedání Národní rady, 22.volební období, 11.5.2005, https://www.parlament.gv.at/dokument/XXII/NRSITZ/109/SEITE_0066.html, (staženo dne 1.2.2023).

²¹⁷ Stenografický protokol ze 109. zasedání Národní rady, 22.volební období, 11.5.2005, https://www.parlament.gv.at/dokument/XXII/NRSITZ/109/SEITE_0067.html, (staženo dne 1.2.2023).

²¹⁸ Stenografický protokol ze 109. zasedání Národní rady, 22.volební období, 11.5.2005, https://www.parlament.gv.at/dokument/XXII/NRSITZ/109/SEITE_0079.html, (staženo dne 1.2.2023).

referendem Nizozemci i Francouzi.²¹⁹ V několika dalších státech byla ratifikace dokončena, avšak v některých zemích byl proces zcela pozastaven jako například v České republice. V červnu roku 2005 bylo rozhodnuto o pokračování diskuzí o Smlouvě o Ústavě. O rok později bylo diskutováno, k jakému scénáři přistoupit – obnovení referend ve Francii a Nizozemsku bez změn v dokumentu; vytvoření nové smlouvy; sestavení smlouvy stávající ze všemi státy akceptovatelnými částmi původního textu.²²⁰

V roce 2006 se tudíž stala Smlouva o Ústavě pro Evropu hlavním tématem, které rezonovalo rakouským předsednictvím. Wolfgang Schüssel v té době neměl pevnou oporu ve svém koaličním partnerovi, kterým bylo hnutí BZÖ, složené z bývalých členů Svobodných. Aliance pro budoucnost odmítala přepracovat text, který byl referendy odmítnut a vytvořit z něj novou smlouvu.²²¹ Hned z kraje předsednictví se Hubert Grobach, tehdejší vicekancléř a ministr dopravy již za BZÖ vyjádřil nesouhlasně k obsahu smlouvy, a i k jejímu dopadu na členské státy, kterým tím zasahuje do vlastních pravomocí, a tím poukázal i na disharmonii, která panovala v tehdejší vládní koalici. „*Administrativní zuřivost v EU vyvolala mezi občany mnoho skepse.*“ Grobach rovněž nesouhlasil s kancléřem Schüsselem, který věřil ve schválení původní verze smlouvy i přes nepřízeň Francie a Nizozemí: „*Situace je tak zmatená, že se musíme vrátit na začátek.*“²²² Naopak FPÖ pod vedením Hanse-Christiana Stracheho došla k názoru, že už by neměly být pokusy o přijetí ústavy EU obnovovány. Strache k rozhodnutí o zahájení dalšího pokusu o vyjednávání řekl na adresu ministryně zahraničí Ursuly Plassnikové „*Vůbec jste se nepoučila (...) je zbytečné pokoušet se oživit ústavu EU. Referenda ve Francii a Nizozemsku působivě ukázala, jak lidé smýšlejí o takových centralistických snahách, a to i v Rakousku, kde bylo obyvatelům referendum odepřeno.*“ Posléze dodal, že tak Plassniková a kancléř Schüssel činí, aby se zalíbili bruselským eurokratům.²²³ Později na

---

²¹⁹ Fiala a kol. *Evropská unie*, 185-188.

²²⁰ Fiala a kol. *Evropská unie*, 207-209.

²²¹ Dvořák, *Evropský valčík*, 85-86, 96-99.

²²² „EU-Verfassung spaltet Europa“, *Handelsblatt*,

<https://www.handelsblatt.com/politik/international/oesterreichische-ratspraesidentschaft-eu-verfassung-spaltet-europa/2598384.html>, staženo dne 11.1.2023.

²²³ „Strache erteilt Wiederbelebungsversuchen der EU-Verfassung klare Absage“, OTS, 7.4.2006,

https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20060407_OTS0051/strache-erteilt-wiederbelebungsversuchen-der-eu-verfassung-klare-absage (staženo dne 1.2.2023).

své výroky navázal, když na podzim roku 2007 oznámil záměr uspořádat občanskou iniciativu o hlasování proti přijetí ústavy a vypsání následného referenda.²²⁴

Nakonec velkou zásluhu na finálním textu mělo až německé předsednictví, při kterém se povedlo Angele Merkelové najít konsensus napříč Evropskou unií, bylo rozhodnuto o upuštění od původního dokumentu, a naopak panovala shoda o sestavení nového textu. Merkelová tím postavila základ Lisabonské smlouvě.²²⁵ Ve výsledku došlo k variantě, ve které byly vyjmuty sporné body z textu. Ve znění zůstalo např. ustanovení stálého předsedy Rady, poupravení systému hlasování v Radě či umožnění občanům upozornit na problém Evropskou občanskou iniciativou, jakožto nástrojem přímé demokracie.²²⁶

5.6 Volby do EP

Úplně první volby do Evropského parlamentu se konaly až v průběhu legislativního období 1994–1999 v roce 1996, tedy více než rok po vstupu Rakouska do Evropské unie.

Svobodní tehdy skončili třetí a zaostali za ÖVP a SPÖ.²²⁷ V prvních volbách do Evropského parlamentu činila volební účast 67,73 % a díky více než jednomu milionu hlasů, získali Svobodní 6 křesel, shodně jako sociální demokraté.²²⁸

Tehdy stál v čele kandidátky Franz Linser, který stranu dovedl ke zdárnému výsledku. Z dnešního pohledu jej ale později zastínily výraznější osobnosti jako Daniela Raschhoferová nebo Hans Kronberger, které také mandát získaly.²²⁹

Může být překvapivé, že Franz Linser následně jako europoslanec hovořil o nutnosti pomáhat chudým státům mimo Evropskou unii a navrhoval institucionalizovanou formu pomoci, která by nespolehala jen na finanční prostředky a odůvodnil to slovy: „*Našich*

---

²²⁴ „Strache: Österreichweite Initiative gegen EU-Verfassung und für Volksabstimmung“, OTS, 8.10.2007, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20071008_OTSO127/strache-oesterreichweite-initiative-gegen-eu-verfassung-und-fuer-volksabstimmung, (staženo dne 1.2.2023).

²²⁵ Fiala a kol. *Evropská unie*, 210.

²²⁶ Ibid, 219-224.

²²⁷ Kurt Piringer, „Chronologie der FPÖ-Entwicklung“, in: *Republik im Wandel*, Lothar Höbelt (München: Universitas Verlag, 2001), 416.

²²⁸ „Europawahl 1996“, Bundesministerium Inneres, https://www.bmi.gv.at/412/Europawahlen/Europawahl_1996/, (staženo dne 12.4.2023).

²²⁹ „Europawahl 1996“, Freiheitliches Bildungsinstitut, <https://www.fbi-politikschule.at/blauesoesterreich/wahlen/httpswwwfbi-politikschuleatblauesoesterreichwahlen/1996/>, (staženo dne 12.4.2023).

dluhů a závazků vůči chudým zemím světa se nezbavíme pouhým poskytováním peněžních injekcí. ²³⁰

Jeho stranický kolega Klaus Lukas se později vyjadřoval negativně k zavedení společné unijní měny. Lukas ji zcela neodmítal, ale domníval se, že je na její zavedení ještě brzy: „*Miminko jménem euro má přijít na svět v době, kdy ještě musí být splněny důležité podmínky pro jeho harmonický vývoj. (...) A proto budeme my, europoslanci za Svobodnou stranu Rakouska, hlasovat proti návrhu (o jeho zavedení).*“ ²³¹

Daniela Raschhoferová vystupovala s projevem k Agendě 2000, ve kterém se dotkla i rozšiřování Evropské unie o nové členy ze zemí bývalého východního bloku. Byla toho názoru, že se vstup těchto zemí týká Rakouska ze všech nejvíce, neboť je jimi obklopeno. Rozšiřování Evropské unie dle jejích slov potřebovalo čas, aby „*dům jménem EU mohl stavět na pevných základech.*“ ²³² V roce 1998 pak hovořila o potřebě kandidátské země na vstup co nejlépe připravit, a kritizovala, že současné nastavení přístupových partnerství není dostatečné a nevyhovuje individuálním potřebám každé země. ²³³

5.6.1 Volby v roce 1999

O druhé volby do Evropského parlamentu byl již mezi rakouskými občany menší zájem. Volební účast 49,4 % znamenala pokles účasti o více než 18 procent. Svobodní opět skončili na třetím místě, nepodařilo se jim udržet všech 6 křesel a jeden mandát ztratili. ²³⁴

Do volební kampaně k volbám do EP se FPÖ vydala s hesly „*Evropa potřebuje kontrolu*“ a „*Domácí výhoda*“, ve které bojovala proti vysokým finančním odvodům do unijní kasy a proti příliš rychlému rozšiřování EU o nové členské státy východní Evropy. „*Kontrolu*“ podle strany potřebovala Evropa především kvůli strachu z migrace a s ní spojené ztráty

---

²³⁰ Evropský parlament, Franz Linser „Debates“, 11.4.1997, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-4-1997-04-11-ITM-004_EN.html, (staženo dne 1.5.2023).

²³¹ Evropský parlament, Klaus Lukas, „Debates“, 2.5.1998, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-4-1998-05-02-ITM-004_EN.html, (staženo dne 1.5.2023).

²³² Evropský parlament, Daniela Raschhoferová, „Debates“, 3.12.1997, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-4-1997-12-03-ITM-005_EN.html, (staženo dne 1.5.2023).

²³³ Evropský parlament, Daniela Raschhoferová, „Debates“, 11.3.1998, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-4-1998-03-11-ITM-002_EN.html, (staženo dne 1.5.2023).

²³⁴ „Europawahl 1999“, Bundesministerium Inneres, https://www.bmi.gv.at/412/Europawahlen/Europawahl_1999/, (staženo dne 1.2.2023).

pracovních míst, dále z korupce na bruselských postech. Svobodní kritizovali dosavadní ustanovené frakce v Evropském parlamentu a necítili se být správnou součástí žádné z nich. Do čela kampaně byla postavena Daniela Raschhoferová, která obhajovala svůj mandát z voleb v roce 1996.²³⁵ Jörg Haider tehdy označil stav Evropské unie za „*znepokojivý*“²³⁶, a to především kvůli korupčnímu skandálu v roce 1999, po kterém Evropská komise rezignovala²³⁷ a který byl rovněž využit i na billboardech FPÖ.²³⁸

Daniela Raschhoferová se do Evropského parlamentu jako hlavní kandidátka dostala. V Evropském parlamentu byla poměrně aktivní, ačkoli Svobodní nebyli v té době zařazeni do žádné z frakcí. Její hlavní aktivity se týkaly primárně výboru, kterého byla členem, tedy Výboru pro průmysl, vnější obchod, výzkum, energii (od roku 2002 pod názvem Výbor pro průmysl, zahraniční obchod, výzkum a energetiku).²³⁹ Europoslankyně Raschhoferová také vystupovala za větší transparentnost unijních institucí a naopak kritizovala „*politiku zavřených dveří*“, kdy je občanům skryto, co a jak vlastně orgány dělají.²⁴⁰ Mimo jiné Raschhoferová komentovala také potřebu vyřešit problém tranzitu Rakouskem. Zemi končil přechodný systém povolenek pro vjezd těžkých vozidel a hledala řešení, jak dopravu regulovat – a to například přes vytížený Brennerský průsmyk, kde se počty projíždějících kamionů neustále zvyšovaly.²⁴¹ Co je méně typické pro jiné strany blízké se extrémní pravici – Raschhoferová argumentovala některé své návrhy ekologickými dopady. Zvýšená automobilová doprava s sebou nese i znečištění životního prostředí, a proto volala dokonce i po zásahu Evropské rady: „*evropská politika potřebuje nástroje pro*

---

²³⁵ „Europawahl 1999“, Freiheitliches Bildungsinstitut, <https://www.fbi-politikschule.at/blauesoesterreich/wahlen/httpswwwfbi-politikschuleatblauesoesterreichwahlen/1999/>, (staženo dne 1.2.2023).

²³⁶ „Europawahl 1999“, Freiheitliches Bildungsinstitut, <https://www.fbi-politikschule.at/blauesoesterreich/wahlen/httpswwwfbi-politikschuleatblauesoesterreichwahlen/1999/>, (staženo dne 1.2.2023). (PDF brožura)

²³⁷ „Evropská komise“, Euroskop, <https://euroskop.cz/evropska-unie/institute-eu/evropska-komise/>, (staženo dne 1.3.2023).

²³⁸ „Europawahl 1999“, <https://www.fbi-politikschule.at/blauesoesterreich/wahlen/httpswwwfbi-politikschuleatblauesoesterreichwahlen/1999/>, (staženo dne 1.3.2023).

²³⁹ „Daniela Raschhofer“, Evropský parlament, https://www.europarl.europa.eu/meps/cs/2292/DANIELA_RASCHHOFER/history/5, (staženo dne 12.4.2023).

²⁴⁰ Evropský parlament, Plenardebatten, Daniela Raschhoferová, „Zugang der Öffentlichkeit zu Dokumenten des EP, des Rats und der Kommission“, 2.5.2001, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-5-2001-05-02-INT-3-097_DE.html, (staženo dne 1.3.2023).

²⁴¹ „18 Prozent mehr Lkw am Brenner im März“, *Standard*, 14.4.2004, <https://www.derstandard.at/story/1627440/18-prozent-mehr-lkw-am-brenner-im-maerz>, (staženo dne 1.5.2023).

udržitelnou dopravní politiku, Rakousko se do té doby neobejde bez přechodné regulace.“²⁴² To bylo téma, kterého se chopil i Hans Kronberger, jehož specialitou bylo právě životní prostředí a energetika. Kronberger byl nespokojený s neúspěšným snižováním škodlivých látek, které produkují Rakouskem projíždějící kamiony.²⁴³

V tomtéž období byl členem Evropského parlamentu i Gerhard Hager, rok před koncem mandátu v roce 2003 Svobodnou stranu Rakouska opustil. Hager například hned v prosinci 1999 vyjádřil rozpaky nad snahou Evropské unie co nejrychleji rozšiřovat počet členů, a to ještě předtím, než budou vyřešeny jiné institucionální problémy. Ovšem jeho další slova byla pochvalná a mířila směrem k finskému předsednictví²⁴⁴. Hager jako člen Výboru pro ústavní záležitosti prohlásil o dohodnutém obsahu Smlouvy z Nice následující:

*„Našel se kompromis. Podstata kompromisu vždy spočívá v tom, že není dosaženo optima. Přesto se z rakouského pohledu s výsledkem dá žít.“*²⁴⁵ Například v diskuzi o vztahu mezi Evropským parlamentem a národními parlamenty neupozorňoval jako jeho spolustraníci na ztrátu suverenity, ale naopak volal po lepší komunikaci s veřejností a snaze „dát EU demokratickou legitimitu“, a to díky informovanosti široké veřejnosti o tom, jak evropské orgány fungují a že nepřekračují meze svých pravomocí.²⁴⁶

Dalším z pětice europoslanců ve volebním období 1999-2004 byl Peter Sichrovsky, novinář židovského původu, jehož prarodiče zahynuli v Osvětimi. Díky Sichrovského členství tak mohla FPÖ vyvracet tvrzení o svých antisemitských postojích.²⁴⁷ Peter

---

²⁴² Evropský parlament, Plenardebatten, „LKW-Transit durch Österreich: Übergangsregelung für 2004“, Daniela Raschhoferová, 2.6.2004, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-5-2003-07-02-INT-3-272_DE.html, (staženo dne 12.4.2023).

²⁴³ Evropský parlament, Plenardebatten, Hans Kronberger, „LKW-Transit durch Österreich: Ökopunktesystem 2004“, 11.2.2003, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-5-2003-02-11-INT-2-157_DE.html, (staženo dne 12.4.2023).

²⁴⁴ Evropský parlament, Plenardebatten, Gerhard Hager, „Europäischer Rat/Finnischer Ratsvorsitz, Tschetschenien und OSZE“, 14.12.1999, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-5-1999-12-14-INT-2-035_DE.html, (staženo dne 12.4.2023).

²⁴⁵ Evropský parlament, „Plenardebatten“, Gerhard Hager, Europäischer Rat/Französischer Vorsitz, 12.12.2000, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-5-2000-12-12-INT-2-057_DE.html, (staženo dne 12.4.2023).

²⁴⁶ „Evropský parlament, Plenardebatten“, Gerhard Hager, Beziehungen EP/nationale Parlamente, 6.2.2000, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-5-2002-02-06-INT-3-166_DE.html, (staženo dne 12.4.2023).

²⁴⁷ Eva Zitterbart, „FPÖ-Image in der Welt ist heute Image Österreichs“, *Wiener Zeitung*, 29.10.1999, https://www.wienerzeitung.at/weltpolitik/361169_FPOe-Image-in-der-Welt-ist-heute-Image-Oesterreichs.html?em_cnt_page=1, (staženo dne 1.5.2023).

Sichrovský stejně jako Hager v roce 2003 ze strany vystoupil a dále v EP pokračoval jako nezařazený europoslanec. Jeho nejvýraznější projev, byl ten, který pronesl 2. února 2000 po kritických ohlasech na sestavování vládní koalice FPÖ a ÖVP na půdě Evropského parlamentu.²⁴⁸

„Rakousko si musí vzít na svá bedra odpovědnost za obraz, který o něm ostatní země mívají, ať už právem či neprávem. To, že naše vláda v průběhu let odmítala uznat naši spoluúčast na hrůzách druhé světové války, spolu s tím, že odmítla řádně odškodnit židovské oběti a osoby nucené k těžké práci, přispělo k posílení tohoto negativního obrazu.“ Avšak uvedl, že tvrzení, že FPÖ je fašistickou stranou, je pouze propagandou a politickou kampaní sociálních demokratů.²⁴⁹

Peter Sichrovsky rovněž vyjádřil svůj postoj k dosud největšímu rozšiřování Evropské unie v roce 2004, se kterým souhlasil, avšak připustil znepokojení nad stále platnými Benešovými dekrety v České republice a doufal, že *„přístup ČR povede k uzákonění spravedlivé politiky, která umožní postiženým (...) po vstupu ČR na evropském právním základě prosadit svá práva s větší šancí na úspěch.“* A dodal, že kritika Benešových dekretů neznamena nepřátelský postoj vůči České republice, jak bývá zaměňováno.²⁵⁰

5.6.2 Volby v roce 2004

Podobně jako je tomu v jiných zemích, byly volby do Evropského parlamentu vnímány jako méně důležité než ty národní, a to i s přihlédnutím ke skutečnosti, že Evropskou unii považovalo za dobrou věc v roce 2004 jen 30 % Rakušanů. Na kandidátce Svobodných se odrazily vnitrostranické spory a do čela kampaně byl postaven Hans Kronberger, který se věnoval primárně environmentální a klimatické politice.²⁵¹ Cílem kampaně bylo oslovit co nejvíce voličů, aby vůbec k volbám přišli. Nižší volební účast typicky doprovází volby do

---

²⁴⁸ Evropský parlament, Peter Sichrovsky,

https://www.europarl.europa.eu/meps/en/2293/PETER_SICHROVSKY/history/5, (staženo dne 12.4.2023).

²⁴⁹ Evropský parlament, Plenardebatten, Peter Sichrovsky, „Regierungsbildung in Österreich“, 2.2.2000, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-5-2000-02-02-INT-3-029_DE.html, (staženo 12.4.2023).

²⁵⁰ Evropský parlament, Plenardebatten, Peter Sichrovsky, „Erweiterung“, 9.4.2003, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-5-2003-04-09-INT-3-057_DE.html, (staženo dne 12.4.2023).

²⁵¹ Franz Fallend, „Austria“, *European journal of political research* 44, č. 7-8 (2010), 945. https://cuni.primo.exlibrisgroup.com/discovery/fulldisplay?docid=cdi_proquest_miscellaneous_848679281&context=PC&vid=420CKIS_INST:UKAZ&lang=cs&search_scope=MyInst_and_CI&adaptor=Primo%20Central&tab=Everything&query=any.contains.FALLEND.%20Franz.%20%E2%80%9EAustria%E2%80%9D.%20European%20journal%20of%20political&offset=0, (staženo dne 1.2.2023).

Evropského parlamentu, a proto se jim někdy říká volby druhého řádu.²⁵² Volební účast tehdy byla opravdu nízká, přišlo jen 42,4 % oprávněných voličů. To byla účast pod průměrem Evropské unie, který byl 45,5 %.²⁵³ Důvodem však nemusel být jen nezáměr o evropská témata, nýbrž také skutečnost, že rok 2004 byl velmi nabitý z hlediska počtu voleb – kromě voleb do EP byly pořádány zemské, prezidentské volby a odborové volby.²⁵⁴

Zatímco špičkový kandidát Kronberger byl smířlivější, hovořil o evropské integraci jako projektu smíření, ačkoli sám vystupoval proti dalšímu rozšiřování členů EU, jeho stranický protikandidát Andreas Mölzer si nebral servítky a ostře kritizoval především migraci do Evropy a agitoval za uzavření rakouských hranic před cizinci.²⁵⁵

Tehdejší kampaň nesla titul „*Kronberger – čistá volba*“, ve které se alternovaly různé slogany jako např:

„*Víc daňových odvodů do Bruselu? Se mnou ne!*“

„*Turecko v EU? Se mnou ne!*“

„*Jádro místo čisté energie? Se mnou ne!*“²⁵⁶

Kromě toho součástí kampaně byla také kniha kuriozit z Bruselu, která vyšla pod titulem „*Brüssel frontal - so geht's zu in der EU.*“ (*Brusel zepředu – tak to funguje v EU*). Knihu, která vyšla před volbami v květnu 2004, komunikoval PR-tým strany jako jedinečný titul odhalující zkorumpované prostředí Evropského parlamentu. Nejednalo se ovšem o žádnou investigativní žurnalistiku z pera bývalého novináře a spisovatele, ale naopak o rádoby vtipné vyprávění o bizarním dění v Bruselu, pomyslném hlavní městě Evropské unie.²⁵⁷ V

---

²⁵² „Hans Kronberger- Saubere Wahl“, OTS, 13.5.2004, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20040513_OTS0133/hans-kronberger-eine-saubere-wahl, (staženo dne 1.2.2023).

²⁵³ „Europawahlen“, Europäisches Parlament - Verbindungsbüro in Österreich, https://www.europarl.europa.eu/austria/de/europa/europawahlen/europawahlen_2004.html, (staženo dne 1.3.2023).

²⁵⁴ Peter Filzmaier a Peter Hajek, „Das österreichische Wahljahr 2004“, *SWS-Rundschau* 45, č.1. (2005), 6-36, <https://nbnresolving.org/urn:nbn:de:0168-ssaoar-164725>, (staženo dne 1.3.2023).

²⁵⁵ Franz Fallend, „Austria“, 946.

²⁵⁶ „Hans Kronberger- Saubere Wahl“, OTS, 13.5.2004, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20040513_OTS0133/hans-kronberger-eine-saubere-wahl, (staženo dne 1.2.2023).

²⁵⁷ „FPÖ: Aviso: Montag Buchpräsentation Kronberger Brüssel frontal“, OTS, 15.5.2004, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20040515_OTS0034/fpoe-aviso-montag-buchpraesentation-kronberger-bruessel-frontal, (staženo dne 1.2.2023).

předvolební kampani často probírané téma byl možný vstup Turecka do Evropské unie, které jak již bylo v minulé kapitole zmíněno, FPÖ zcela odmítala, a to z geopolitických ale i lidskoprávních důvodů.²⁵⁸

Kronberger se domníval, „že by vstup do EU Turecko přetížil“ a zároveň sám sebe označil za milovníka Turecka, který jej mnohokrát navštívil a doufal v intenzivní hospodářskou spolupráci s ním.²⁵⁹

Nízký zájem o volby, odliv k novému hnutí Hanse Petra Martina, a především neúčast až 60 % voličů, kteří dali hlas Svobodným ve volbách do Evropského parlamentu roce 1999, způsobily, že FPÖ se katastrofálně propadla, ztratila 4 mandáty v EP a pouze jeden si dokázala udržet. Paradoxně to nebyl Kronberger, ale právě asertivnější Mölzer, kterému se podařilo získat téměř 22 000 preferenčních hlasů a obsadit tak jediné křeslo Svobodných v Bruselu. Výhrou Andree Mölzera byla posílena pozice korutanského radikálnějšího křídla, které následně deklarovalo zásadní a nutné změny ve způsobu vedení strany a personální výměny ve vládě. Mölzer patřil totiž do křídla, které bylo německonacionální a radikálně pravicově orientované. Ve své kandidatuře se prezentoval především jako bojovník proti levici²⁶⁰ a na rozdíl od Hanse Kronbergera získal oficiální podporu i od hlavních osobností strany. Mezi těmi, kteří se mu rozhodli udělit preferenční hlasy, byli Heinz-Christian Strache, Karl Schnell a Barbara Rosenkranzová. Později se podobně vyjádřil i ministr spravedlnosti Dieter Böhmdorfer, který Mölzera před Kronbergem rovněž preferoval. Andreas Mölzer měl jistou i podporu podobně naladěného korutanského křídla strany.²⁶¹

---

²⁵⁸ Franz Fallend, „Austria,“ 947.

²⁵⁹ „Kronberger im Chat“, *Standard*, 13.6.2004, <https://www.derstandard.at/story/1681853/kronberger-im-derstandardat-chat-ich-bin-ein-liebhaber-der-tuerkei>, (staženo dne 1.2.2023).

²⁶⁰ „Mölzer "allein gegen die Linke"“, *Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes*, <https://www.doew.at/erkennen/rechtsextremismus/neues-von-ganz-rechts/archiv/mai-2004/moelzer-allein-gegen-die-linke>, (staženo dne 1.3.2023).

²⁶¹ „EU-Wahlen: Mölzer - heimlicher FP-Spitzenkandidat“, 8.6. 2004, OTS, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20040608_OTS0256/eu-wahlen-moelzer-heimlicher-fp-spitzenkandidat, (staženo dne 1.3.2023).

6 Vyhodnocení analýzy

V první řadě je důležité zopakovat, že Rakousko žádalo o vstup a následně vstupovalo do odlišné instituce než té, která se z Evropského společenství, později Evropské unie, vyvinula. Evropská unie je v současnosti mnohem složitějším útvarem s většími pravomocemi, než jakým byla před více než třiceti lety.

Tím, jak se pravomoci Evropské unie rozrůstaly a stále rozrůstají, narušují tradiční rakouskou představu o suverenitě, kterou si alpská země pracně vybojovala a kterou každoročně oslavuje na výročí 26. října 1955. Ani vstup do tehdejšího Evropského společenství nebyl pro Rakušany euforickým rozhodnutím, kterému by dali „jasné ano.“ S ohledem na psychologický význam suverenity a specifičnost rakouské neutrality, je pak každá snaha o rozšíření pravomocí Evropské unie důvodem k bouřlivé diskusi. Prvním výrazným mezníkem změn bylo možné členství v ES pro státy z východní a střední Evropy, které se neřadily mezi ty ekonomicky prosperující a kvůli nevyřešeným historickým sporům představoval jejich vstup problém nebo alespoň záminku k polemice nad vhodností jejich členství. Dalším důležitým bodem je i skutečnost, že Rakušané neměli přímého spojence v rámci Evropské unie, se kterým by navázali takové partnerství jako mají jiné skupiny států.

Zkoumané období je na jednu stranu poměrně rozsáhlé a mapuje události od konce 80.let do počátku nultých let nového tisíciletí. V rámci těchto více než 20 let logicky došlo ke změnám a revizi myšlenek, a to nejen v Rakousku ale v celé Evropské unii. Na druhou stranu je zde zřetelnou výhodou, že pozorováním delšího období je možné nalézt opakované rysy chování a vyvodit konkrétní závěry.

Analýza ukazuje, že skutečně existují určitá specifika chování při účasti euroskeptické strany na vládě, a naopak odlišné chování v případě, že strana zůstane v opozici. Tím, že byly studovány více než dvě dekády, bylo možné srovnávat v čase mezi sebou podobná témata nebo opakující se události (jako například předsednictví v Radě EU).

Jedním z takových bodů, který ukázal rozdílné koncepce prohlubování Evropské unie, bylo přijímání unijních smluv. Na jejich příkladu se i výrazněji projevila odchylka v rétorice v závislosti na účasti ve vládě. Kromě debaty o vstupu do Evropské unie (ke kterému nakonec došlo v roce 1995), a tím i přijetí Maastrichtské smlouvy včetně závazku vstupu do Evropské měnové unie, se jednalo do ledna roku 2007, tedy konce poslední koaliční

vlády s účastí FPÖ/BZÖ, o přijetí evropských smluv ještě třikrát – o Amsterdamské smlouvě, o Niceské smlouvě a neúspěšné Smlouvě o Ústavě pro Evropu, která si vytyčila podobné cíle jako později podepsaná Lisabonská smlouva.

Při rozhodování o vstupu Rakouska do Evropské unie se Svobodní sice stavěli proti, avšak dalo by se říci, že to byl jediný moment, kdy orodovali za neúčast na evropském integračním procesu. Oproti jiným euroskeptickým stranám může být překvapivé, že ačkoli protiunijní charakter strany je ražen od 90. let minulého století, výzvy za odchod z ES/EU nejsou převažující.

Na příkladu zakládajících smluv je velmi dobře vidět, jak se postoje Svobodných měnily vzhledem k jejich postavení v Národní radě. Zatímco Amsterdamská smlouva byla Svobodnými kritizována a hlasovali proti jejímu přijetí. Smlouva z Nice naopak byla Národní radou přijata jednomyslně bez protestu Svobodných – a to v době, kdy byli vládní stranou. Přitom argumentace proti smlouvě byla v obou případech podobná – kritizováno bylo malé zapojení občanů do rozhodovacích procesů a ztráta státní suverenity. Zároveň lze zohlednit skutečnost, že právě v případě Smlouvy z Nice by se mohli Svobodní při hlasování proti ní odvolat na další dvě neúspěšná referenda v Irsku a Nizozemí. A nakonec v posledním případě Smlouvy o Ústavě pro Evropu je vidět, co se stane se stranou, pokud je v opozici. FPÖ se během debat o Smlouvě o Ústavě pro Evropu z vládní koalice dostala do opozice a ve vládě jí nahradila BZÖ. V roce 2004 FPÖ ještě jako koaliční partner byla pro přijetí té samé smlouvy, a tím i její názory pro či proti přijetí byly umírněné. Sice se vyjádřila kriticky k obsahu textu, ale v principu jeho znění tolerovala a stavěla se pro její přijetí. Podobný názor přijala později i nově vzniklá BZÖ, vzešlá z bývalých členů FPÖ, která setrvala v koalici ve Schüsselově vládě, a to i přes skutečnost, že byla ve Francii a Nizozemí odmítnuta. Naopak opoziční FPÖ využila situace a postavila se na stranu rázné opozice. Díky svému „odsunu“ z vládní koalice, zaujmula pozici velmi hlasitého antisystémového tábora, který vyústil i v pokus o vypsání referenda o přijetí smlouvy.

Podobný rozkol lze spatřit i v případě předsednictví v radě EU. Během prvního předsednictví v roce 1998 byla kritika vůči vládě jasná a jednoduše čitelná díky protivládní lince, kterou FPÖ razila. Terčem kritiky byla především skutečnost, že se během předsednictví nepodařilo dosáhnout žádných konkrétních výsledků, přestože finanční náklady na jeho pořádání byly vysoké. Druhé předsednictví v roce 2006 se nekonalo

v optimální době. Rakousko se muselo snažit o pokrok v hledání konsensu ohledně Smlouvy o Ústavě pro Evropu napříč všemi členskými státy, ale také se čím dál více tematizovala otázka tureckého členství, což nahrávalo pochybám ze strany FPÖ. Ti z Turecka udělali hlavní téma, na které zaměřili svou kritiku. Naopak BZÖ jako koaliční partner se snažila hledat pozitivní aspekty na uplynulém předsednictví, ale i tak si neodpustila drobnou polemiku nad možným tureckým členstvím v EU.

Podíváme-li se ještě na porovnání národní úrovně s unijní, je rovněž patrný rozdíl. Zatímco na rakouské národní politické scéně můžeme pozorovat značné výkyvy během let dle pozice v Národní radě, v Evropském parlamentu vykazují europoslanci zvolení za FPÖ určitou názorovou konzistenci a kontinuitu. Ačkoli jsou si názorově jednotní, jejich rétorika je mnohem umírněnější. Příkladem může být europoslankyně Daniela Raschhoferová. Její výroky v Evropském parlamentu byly oproti paralelní rétorice na národní půdě mnohem opatrnější. Pragmatičtější chování europoslanců lze pozorovat i u dalších bývalých členů EP jako byl Gerhard Hager nebo Peter Sichrovsky. Jako konkrétní příklad může posloužit problematika tranzitu Rakouskem. V Evropském parlamentu nastolila debatu o průjezdu zemí právě Daniela Raschhoferová nebo Hans Kronberger, stranický expert na energetická a ekologická témata. Zatímco oba hovořili o tranzitu jako zátěži na životní prostředí v souvislosti se škodlivými látkami, které do ovzduší kamiony vypouští. Na národní úrovni dával předseda Jörg Haider tranzit do kontextu s nelegální migrací, zvýšenou kriminalitou a organizovaným zločinem.

Výjimku tvoří Andreas Mølzer jako jediný zvolený za FPÖ do Evropského parlamentu v 6. volebním období, tedy později než všichni zmínění. Jeho výroky jsou plné emocí a často budí kontroverze. S ohledem na skutečnost, že Mølzerovo křeslo bylo v období 2004–2009 jediným mandátem, které se podařilo Svobodným v EP získat, není možné jeho výroky porovnávat napříč volebním období s dalšími europoslanci a zbývá pouze polemizovat nad tím, zda by případní straničtí europoslanci vystupovali jinak. Však ani jeho chování nebylo v souladu s vystupováním FPÖ a spíše svědčilo o jeho charakteru. Celkově je však možné tvrdit, že i akcent evropské politiky je mírnější, respektive není závislý na tom, který strana udává na národní scéně. Svou roli zde sehrává i typ osobnosti zvoleného europoslance.

Pokud přistoupíme ke kategorizaci dle teorie euroskepticismu, z výše uvedeného vyplývá, že FPÖ byla podle reformulované definice Taggarta a Szczerbiaka „tvrdě“ euroskeptickou stranou v případě, že setrvala v opozici. Svobodní postavení mimo vládu byli agresivnější ve své rétorice. Sice nevylučovali celý koncept evropské integrace, spíše žádali o jeho revizi, protěžovali zachování rakouské suverenity a hájili národní zájmy, ale především nesouhlasili s delegováním dalších pravomocí na orgány Evropské unie.²⁶²

Pakliže by bylo použito rozdělení euroskepticismu podle Kopeckého a Muddeho, nelze na celé zkoumané období použít pouze jedno označení. Z jejich kategorizace lze vyvodit, že vzhledem k nacionalistickým hlasům spadá FPÖ (při účasti na vládě), spíše do zastřešující kategorie „eurofobů“, ve které osciluje mezi europragmatiky, kteří nejsou z evropské integrace nadšeni, ale věří například v její hospodářské benefity. V momentě, kdy Svobodní figurují ve vládní opozici je vhodnější pro ně zařazení mezi euroskeptiky, tedy v základním rámci podporovatele Evropské unie, kterým se ovšem nelíbí její současné směřování. V neposlední řadě lze na názorový posun Svobodné strany Rakouska aplikovat alternativní typologii Chrise Flooda a Simona Usherwooda. Na jejich stupnici by Svobodná strana Rakouska během zkoumaného období nejlépe odpovídala revizionistům a odmítačům, kteří požadují návrat k dřívějšímu stavu nebo odmítají integraci úplně. Avšak během koaliční spolupráce s ÖVP byla jejich podpora procesu evropské integrace patrná, a tak by se stranu během let 2000-2004 hodilo spíše zařadit ke gradualistům, podporovatelům pomalé integrace.

Na úplný závěr lze shrnout, a tím, i odpovědět na výzkumnou otázku: *platí teorie akademiků Paula Taggarta, Alekse Szczerbiaka a Nicka Sittera i v případě Svobodné strany Rakouska a jejího chování v letech 1986-2007?* Ano, platí. Euroskepticismus je primárně politikou opozice, a proto se potvrdilo, že slábne s účastí na vládě. FPÖ má kromě postojů k Evropské unii paletu dalších témat, které může nabídnout voličům. I přesto z analýzy vyplývá, že umírněná rétorika straně nesvědčí, strana ztrácí voličské body, a naopak návrat zpět do opozičních lavic vede k radikalizaci postojů za účelem oslovení

---

²⁶²Paul Taggart a Aleks Szczerbiak, „Europeanisation, euroscepticism and party systems: Party-based euroscepticism in the candidate states of Central and Eastern Europe,“ *Perspectives on European politics and society* č.3 (1/2002), 23-41. <https://web.s.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=7d53e7a3-3d89-4885-9c36-26063f029a15%40redis> , (staženo dne 1.2.2023).

Petr Kaniok, „Měkký a tvrdý euroskepticismus: dva projevy téhož?“, *Politologický časopis* č.7 (2/2005), 154.

ztracených podporovatelů. Současně je vidět, jak dvě strany (FPÖ a BZÖ) razící velmi podobný program, mají v tentýž moment odlišný postoj ke stejným tématům, a to právě díky rozdílnému postavení v Národní radě. Zajímavé je, že se uvedená hypotéza dle Taggartovy a Szcerbiakovy, respektive Sitterovy teorie, nepotvrzuje v případě Evropského parlamentu. Naopak v bruselském prostředí se ukazuje, že pro europoslance je typické spíše pragmatické chování, které není ovlivněno postavením strany na národní politické scéně. Do budoucna se nabízí prostor i pro výzkum věnovaný Svobodné straně a její evropské politice po roce 2007, a to s ohledem na silnou vůdčí osobnost Hanse-Christiana Stracheho a nová témata evropské politiky.

Resumé

Tato diplomová práce se věnovala Svobodné straně Rakouska a vývoji jejích postojů k evropské politice v letech 1986-2007. Svobodná strana Rakouska prošla od svého založení v padesátých letech velkým vývojem. Ze strany, která nebyla relevantní, byla izolovaná kvůli svým vazbám na bývalé nacistické hodnostáře, se stala strana, která byla schopná vytvořit koalici s oběma ze dvou velkých etablovaných stran – se sociálními demokraty i s lidovci. V 70. letech započaté liberální období nemělo dlouhého trvání, nástup Jörga Haidera a jeho nové politické strategie byl milníkem v dějinách FPÖ. Straně se pod jeho vedením úspěšně dařilo sbírat hlasy. Kvůli populistické, antisystémové, protiimigrační, euroskeptické rétorice se Svobodní zařadili ke krajní pravici.

Jak dokládá tato práce, není pravdou, že by právě zmiňovaná euroskeptická rétorika byla kontinuálně stejná. Postoje strany se vůči různým tématům a aktuálním problémům evropské integrace měnily, a to s ohledem na postavení v Národní radě – čili v dolní komoře Rakouského parlamentu. Je patrné, že právě z těch kontroverzních a silně protiumijních názorů, které Svobodným získaly voličskou podporu a rekordní úspěch v 90. letech, musela strana na počátku nového tisíciletí slevit, aby mohla vytvořit koalici s ÖVP. Naopak po návratu do opozičních řad je pozorovatelná radikalizace postojů a odmítání dalšího prohlubování evropské integrace. FPÖ na rozdíl od jiných euroskeptických stran, nikdy nepožadovala vystoupení Rakouska z Evropské unie.

Ve sledovaném období také došlo k bezprecedentní situaci. Kvůli poklesu voličských preferencí a vnitrostranickým sporům se část členů Svobodných rozhodla ze strany odejít a vstoupit do nově vytvořené Aliance pro budoucnost, a to pod vedením Jörga Haidera. Aliance pro budoucnost nahradila Svobodné ve vládě kancléře Schüssela a převzala tím i jejich umírněný euroskepticismus.

Překvapivým závěrem je skutečnost, že chování europoslanců zvolených za FPÖ se liší, a na rozdíl od národní politické scény není na vládním postavení závislé.

Summary

This master thesis was devoted to the Freedom Party of Austria and the development of its approach to European integration in the years 1986-2007. Since its foundation in the 1950s, the Freedom Party of Austria has undergone a major evolution. From a party that was irrelevant, isolated because of its links to former Nazis, it has become a party that has been able to form a coalition with both two major established parties - the Social Democrats and the People's Party. The liberal period that began in the 1970s was short. The rise of Jörg Haider and his new political strategy was a milestone in the history of the FPÖ. Under his leadership, the party was successful in winning votes. Because of its populist, anti-system, anti-immigration, Eurosceptic rhetoric, the Freedom Party was aligned with the far right.

As this paper demonstrates, it is not true that the Eurosceptic rhetoric has been continuously the same. The party's attitudes towards various issues and current problems of European integration have varied with respect to its position in the National Council - or lower house of the Austrian Parliament. The controversial and strongly anti-EU views won electoral support for the party and record success in the 1990s. Nevertheless, the party had to weaken its positions towards European integration to form a coalition with the ÖVP. On the contrary, after the return to the opposition ranks, a radicalisation of attitudes and a rejection of further deepening of European integration can be observed. Unlike other Eurosceptic parties, the FPÖ has never advocated Austria's withdrawal from the European Union.

The period under review also saw an unprecedented situation. Due to the decline in voter preferences and intra-party disputes, some members of the Freedom Party decided to leave the party and join the newly formed Alliance for the Future, under the leadership of Jörg Haider. The Alliance for the Future replaced Chancellor Schüssel's Freedom Party in the government and thus took over their moderate Euroscepticism.

The surprising conclusion is that the behaviour of the MEPs elected from the FPÖ is different and, unlike in the national political scene, not dependent on governmental position.

Použitá literatura

Knihy a sborníky

BAILER-GALANDA, Brigitte a Wolfgang NEUGEBAUER a kol. *Handbuch des österreichischen Rechtsextremismus*. Vídeň: Stiftung Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes, 1993.

BISCHOF, Günter a Anton PELINKA, Michael Gehler. *Austria in the European Union*. New Brunswick: Transaction Publishers, 2002.

BISCHOF, Günter a Fritz PLASSER. *The Changing Austrian Voter*. New Brunswick: Transaction Publishers, 2008.

BENEŠ, Vít a Petr Drulák (eds.). *Metodologie výzkumu politiky*. Praha: Slon, 2019.

DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku*. Praha: Portál, 2008.

FIALA, Petr. „Svobodomyšlná strana Rakouska (FPÖ)“. In: Dančák, Břetislav a Petr Fiala. *Nacionalistické politické strany v Evropě*. Brno: Masarykova univerzita, 1999.

FIALA, Petr a kol. *Evropská unie*, Brno: CDK, 2018.

GEHLER, Michael. „17. Juli 1989: Der EG-Beitrittsantrag. Österreich und die europäische Integration 1945-1995.“ In: Österreich im 20. Jahrhundert, ed. Rolf Steininger, Michael Gehler. Vídeň: Bohlau, 1997. 553-554.

GEHLER, Michael. *Der lange Weg nach Europa: Österreich vom Ende der Monarchie bis zur EU*. Innsbruck: StudienVerlag, 2002.

GEHLER, Michael. „Preventive Hammer Blow” or Boomerang?: The EU “Sanction” Measures against Austria 2000”. In: Anton Pelinka, Michael Gehler. “Austria in the European Union. New Brunswick: Transaction Publishers, 2002. 181-222.

GEHLER, Michael, Anton PELINKA a Günter BISCHOF. *Österreich in der Europäischen Union: Bilanz seiner Mitgliedschaft*. Wien: Böhlau, 2003.

GRAZIOLI, Stefano. *Ve jménu lidu*. Praha: KMa, 2007. 9-16.

HAVLÍK, Vlastimil a Petr KANIOK. „Specifika výzkumu a euroskepticismu ve Střední Evropě“. *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy*. Vlastimil Havlík a Petr Kaniok, eds. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 23-30.

HAVLÍK, Vlastimil. *České politické strany a evropská integrace. Evropeizace, evropanství, euroskepticismus?* Brno: Masarykova univerzita, 2009.

- HEINISCH, Reinhard a Kristina HAUSER. „Rechtspopulismus in Österreich: Die Freiheitliche Partei Österreichs.“ In: Frank Decker et al. *Rechtspopulismus und Rechtsextermismus in Europa*. Baden-Baden: Nomos, 2015. 91-110.
- HEINISCH, Reinhard. „Austria: Confronting Controversy.“ In: Ed. Eleanor Zeff. *The European Union and the Member States. Cooperation, Coordination, and Compromise*. Boulder: Lynne Rienner Publisher 200. 267-284, https://www.demokratiezentrum.org/wp-content/uploads/2021/05/heinisch_controversy.pdf. Staženo dne 12.4.2023.
- HEISS, Gernot a kol. *Česko a Rakousko na konci studené války. Různými cestami do nové Evropy*. Ústí nad Labem: Kristina Kaiserová, 2008.
- HLOUŠEK, Vít a Lubomír Kopeček. *Politické strany*. Havlíčkův Brod: Grada, 2007. 132-133.
- HLOUŠEK, Vít. *Konflikt versus konsensus*. Brno: IIPS, 2008.
- HÖBELT, Lothar. *Die erste Republik Österreich (1918-1938): Das Provisorium*. Vídeň: Böhlau Verlag, 2018.
- HÖBELT, Lothar. *Die Republik im Wandel*. München: Universitas Verlag, 2001.
- HYNČICA, Pavel a kol. *Euroskepticismus ve střední Evropě*. Academia: Praha, 2016.
- KANIOK, Petr. „Stranický euroskepticismus: teoretické modely klasifikace politických stran podle opozičních postojů k evropské integraci.“ In: *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2006. 9–23.
- KONRÁD, Oto a kol. *Ztráta starých jistot*. Praha: NLN, 2020.
- KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. Praha: Portál, 2008. 99-105.
- LUTHER, Kurth Richard. „Electoral Strategies and Performance of Austrian Right-Wing Populism, 1986-2006.“ In: Bischof, Günter a Fritz Plasser. *The changing Austrian voter*. New Brunswick: Transaction Publishers, 2008.
- PELINKA, Anton. „Austrian Euroscepticism: The Shift From the Left to the Right.“ In: *Euroscepticism : Party Politics, National Identity and European Integration*. Amsterdam: Brill, 2004. 207–224.
- PIRINGER, Kurt. „Chronologie der FPÖ-Entwicklung.“ In: *Republik im Wandel*. Ed. Lothar Höbelt. München: Universitas Verlag, 2001.
- ŘÍHOVÁ, Blanka. *Západoevropské politické systémy*. Praha: VŠE, 2009. 203-205.
- SKULÍNEK, Michal. *Do pekla, nebo do ráje?: evropská integrace v diskurzu českých a slovenských politických stran (1989-1998)*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2021.

SVOBODOVÁ, Jindřiška. *Manipulace a argumentace v politickém a mediálním diskurzu*. Olomouc: UPOL, 2016.

SZCZERBIAK, Aleks a Paul TAGGART. *Opposing Europe?: The Comparative Party Politics of Euroscepticism : Volume 1: Case Studies and Country Surveys*. Oxford: Oxford University Press, 2008.

SZCZERBIAK, Aleks a Paul TAGGART. *Opposing Europe?: the Comparative Party Politics of Euroscepticism : Volume 2: Comparative and Theoretical Perspectives*. Oxford: Oxford University Press, Incorporated, 2008.

TICHÝ, Luboš a kol. *Evropské právo*. Praha: C.H. Beck, 2011.

VASILOPOULOU, Sofia. *Far Right Parties and Euroscepticism*. Londýn: Rowman & Littlefield International, 2018. 29-33.

WODAK, Ruth. *The Discourse of Politics in Action*. New York: Palgrave Macmillan, 2009.

Akademické články a odborné publikace

AGER, Martin. „Geschichtspolitik der Freiheitlichen Partei Österreichs (FPÖ) unter Jörg Haider (1986-2005).“ *Historia.scribere* 6 (2014). 225-255.

https://webapp.uibk.ac.at/ojs2/index.php/historia_scribere/article/view/2202. Staženo dne 1.2.2023.

DVOŘÁK, Pavel. *Evropský valčík pod rakouskou taktovkou? Analýza rakouského předsednictví v Radě EU v letech 1998 a 2006*. Praha: Dokořán, 2012.

DECKER, Frank. „Die FPÖ Unter Jörg Haider: Erfolgsbedingungen Einer Rechtspopulistischen Partei.“ *Zeitschrift für Parlamentsfragen* 28, č. 4 (1997). 649–64. <http://www.jstor.org/stable/24231736>. Staženo dne 1.1.2023.

FALLEND, Franz. „Euroscepticism in Austria Parties: ideologically rooted or strategically motivated?“ In: *Opposing Europe? Volume 1: Case Studies and Country Surveys: The Comparative Party Politics of Euroscepticism*. Ed. Aleks Szczerbiak, Paul Taggart. Oxford: OUP Oxford, 2008. 210-214.

FALLEND, Franz. „Austria“. *European journal of political research* 44. č.7-8 (2010), 945. <https://web.p.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=dfad53ae-c7ab-40f4-9c59-f8f5f10f2ce3%40redis> . Staženo dne 1.2.2023.

FILZMAIER, Peter a Peter HAJEK. „Das österreichische Wahljahr 2004.“ *SWS-Rundschau* 45, č.1. (2005). 6-36. <https://nbnresolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-164725>. Staženo dne 1.3.2023.

FLOOD, Christopher a Simon USHERWOOD. Positions, Dispositions, Transitions: A Model of Group Alignment on EU Integration' (with C.Flood). Prezentovaný text z Political Studies Association 55th Annual Conference v Leeds, (2005).

https://www.researchgate.net/publication/228490382_Positions_Dispositions_Transitions_A_model_of_Group_Alignment_on_EU_Integration. Staženo dne 1.2.2023.

FRÖHLICH-STEFFEN, Susanne „Die Identitätspolitik der FPÖ: vom Deutschnationalismus zum Österreich-Patriotismus“. *Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft* 33 č.3 (2004): 281-295. Staženo 30.4.2021.
<https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/6067#>.

HAVLÍK, Vlastimil a Aneta VALTEROVÁ. „Evropeizace českých politických stran: aplikace Ladrechova konceptu“. *Slovenská politologická revue* 4, č.7 (2007), 77-103.
<https://www-ceeol-com.ezproxy.is.cuni.cz/search/viewpdf?id=48860>. Staženo 27.1.2022.

HAVLÍK, Vlastimil. Jak je měřit? Přístupy a metody analýzy postojů politických stran k evropské integraci. *Středoevropské politické studie* 10, č. 4 (2008), s. 340-369.
<https://www-ceeol-com.ezproxy.is.cuni.cz/search/viewpdf?id=123193>. Staženo 27.1.2022.

HEINISCH, Reinhard. „Die FPÖ – Ein Phänomen im internationalen Vergleich. Erfolg und Misserfolg des identitären Rechtspopulismus.“ *Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft* 33, č. 3 (2004). 247–261.
<https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/6065#>. Staženo 30.4.2020.

HOCKENOS, Paul. „Jörg Haider: Austria's Far Right Wunderkind“. *World Policy Journal* 12, č.3 (1995). 75-80.
https://webapp.uibk.ac.at/ojs2/index.php/historia_scribere/article/view/2202/1754. Staženo dne 26.10. 2022.

KANIOK, Petr. „Měkký a tvrdý euroskepticismus: dva projevy téhož?“. *Politologický časopis* 7, č. 2 (2005). 152-153.
https://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2005/2/Polcas_2005_2_pp_152_163.pdf
. Staženo dne 1.1.2023.

KOPECKÝ, Petr, and Cas MUDDE. “The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe.” *European Union Politics* 3, č. 3 (Září 2002): 297–326. <https://doi.org/10.1177/1465116502003003002>. Staženo dne 30.4.2021.

KOPEČEK, Lubomír. „Euroskeptici, europeanisté, euroentuziasté, eurofobové – jak s nimi pracovat?“. *Politologický časopis* č. 3 (2004). 240-262,
[politologickycasopis.cz/userfiles/file/2004/3/Polcas_2004_3_pp_240_262.pdf](https://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2004/3/Polcas_2004_3_pp_240_262.pdf). Staženo dne 1.4.2023.

KOŘÁN, Michal. „Mezi předsednictvím EU a volbami: Letní rakouské přemítání.“ *Mezinárodní politika* 30, č. 9 (2006). <https://www.dokumenty-iiir.cz/MP/MPArchive/2006/MP092006.pdf>. Staženo 11.1.2023.

LADRECH, Robert. Europeanization and Political Parties. *Party Politics* 8, č.4 (červenec 2002), 389–403. <https://journals-sagepub-com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/pdf/10.1177/1354068802008004002>. Staženo 27.1.2022.

MARQUART, Franziska. „Rechtspopulismus im Wandel. Wahlplakte der FPÖ von 1978-2008.“ *Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft* 42, č. 4 (2013). 354-358.

<https://webapp.uibk.ac.at/ojs/index.php/OEZP/article/view/1474/1159>. Staženo dne 1.2.2023.

PELINKA, Anton. „Die FPÖ in der vergleichenden Parteienforschung: zur typologischen Einordnung der Freiheitlichen Partei Österreichs.“ *Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft* 31 č.3 (2002), 281-290.

<https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/6001>. Staženo dne 30.4.2021.

PITROVÁ, Markéta, Pavel PŠEJA, Petr SUCHÝ, Vít HLOUŠEK, Petr FIALA. „Evropeizace politických stran a zájmových skupin: základní problémy a směry analýzy.“ *Politologický časopis* 8, č.1 (2006): 3-26, <https://www-eeol-com.ezproxy.is.cuni.cz/search/journal-detail?id=27>. Staženo dne 27.1.2022.

RAY, Leonard. „Mainstream Euroskepticism: Trend or Oxymoron?“, *Acta Politica* 42, (2007). 153–172. <https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1057/palgrave.ap.5500189>. Staženo dne 1.2.2023.

RAY, Leonard. „Validity of measured party positions on European integration: Assumptions, approaches, and a comparison of alternative measures.“ *Electoral studies* 26, č.1 (2007). 11-22. <https://www-sciencedirect-com.ezproxy.is.cuni.cz/science/article/pii/S0261379406000333>. Staženo dne 1.1.2023.

RIEKMANN, Sonja Puntscher, Isabella EISELT a Monika MOKRE. „Ein ehrlicher Makler in schwierigen Zeiten“ (PDF brožura). Institut für Europäische Integrationsforschung, Österreichische Akademie der Wissenschaften. Die österreichische Präsidentschaft der Europäischen Union. https://eif.univie.ac.at/downloads/veranstaltungen/2006/NotreEurope_Studie.pdf Staženo dne 1.2.2023.

SITTER, Nick. “The Politics of Opposition and European Integration in Scandinavia: Is Euro-Scepticism a Government-Opposition Dynamic?” *West European Politics* 24, č. 4 (2007), 22–39. <https://www-tandfonline-com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/abs/10.1080/01402380108425463>. Staženo dne 8.3.2020.

TAGGART, Paul. „A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems“. *European journal of political research* č.33 (3/1998). <https://ejpr.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1475-6765.00387>. Staženo dne 1.2.2023.

TAGGART, Paul, a Andrea L. P. PIRRO. „European Populism before the Pandemic: Ideology, Euroscepticism, Electoral Performance, and Government Participation of 63 Parties in 30 Countries.“ *Italian Political Science Review/Rivista Italiana Di Scienza Politica* (Duben 2021), 281-304. <https://www-proquest-com.ezproxy.is.cuni.cz/docview/2585305103?accountid=195367&pq-origsite=primo&forcedol=true>. Staženo dne 1.1.2023.

TAGGART, Paul a Aleks SZCZERBIAK. “Coming in from the Cold: Euroscepticism, Government Participation and Party Positions on Europe.” *Journal of Common Market Studies* 51, č. 1 (2013), 17–37. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=edshol&AN=edshol.hein.journals.jcmks51.4&lang=cs&site=eds-live&scope=site>. Staženo 30.4.2021.

TAGGART, Paul a Aleks SZCZERBIAK. „Europeanisation, euroscepticism and party systems: Party-based euroscepticism in the candidate states of Central and Eastern Europe.“ *Perspectives on European politics and society* č.3 (1/2002). 23-41.
<https://web.s.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=7d53e7a3-3d89-4885-9c36-26063f029a15%40redis>. Staženo dne 1.2.2023.

WINZEN, Thomas. „Government Euroscepticism and differentiated integration,“ *Journal of European Public Policy* 27, č. 12 (2020): 1819 -1837.
<https://www.tandfonline-com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/full/10.1080/13501763.2019.1703789>. Staženo 30.4.2021.

Noviny a zpravodajské weby

BAUMANN, Meret. „Es gab keinen Plan B.“ *Neue Züricher Zeitung*. 10.6.2014,
<https://www.nzz.ch/es-gab-keinen-plan-b-ld.818534?reduced=true>. Staženo dne 1.2.2023.

GLAUBER, Ulrich. „Präsident Klestil beschwert sich bei der EU“ *Tagesspiel*, 22.3. 2000,
<https://www.tagesspiegel.de/politik/prasident-klestil-beschwert-sich-bei-der-eu-667033.html>. Staženo dne 12.4.2023

Handelsblatt. „EU-Verfassung spaltet Europa.“
<https://www.handelsblatt.com/politik/international/oesterreichische-ratspraesidentschaft-eu-verfassung-spaltet-europa/2598384.html>. Staženo dne 11.1.2023.

ORF. Gründung des BZÖ. 4.4.2005. <https://tvthek.orf.at/history/Landeshauptleute-und-Politik/10963467/Gruendung-des-BZOe/11429262>. Staženo dne 1.2.2023

ORF. Jörg Haider zu den EU-Sanktionen, video ze dne 31.1. 2000,
<https://tvthek.orf.at/profile/Archiv/7648449/Joerg-Haider-zu-den-EU-Sanktionen/9469802/Joerg-Haider-zu-den-EU-Sanktionen/9496404>. Staženo dne 1.3.2023

SCHEERER, Michael. „EU-Verfassung spaltet Europa.“ *Handelsblatt*.
<https://www.handelsblatt.com/politik/international/oesterreichische-ratspraesidentschaft-eu-verfassung-spaltet-europa/2598384.html>. Staženo dne 11.1.2023.

Spiegel. „Totale politische Katastrophe“, <https://www.spiegel.de/politik/totale-politische-katastrophe-a-98d59e4f-0002-0001-0000-000007925456>. Staženo dne 11.1.2023.

Spiegel. „FPÖ-Chef Haider tritt zurück.“ 29.02.2000.
<https://www.spiegel.de/politik/ausland/oesterreich-fpoe-chef-haider-tritt-zurueck-a-66866.html>. Staženo dne 11.1.2023

Spiegel. „Totale politische Katastrophe.“ <https://www.spiegel.de/politik/totale-politische-katastrophe-a-98d59e4f-0002-0001-0000-000007925456>. Staženo dne 11.1.2023

Standard. 18 Prozent mehr Lkw am Brenner im März“. 14.4.2004.
<https://www.derstandard.at/story/1627440/18-prozent-mehr-lkw-am-brenner-im-maerz>. Staženo dne 1.5.2023.

Standard. „Kronberger im Chat“. 13.6.2004.
<https://www.derstandard.at/story/1681853/kronberger-im-derstandardat-chat-ich-bin-ein-liebhaber-der-tuerkei>. Staženo dne 1.2.2023.

TAZ. „Haider statt Europa für Österreich.“ 24.11.1997. <https://taz.de/Haider-statt-Europa-fuer-Oesterreich/!1371964/>. Staženo dne 1.2.2023.

ZITTERBART, Eva. „FPÖ-Image in der Welt ist heute Image Österreichs.“ *Wiener Zeitung*. 29.10.1999. https://www.wienerzeitung.at/weltpolitik/361169_FPOe-Image-in-der-Welt-ist-heute-Image-Oesterreichs.html?em_cnt_page=1. Staženo dne 1.5.2023.

Internetové zdroje

Bundeskanzleramt. „Regierungen seit 1945.“
<https://www.bundeskanzleramt.gv.at/bundeskanzleramt/geschichte/regierungen-seit-1945.html>. Staženo dne 1.2.2023.

Bundesministerium Arbeit und Wirtschaft. „Österreichische EU-Präsidentschaft - 2. Halbjahr 2018.“ <https://www.bmaw.gv.at/Themen/Europa/OesterreichinderEU/EU-Ratsvorsitz-2018.html>. Staženo dne 11.1.2023.

Bundesministerium Inneres. „Europawahl 1996“.
https://www.bmi.gv.at/412/Europawahlen/Europawahl_1996/. Saženo dne 12.4.2023.

Bundesministerium Inneres. „Europawahl 1999“.
https://www.bmi.gv.at/412/Europawahlen/Europawahl_1999/. Saženo dne 12.4.2023.

Bundesministerium Inneres. „Text des Volksbegehrens Österreich bleibt frei.“
https://www.bmi.gv.at/411/Volksbegehren_der_XX_Gesetzgebungsperiode/Volksbegehren_Oesterreich_bleib_frei/files/Text_VB_bleibfrei.pdf. Staženo dne 1.2.2023.

Bundesministerium Inneres. „Volksbegehren "Schilling-Volksabstimmung““,
https://www.bmi.gv.at/411/Volksbegehren_der_XX_Gesetzgebungsperiode/Volksbegehren_Schilling_Volksabstimmung/start.aspx. Staženo dne 1.2.2023.

Demokratiezentrum. „Anvoj-Bestimmungen.“
<http://www.demokratiezentrum.org/bildung/ressourcen/lexikon/avnoj-bestimmungen/>,
Staženo dne 1.2.2023.

Demokratiezentrum. „Atomkraftwerk Zwentendorf“. Září 2021.
<https://www.demokratiezentrum.org/bildung/ressourcen/wissensstationen/zwentendorf/>.
Staženo dne 3.2.2023.

Demokratiezentrum. „Plakate zur EU-Volksabstimmung 1994.“
<https://www.demokratiezentrum.org/wp-content/uploads/2021/03/Plakate-zur-EU-Volksabstimmung-1994-.pdf>. Staženo dne 1.2.2023.

Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes. „Mölzer, allein gegen die Linke.“
<https://www.doew.at/erkennen/rechtsextremismus/neues-von-ganz-rechts/archiv/mai-2004/moelzer-allein-gegen-die-linke>. Staženo dne 1.3.2004.

EUR-Lex. „Přístupová kritéria (kodaňská kritéria).“ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM:accession_criteria_copenhagen. Staženo dne 1.2.2023.
Europäisches Parlament - Verbindungsbüro in Österreich. „Europawahlen-“, https://www.europarl.europa.eu/austria/de/europa/europawahlen/europawahlen_2004.html. Staženo dne 1.3.2023.

Evropská centrální banka. „Vstup Bulharska a Rumunska do Evropské unie.“
https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2007/html/pr070102_1.cs.html. Staženo dne 1.1.2022

Euroskop. „Evropská komise.“ <https://euroskop.cz/evropska-unie/institute-eu/evropska-komise/>. Staženo dne 1.3.2023.

Evropská unie. „Zakládající smlouvy.“ https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/founding-agreements_cs. Staženo dne 1.2.2023

Evropský parlament. „Daniela Raschhofer.“
https://www.europarl.europa.eu/meps/cs/2292/DANIELA_RASCHHOFER/history/5. Staženo dne 12.4.2023.

Evropský parlament. „Peter Sichrovsky“.
https://www.europarl.europa.eu/meps/en/2293/PETER_SICHROVSKY/history/5. Staženo dne 12.4.2023.

Evropský parlament. „Rozšiřování Unie.“
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/167/rozsirovani-unie>. Staženo dne 11.1.2023.

Haus der Gesichte Österreich. „100 Jahre Wahlen“.
<https://www.hdgoe.at/wahlen/>. Staženo dne 17.10. 2022.

Parlament Österreich. „Andreas Mölzer.“ <https://www.parlament.gv.at/person/1225>. Staženo dne 11.1.2023.

Primární zdroje

BRECHTOLD, Klaus, *Der Kurzprogramm der Freiheitlichen Partei Österreichs, 1955. Österreichische Parteiprogramme 1886- 1966*. Vídeň: R. Oldenburg München, 1967.

Demokratiezentrum. Video: Haider, Jörg: Rede am 2.3.1994 in: „EU-Beitritt Österreichs.“,
<https://www.demokratiezentrum.org/bildung/ressourcen/wissensstationen/eu-beitritt-oesterreichs/>. Staženo dne 1.2.2023.

Evropský parlament. Franz Linser. „Debates“. 11.4.1997.
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-4-1997-04-11-ITM-004_EN.html
Staženo dne 1.5.2023.

Evropský parlament. Klaus Lukas. „Debates“. 2.5.1998.
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-4-1998-05-02-ITM-004_EN.html
Staženo dne 1.5.2023.

Evropský parlament. Daniela Raschhoferová. „Debates“. 3.12.1997.
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-4-1997-12-03-ITM-005_EN.html
Staženo dne 1.5.2023.

Evropský parlament. Daniela Raschhoferová. „Debates“. 11.3.1998.
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-4-1998-03-11-ITM-002_EN.html
Staženo dne 1.5.2023.

Evropský parlament. Plenardebatten. Gerhard Hager. „Europäischer Rat/Finnischer Ratsvorsitz, Tschetschenien und OSZE.“ 14.12.1999.
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-5-1999-12-14-INT-2-035_DE.html
. Staženo dne 12.4.2023.

Evropský parlament. Plenardebatten. Gerhard Hager. „Beziehungen EP/nationale Parlamente.“ 6.2.2000. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-5-2002-02-06-INT-3-166_DE.html. Staženo 12.4. 2023.

Evropský parlament. Plenardebatten. Peter Sichrovsky, „Regierungsbildung in Österreich, 2.2.2000“. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-5-2000-02-02-INT-3-029_DE.html. Staženo dne 12.4.2023.

Evropský parlament. Plenardebatten. Gerhard Hager. „Europäischer Rat/Französischer Vorsitz.“ 12.12.2000. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-5-2000-12-12-INT-2-057_DE.html. Staženo dne 12.4.2023.

Evropský parlament. Plenardebatten. Daniela Raschhoferová. „Türkei.“ 14.11.2000.
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-5-2000-11-14-INT-2-073_DE.html
Staženo 1.4.2023.

Evropský parlament. Plenardebatten. Daniela Raschhoferová. „Zugang der Öffentlichkeit zu Dokumenten des EP, des Rats und der Kommission“. 2.5.2001.
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-5-2001-05-02-INT-3-097_DE.html
Staženo dne 1.3.2023.

Evropský parlament. Plenardebatten. Daniela Raschhoferová. „Fortschritte der 12 Beitrittskandidaten auf dem Weg zum Beitritt (2000)“. 4. 10.2001,
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-5-2001-09-04-INT-2-074_DE.html
Staženo dne 12.4.2023.

Evropský parlament. Debates. Hans Kronberger. „Progress report on enlargement.“ 19. 11. 2002. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-5-2002-11-19-INT-2-137_EN.html. Staženo dne 1.2.2023.

Evropský parlament. Plenardebatten. Andreas Mölzer. „Fortschritte der Türkei auf dem Weg zum Beitritt.“ 19.12. 2002. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-6-2004-12-13-INT-1-094_DE.html. Staženo dne 1.2.2023.

Evropský parlament. Plenardebatten. Hans Kronberger. „LKW-Transit durch Österreich: Ökopunktesystem 2004“. 11.2.2003. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-5-2003-02-11-INT-2-157_DE.html. Staženo dne 12.4.2023.

Evropský parlament. Plenardebatten. Peter Sichrovsky. „Erweiterung“. 9.4.2003. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-5-2003-04-09-INT-3-057_DE.html. Staženo dne 12.4.2023.

Evropský parlament. Plenardebatten. Daniela Raschhoferová. „LKW-Transit durch Österreich: Übergangsregelung für 2004.“ 2.6.2004. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-5-2003-07-02-INT-3-272_DE.html. Staženo dne 12.4.2023.

Evropský parlament. Plenardebatten. Andreas Mölzer. „Bulgarien und Rumänien: Fortschritte auf dem Weg zum Beitritt.“ 25.10.2005. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-6-2005-10-25-INT-2-156_DE.html. Staženo dne 1.2.2023.

Evropský parlament. Plenardebatten. Andreas Mölzer. „Beitritt Bulgariens und Rumäniens zur Europäischen Union (Aussprache).“ 26.4.2006. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-6-2006-04-26-INT-3-052_DE.html. Staženo dne 11.1.2023.

Evropský parlament. Plenardebatten. Andreas Mölzer. „Fortschritte der Türkei auf dem Weg zum Beitritt (Aussprache).“ 26.9. 2006, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-6-2006-09-26-INT-2-208_DE.html. Staženo dne 11.1.2023.

Evropský parlament. Plenardebatten. Andreas Mölzer. „Fortschritte der Türkei auf dem Weg zum Beitritt.“ 26.10. 2006. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-6-2006-09-26-INT-2-208_DE.html. Staženo dne 11.1.2023.

FPÖ. *Österreich zuerst 1956-2016*. Vídeň: FPÖ-Bildungsinstitut, 2016. https://www.fbi-politikschule.at/fileadmin/user_upload/www.fpoebildungsinstitut.at/Publikationen/Oesterreich_zuerst_-_60_Jahre_FPOE.pdf. Staženo 1.2.2023.

FPÖ. „Schilling-Volksbegehren“ (brožurka). [https://www.fbi-](https://www.fbi-politikschule.at/fileadmin/user_upload/www.fbi-)

[politikschule.at/blauges_oesterreich/Plebiszite/1997-11-24_-_12-01_Broschuere_Volksbegehren_Schilling-Volksabstimmung_komplett.pdf](https://www.fbi-politikschule.at/blauges_oesterreich/Plebiszite/1997-11-24_-_12-01_Broschuere_Volksbegehren_Schilling-Volksabstimmung_komplett.pdf). Staženo dne 1.2.2023.

Freiheitliches Bildungsinstitut. „Europawahl 1996“. <https://www.fbi-politikschule.at/blaugesoesterreich/wahlen/httpswwwfbi-politikschuleatblaugesoesterreichwahlen/1996/>. Staženo dne 12.4.2023.

Freiheitliches Bildungsinstitut. „Europawahl 1999“. <https://www.fbi-politikschule.at/blaugesoesterreich/wahlen/httpswwwfbi-politikschuleatblaugesoesterreichwahlen/1999/>. Staženo dne 1.3.2023.

Freiheitliches Bildungsinstitut. Wahlprogramm der Freiheitlichen Partei Österreichs, 2006“. https://www.fbi-politikschule.at/fileadmin/user_upload/www.fbi-politikschule.at/blauges_oesterreich/Wahlprogramme/2006_Wahlprogramm_NRW.pdf. Staženo dne 1.3.2023.

OTS. „Euro-Volksbegehren“. 27.8.1997. https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_19970827_OT0143/euro-volksbegehren. Staženo dne 1.2.2023.

OTS. „Schweitzer: Einladung an alle Parteien für gemeinsame Resolution gegen Sanktionen der EU“. 8.3.2000. https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20000308_OT0151/schweitzer-einladung-an-alle-parteien-fuer-gemeinsame-resolution-gegen-sanktionen-der-eu-. Staženo dne 1.2.2023.

OTS. „FPÖ-Aschermittwochstreffen in Ried“. 9.3.2000. https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20000309_OT0136/fpoe-aschermittwochstreffen-in-ried. Staženo dne 1.2.2023.

OTS. „Parlamentarische Enquete über die Zukunft der Europäischen Union (1)– Konsens über stärkere Rolle der nationalen Parlamente in Europa“. 20.6.2001. https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20010620_OT0187/parlamentarische-enquete-ueber-die-zukunft-der-europaeischen-union-1-konsens-ueber-staerkere-rolle-der-nationalen-parlamente-in-europa. Staženo dne 1.2.2023.

OTS. „Parlamentarische Enquete ENQUETE (2) Caspar Einem: Interessen der Bürger in den Mittelpunkt stellen“. 20.6. 2001. https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20010620_OT0188/parlamentarische-enquete-2-caspar-einem-interessen-der-buerger-in-den-mittelpunkt-stellen. Staženo dne 1.2.2023.

OTS. „Raschofer: „Zahlreiche offene Fragen auf dem Weg zur Erweiterung ungelöst“. OTS. 3.7. 2001. https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20010703_OT0079/raschhofer-zahlreiche-offene-fragen-auf-dem-weg-zur-erweiterung-ungeloest. Staženo dne 1.2.2023.

OTS. „Hans Kronberger- Saubere Wahl“. 13.5.2004.
https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20040513_OTS0133/hans-kronberger-eine-saubere-wahl. Staženo dne 1.2.2023.

OTS. „FPÖ: Aviso: Montag Buchpräsentation Kronberger ‚Brüssel frontal‘. 15.5.2004,
https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20040515_OTS0034/fpoe-aviso-montag-buchpraesentation-kronberger-bruessel-frontal. Staženo dne 1.2.2023.

OTS. „EU-Wahlen: Mölzer - heimlicher FP-Spitzenkandidat“. 8.6.2004.
https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20040608_OTS0256/eu-wahlen-moelzer-heimlicher-fp-spitzenkandidat. Staženo dne 1.2.2023.

OTS. „Mölzer war nie ausgeschlossen!“. 11.4.2005,
https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20050411_OTS0207/moelzer-war-nie-ausgeschlossen. Staženo dne 1.4.2023.

OTS. „Gorbach zu Sound of Europe: Vertiefung geht vor Erweiterung“. 27.1.2006.
https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20060127_OTS0190/gorbach-zu-sound-of-europe-vertiefung-geht-vor-erweiterung. Staženo dne 1.3.2023.

OTS. „Strache erteilt Wiederbelebungsversuchen der EU-Verfassung klare Absage“. 7.4.2006. https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20060407_OTS0051/strache-erteilt-wiederbelebungsversuchen-der-eu-verfassung-klare-absage.- Staženo dne 1.2.2023.

OTS. „Strache: Beschämendes Durchpeitschen der Türkei-Verhandlungen unter österreichischer Federführung.“ 12.6.2006.
https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20060612_OTS0181/strache-beschaemendes-durchpeitschen-der-tuerkei-verhandlungen-unter-oesterreichischer-federfuehrung. Staženo dne 1.3.2023

OTS. „Strache: Nationalrat: Brüsseler Allianz verhöhnt Bevölkerung.“ 21.6. 2006.
https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20060621_OTS0120/strache-nationalrat-bruesseler-allianz-verhoehnt-bevoelkerung. Staženo dne 1.2.2023.

OTS. „Mölzer: Ratspräsidentschaft gegen die Interessen der Bürger“. 26. 6. 2006,
https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20060626_OTS0062/moelzer-ratspraesidentschaft-gegen-die-interessen-der-buerger. Staženo dne 1.3.2023

OTS. „Kickl: EU-Vorsitz hat Unsummen verschlungen und hat nichts gebracht.“. 4.7.2006,
https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20060704_OTS0093/kickl-eu-vorsitz-hat-unsummen-verschlungen-und-hat-nichts-gebracht. Staženo dne 1.3.2023.

OTS. „Kickl: EU-Vorsitz: Schüssel zieht selbstverliebt Bilanz.“ OTS, 12.7. 2006,
https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20060712_OTS0166/kickl-eu-vorsitz-schuessel-zieht-selbstverliebt-bilanz. Staženo dne 1.3.2023

OTS. „Scheibner: Österreichische Positionen verstärkt in Europa einbringen.“ 12.7. 2006.
https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20060712_OTS0202/scheibner-oesterreichische-positionen-verstaerkt-in-europa-einbringen. Staženo dne 1.2.2023.

OTS. „Strache: Österreichweite Initiative gegen EU-Verfassung und für Volksabstimmung.“ 8.10.2007.

https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20071008_OTS0127/strache-oesterreichweite-initiative-gegen-eu-verfassung-und-fuer-volksabstimmung. Staženo dne 1.2.2023.

Parlament Österreich. „Hauptausschuss analysiert die Startbedingungen für den Euro.“ 22.4.1998. https://www.parlament.gv.at/aktuelles/pk/jahr_1998/pk0251. Staženo dne 1.2.2023.

Parlament Österreich. „Erster Schritt zur Ratifizierung des Amsterdamer Vertrags Gesetz.“ 7.5. 1998, Parlament Österreich, [parlament.gv.at/aktuelles/pk/jahr_1998/pk0298](https://www.parlament.gv.at/aktuelles/pk/jahr_1998/pk0298). Staženo dne 1.2.2023.

Parlament Österreich. „Nationalrat debattiert Schilling-Volksbegehren.“ 17.6.1998. https://www.parlament.gv.at/aktuelles/pk/jahr_1998/pk0428. Staženo dne 1.2.2023.

Parlament Österreich. Bundesrat bestätigt ersten Verfassungsschritt zu Amsterdamer Vertrag. 4.6.1998. https://www.parlament.gv.at/aktuelles/pk/jahr_1998/pk0384. Staženo dne 1.2.2023.

Parlament Österreich. Länderkammer bewertet EU-Präsidentschaft Österreichs.“ 14.1.1999. https://www.parlament.gv.at/aktuelles/pk/jahr_1999/pk0010. Staženo dne 1.2.2023.

Parlament Österreich. „SP-VR-L-Mehrheit im Verfassungsausschuss für Amsterdamer Vertrag“, 10.6. 1998. https://www.parlament.gv.at/aktuelles/pk/jahr_1998/pk0403. Staženo dne 1.2.2023.

Parlament Österreich. „Entschließungsantrag“, https://www.parlament.gv.at/dokument/XXI/A/105/fname_599969.pdf. Staženo dne 1.2.2023.

Parlament Österreich. „Einhellige Zustimmung des Nationalrats für den Vertrag von Nizza.“ 21.11.2001. https://www.parlament.gv.at/aktuelles/pk/jahr_2001/pk0801. Staženo dne 1.2.2023.

Národní rada

Stenografický protokol z 83. zasedání Národní rady, 11.7. 1997. 20. volební období. https://www.parlament.gv.at/dokument/XX/NRSITZ/83/SEITE_0001.html. Staženo dne 1.2.2023.

Stenografický protokol ze 133. zasedání Národní rady. 7.-8.7.1998, 20. volební období. https://www.parlament.gv.at/dokument/XX/NRSITZ/133/SEITE_0001.html. Staženo dne 1.2.2023.

Stenografický protokol ze 141. zasedání Národní rady, 7.10. 1998, 20. volební období.
https://www.parlament.gv.at/dokument/XX/NRSITZ/141/SEITE_0116.html . Staženo dne 1.2.2023

Stenografický protokol z 154. zasedání Národní rady, 20. volební období. 16.-17.12. 1998,
https://www.parlament.gv.at/dokument/XX/NRSITZ/154/SEITE_0001.html. Staženo dne 1.2.2023.

Stenografický protokol z 83. zasedání Národní rady, 21. volební období. 22. 11. 2001.
https://www.parlament.gv.at/dokument/XXI/NRSITZ/83/SEITE_0112.html. Staženo dne 1.2.2023.

Stenografický protokol ze 109. zasedání Národní rady, 22.volební období. 11.5.2005.
https://www.parlament.gv.at/dokument/XXII/NRSITZ/109/SEITE_0001.html. Staženo dne 1.2.2023.

Stenografický protokol ze 135. zasedání Národní rady. 22. volební období, 25.1.2006.
https://www.parlament.gv.at/dokument/XXII/NRSITZ/135/SEITE_0199.html. Staženo dne 1.3.2023.

Spolková rada

Stenografický protokol z 642. zasedání Spolkové rady. 2.-3.7.1998.
https://www.parlament.gv.at/dokument/BR/BRSITZ/642/SEITE_0027.html . Staženo dne 1.2.2023.

Stenografický protokol ze 676. zasedání Spolkové rady. 19.dubna 2001.
https://www.parlament.gv.at/dokument/BR/BRSITZ/676/SEITE_0001.html. Staženo dne 1.2.2023

Stenografický protokol z 681. zasedání Spolkové rady. 8.11.2001.
https://www.parlament.gv.at/dokument/BR/BRSITZ/681/SEITE_0080.html. Staženo dne 1.2.2023

Stenografický protokol z 682. zasedání Spolkové rady. 6.-7.12. 2001,
https://www.parlament.gv.at/dokument/BR/BRSITZ/682/SEITE_0001.html. Staženo dne 1.2.2023.

Stenografický protokol z 731. zasedání Spolkové rady. 9.2.2006.
https://www.parlament.gv.at/dokument/BR/BRSITZ/731/SEITE_0073.html. Staženo dne 1.2.2023.

STEGER, Norbert. „Der FPÖ zum dreißigsten Geburtstag.“ In: 30 Jahre Freiheitlichen Partei Österreichs, FPÖ Vídeň: Freiheitliches Bildungswerk, 1986. https://www.fbi-politikschule.at/fileadmin/user_upload/www.fpoebildungsinstitut.at/Publikationen/Freiheitliches_Bildungswerk_Hrsg._30_Jahre_Freiheitliche_Partei_OEsterreichs_1986.pdf. Staženo dne 1.2.2023.

Rejstřík zkratk

Aliance pro budoucnost Rakouska (*Bündnis Zukunft Österreich*, BZÖ)

Alternativa pro Německo (*Alternative für Deutschland*, AfD)

Atlantická aliance NATO

Evropská komise (EK)

Evropská unie (EU)

Evropské společenství (ES)

Evropském sdružení volného obchodu (ESVO)

Evropský parlament (EP)

jaderná elektrárna (JE)

Liberální fórum (*Liberales Forum*, LIF).

Národní svaz německých liberálů (*Nationalverband der deutschfreiheitlichen Abgeordneten*)

NEOS (*NEOS – Das Neue Österreich und Liberales Forum*),

NSDAP (Národně socialistická německá dělnická strana)

Rakouská lidová strana (*Österreichische Volkspartei*, ÖVP)

Sociálně demokratická strana Rakouska (*Sozialdemokratische Partei Österreichs*, SPÖ)

Svaz nezávislých (*Verband der Unabhängigen*, VdU)

Svobodná strana Rakouska (*Freiheitliche Partei Österreichs*, FPÖ)

Svobodná demokratická strana (*Freie Demokratische Partei*, FDP)

Všelidová německá strana (*Großdeutsche Volkspartei*, GdP)

Seznam tabulek

Tabulka č.1: Vládní koalice s přítomností FPÖ/BZÖ v letech 1986-2007.

Tabulka č.2: Předsedové Svobodné strany Rakouska 1986-2007.

Tabulka č. 3: Vývoj FPÖ ve volbách do Národní rady v letech 1983-2006.

Tabulka č. 4: Rozdělení dle Kopeckého a Muddeho.

Závěrečné TEZE magisterské práce NMTS
Závěrečné teze student odevzdává ke konci Diplomního semináře III jako součást magisterské práce a tyto teze jsou spolu s odevzdáním magisterské práce do SIS předpokladem udělení zápočtu za tento seminář.
Jméno: Simona Ježková
E-mail: 83391810@fsv.cuni.cz
Specializace (uveďte zkratku)*: ES
Semestr a školní rok zahájení práce: LS 2021
Semestr a školní rok ukončení práce: LS 2023
Vedoucí diplomového semináře: prof. JUDr. PhDr. Ivo Šlosarčík, Ph.D., LL.M.
Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Kunštát, PhD.
Název práce: Svobodná strana Rakouska (FPÖ) a její evropská politika v letech 1986-2007
Charakteristika tématu práce (max 10 řádek): Práce se věnuje Svobodné straně Rakouska a jejímu vývoji v letech 1986 až 2007. Důraz je kladen na změnu postojů strany k evropské integraci. V 80. letech totiž Svobodná strana Rakouska zastávala proevropské postoje, protěžovala přístup Rakouska do Evropského společenství, ale po nástupu Jörga Haidera do čela strany se její postoj změnil a naprosto obrátila. Ve zkoumaném období FPÖ vytvořila tři vládní koalice, zároveň došlo i k vývoji v samotné EU. Cílem práce je daném období otestovat teorii Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka a také Nicka Sittera, kteří shodně tvrdí, že i euroskeptická strana svou rétoriku mění dle toho, zda se podílí na vládě či nikoli.
Vývoj tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek): Původní téma mělo sahat pouze do roku 2005, kdy se rozpadla koalice FPÖ a ÖVP. Místo FPÖ se vládní stranou stalo nově vzniklé hnutí BZÖ. Avšak kvůli skutečnosti, že BZÖ byla v podstatě díky personálnímu složení tentýž stranou pouze s jiným jménem, bylo nakonec zkoumané období prodlouženo do roku 2007.
Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu): <ol style="list-style-type: none"> 1. Úvod 2. Historie a vývoj Svobodné strany Rakouska 3. Teoretická východiska (euroskepticismus, rakouská specifika) 4. Metodologie 5. Analýza postojů Svobodné strany Rakouska 6. Závěr
Hlavní výsledky práce (max. 10 řádek) Diplomová práce potvrzuje závěry akademiků Taggarta, Szczerbiaka a Nicka Sittera. Lze říci, že i v případě FPÖ dochází k oslabení euroskeptické rétoriky během účasti na vládě. Naopak po ukončení vládní koalice strana své postoje radikalizuje. Práce také ukázala, že je možné pozorovat rozdíly na národní a unijní úrovni. Europoslanci se chovají spíše pragmaticky a umírněně bez ohledu na postavení strany na národní politické scéně.
Prameny a literatura (výběr nejpodstatnějších):

BISCHOF, Günter a Anton PELINKA, Michael Gehler. *Austria in the European Union*. New Brunswick: Transaction Publishers, 2002.

DECKER, Frank. „Die FPÖ Unter Jörg Haider: Erfolgsbedingungen Einer Rechtspopulistischen Partei.“ *Zeitschrift für Parlamentsfragen* 28, č. 4 (1997). 649–64. <http://www.jstor.org/stable/24231736>. Staženo dne 1.1.2023.

GEHLER, Michael. „17.Juli 1989: Der EG-Beitrittsantrag. Österreich und die europäische Integration 1945-1995.“ In: Österreich im 20. Jahrhundert, ed. Rolf Steininger, Michael Gehler. Vídeň: Bohlau, 1997. 553-554.

GEHLER, Michael. *Der lange Weg nach Europa: Österreich vom Ende der Monarchie bis zur EU*. Innsbruck: StudienVerlag, 2002.

GEHLER, Michael. „Preventive Hammer Blow” or Boomerang?: The EU “Sanction” Measures against Austria 2000”. In: Anton Pelinka, Michael Gehler. “Austria in the European Union. New Brunswick: Transaction Publishers, 2002. 181-222.

HEINISCH, Reinhard a Kristina HAUSER. „Rechtspopulismus in Österreich: Die Freiheitliche Partei Österreichs.“ In: Frank Decker et al. *Rechtspopulismus und Rechtsextermismus in Europa*. Baden-Baden: Nomos, 2015. 91-110.

SITTER, Nick. “The Politics of Opposition and European Integration in Scandinavia: Is Euro-Scepticism a Government-Opposition Dynamic?” *West European Politics* 24, č. 4 (2007), 22–39. <https://www-tandfonline-com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/abs/10.1080/01402380108425463>. Staženo dne 8.3.2020.

TAGGART, Paul. „A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems”. *European journal of political research* č.33 (3/1998). <https://ejpr.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1475-6765.00387>. Staženo dne 1.2.2023.

TAGGART, Paul a Aleks SZCZERBIAK. “Coming in from the Cold: Euroscepticism, Government Participation and Party Positions on Europe.” *Journal of Common Market Studies* 51, č. 1 (2013), 17–37.

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=edshol&AN=edshol.hein.journals.jcmks51.4&lang=cs&site=eds-live&scope=site>. Staženo 30.4.2021.

Etika výzkumu:**

Jazyk práce:

čeština

Podpis studenta a datum

Simona Ježková

Schváleno

Datum

Podpis

Vedoucí práce

Vedoucí diplomového semináře

Vedoucí specializace

Garant programu

* BAS – Balkánská a středoevropská studia; ES – Evropská studia; NRS – Německá a rakouská studia; RES – Ruská a eurasijská studia; SAS – Severoamerická studia; ZES – Západoevropská studia.

** Pokud je to relevantní, tj. vyžaduje to charakter výzkumu (nebo jeho zadavatel), data, s nimiž pracujete, nebo osobní bezpečnost vaše či dalších účastníků výzkumu, vysvětlete, jak zajistíte dodržení, resp. splnění těchto etických aspektů výzkumu: 1) informovaný souhlas s účastí na výzkumu, 2) dobrovolná účast na výzkumu, 3) důvěrnost a anonymita zdrojů, 4) bezpečný výzkum (nikomu nevznikne újma).